M U H İ T

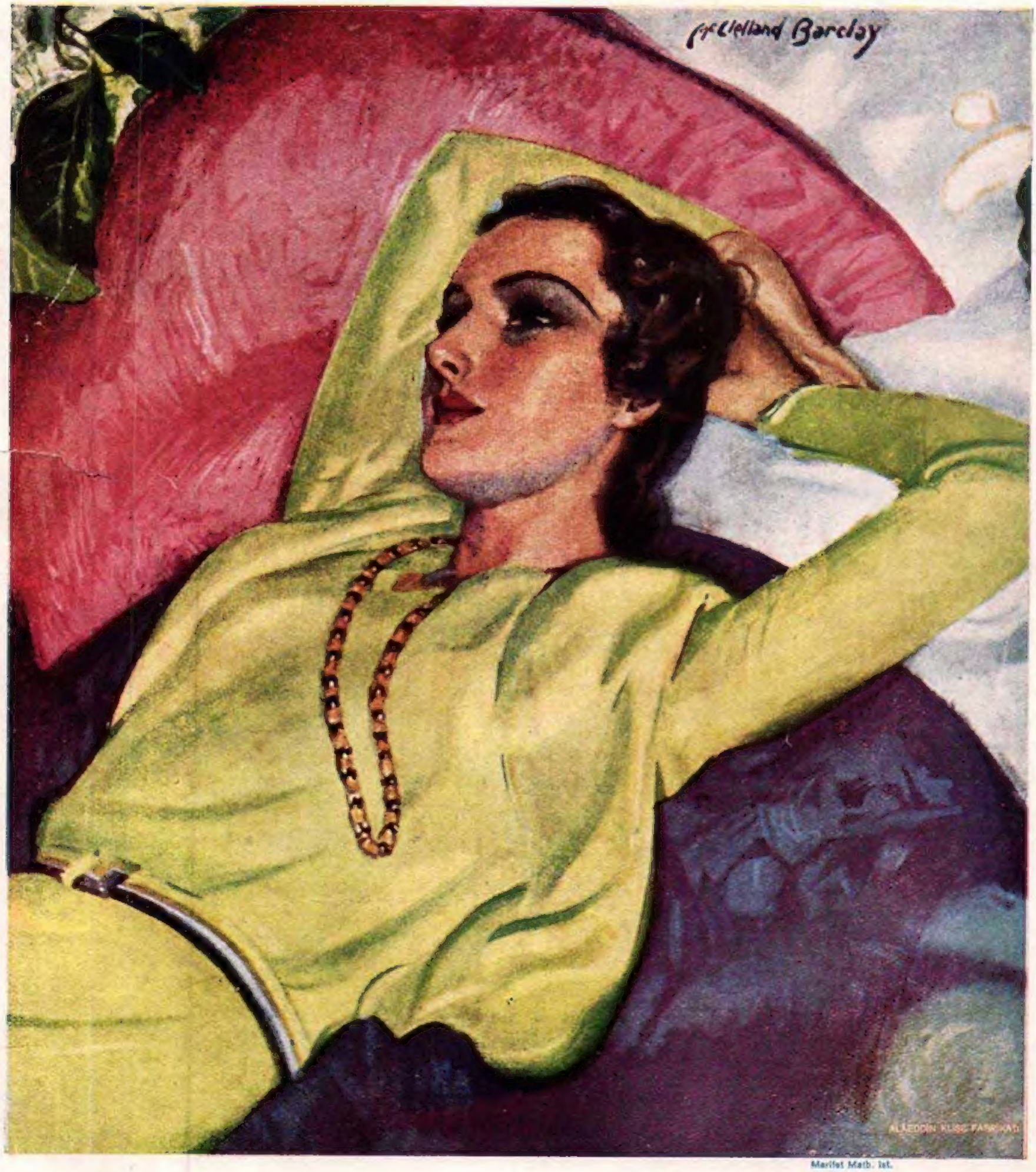

Marifet Matb. İst.

Sene **4** *No.* **44** Resimli Aylık Aile Mecmuası *Haziran 1932*

Nushası 50 kr.

YENİ

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene : 4. Haziran, 1932. Sayı : 44.

Edebî Musahabe :

Romanda Hakikat ve İcat

GÖTHE VE WERTHER

AHMET CEVAT

Tabiatın ve hayatın sahneleri önünde dahilerin bile muhayyilesi aczini îtiraf eder. Garp edebiyatının ölmez lirik eserlerinden biri olan Werther bu hakikati teyid eden en kuvvetli bir misaldir. Göthe bu romanında kendi gençliğinin ateşîn ve saf bir gönül macerasını tasvir etmiştir, hattâ cânanının adını bile değiştirmeğe kıyamamış, ona verecek Şarlot tan daha güzel bir isim bulamamıştır.

Bu roman, yazıldığı memleketten başlayarak, okunduğu her memlekette umumun merakını tahrik etmiş, her tarafta bu aşk hikâyesinin ne dereceye kadar hakîkat olduğunu anlamak istenilmiştir. Müellif, Şarlot u yaratmak hususunda, kendisini Venüs ün san'atkârile mukayese ediyor: Yunanlı heykeltraş layemut eserini mühtelif güzellerden aldığı muhtelif çizgilerle vücude getirdiği gibi, kendisinin de romanını öyle yazmış, ancak Şarlot ta orijinal modelin hakim karakterini brakmış olduğunu söyleyor.

Bu eserde Werther Göthe nin kendisidir. Göthe, 23 yaşında, san'at dehasının yaratıcılığı arifesinde Şarlot u sevmiş ve eser bunun mahsulü olmuştur.

Eserdeki Albert Şarlot un nişanlısı (sonra kocası) Kestner dir, köyün ismi de hafifçe değiştirilerek Gaubenheim iken Wahlheim yapılmıştır.

Göthe Leipzik ve Strazburg da hukuk tahsil ettikten sonra babası tarafından mesleğinde daha ziyade bir ihtisas kazanmak için Wetzlar şehrine gönderilmiştir; orada bu mesleki tetebbuu ihmal etmemekle beraber asıl Homer ve Şakspeare in eserlerini elinden düşürmeyordu. 1772 yazında geldiği bu şehri pek beğenmeyor, güzel Lahn vadisi dahilinde tenha gezintilerle oyalanmağa çalışıyor, çok okuduğu Odise yi de beraber bulunduruyor. Werther in hususiyle ikinci mektubu o gezintilerden Göthe nin ruhunda uyanan haleti tasvir eder:

"... Yalnızım, benimkine benzeyen ruhlar için yaratılmış olan bu memleketten çok memnunum. O kadar bahtiyarım, bu huzurlu yaşayışa o derece dalmışım ki, dostum, san'atkârlığım bundan müteessir oluyor. Bugün fırçamdan tek bir çizgi bile çıkamaz, halbuki kendimi, hiç bir zaman bu andan daha ziyade ressam hiss etmemiştim. Sevgili vadinin buğuları etrafımda yükselir ve mahrekinin en üst menziline gelen güneş nufuz edilmez karanlık ormanın zirvelerine ateşlerini saçarken; ırmağın çağlayanları yakınında, toprak üzerine, uzanarak çimenin içinde meçhul bin türlü otçağızlar keşf ederken; nebatlar arasında kaynayan şu küçük şeyler âlemini, her şekildeki sayısız böcek ve kuşçukları kalbim daha yakından hiss ederken kendimi, hepimizi kendi suretinde yaratan Cenâbıhakkın huzurunda, ilahî aşk ile ebedî zevkler deryasına dalmış hiss ediyorum. Dostum, sonsuzluk gözlerimin önünde görünmeğe başladığı, etrafımda âlem dinlendiği ve gökler cânanın hayali gibi kalbime sığdığı bu vakîtlerde içimi çekerek şöyle haykırırım: "Ah, sendeki şu kudretli ve hararetli hayatı bir nefesle ifade edebilseydim, eserim ruhunun aynası olabilseydi (ruh sonsuz bir Allahın aynası olduğu gibi). „ Ah, bu kabil olsaydı, müşfik dostum... Fakat bu tecellinin heybet ve azameti önünde kendimi kayb ediyorum, acz içinde kalıyorum.„

Sainte-Beuve (Sentböv) Werther için yazdığı enfes mukaddemede diyor ki:

"Gençliğinin o günlerindeki büyülü ve sarhoş haleti öyle bir ifade coşkunluğu ile söyleyor ki ihtiyarlığında yazdığı hatıralarında o haleti artık ruhunda bulmaktan aciz olduğunu itiraf ediyor: "Hakîkaten, diyor, şair bugün sönmüş bir hayali boşuna ihyaya çalışıyor; Lahn suyunun suladığı vadide ona aziz bir hayat yaşatan güzel münasebetlerin canlı renklerle bir tasvirini şimdi ondan istemek beyhude olurdu. Teşekkür olunur ki dost bir peri tam vaktinde şairi, gençliğinin bütün kudreti içinde iken, teşvik etti ve o zamandan uzak olmayan bir maziyi cesaretle ifade edebilmişti. Her kes burada mevzuu bahs olan eserin Werther olduğunu anlar."

***

Werther için dostu Albert in genç ve güzel nişanlısına olan büyük ve saf aşk intiharla neticeleniyor; hattâ Almanyada romanın bu neticesi o devrin hisli gençleri arasında bir seri intiharlara sebep olmuştur; halbuki Göthe nin kendisi Şarlot un ayrılığından muztarip olmakla beraber tatlı canına kıymayı hatırına bile getirmemişti. Sainte-Beuve bu ayrılık aylarını şöyle anlatıyor: "Tekrar ailesiyle beraber yaşamak üzere geldiği Frankfortta Şarlotun Silhuhetini toplu iğnelerle odasının duvarına tutturmuştu. Gece yatarken ona bonsuvar diyor, ve sabahleyin giyinirken o iğneleri, başkalarına tercihen kullanıyordu. Şarlotu ilk defa gördüğü vakit göğsündeki kırmızı kordela fiyongası (Werther de yazılı olduğu gibi) yanında idi; Şarlot mühmel kiyafette iken giydiği ve o haliyle kendisini tapınmağa layık bulduğunu söylediği mavi çizgili bir gömlekten de bahs edilmiştir; fakat bütün bunlarda şehvî hiç bir şey yoktu. Hakîkî aşk, bütün şekillerinde ve her kîyafette, maddi menfaat hissinden uzak olabilir. Jean-Jaques (Jan-Jak) ta Saint-Preux demiyor muydu: "Cânanın ayakları ucunda oturup kenevir ditsem başka hiç bir arzum kalmaz, bugün de, yarın ve öbür gün de, bütün hayatım müddetince de." Göthe kalpten gelen bu sözü biraz değiştirerek kendisi için tekrar ediyor: "Sizinle beraber (Şarlot ve Kestnere hitaben), bir zamanlar gibi, çilek toplamak ve erik ağaçlarını silkmekten başka arzum yoktur, yarın da, öbür günd de, ve bütün hayatım müddetince de."

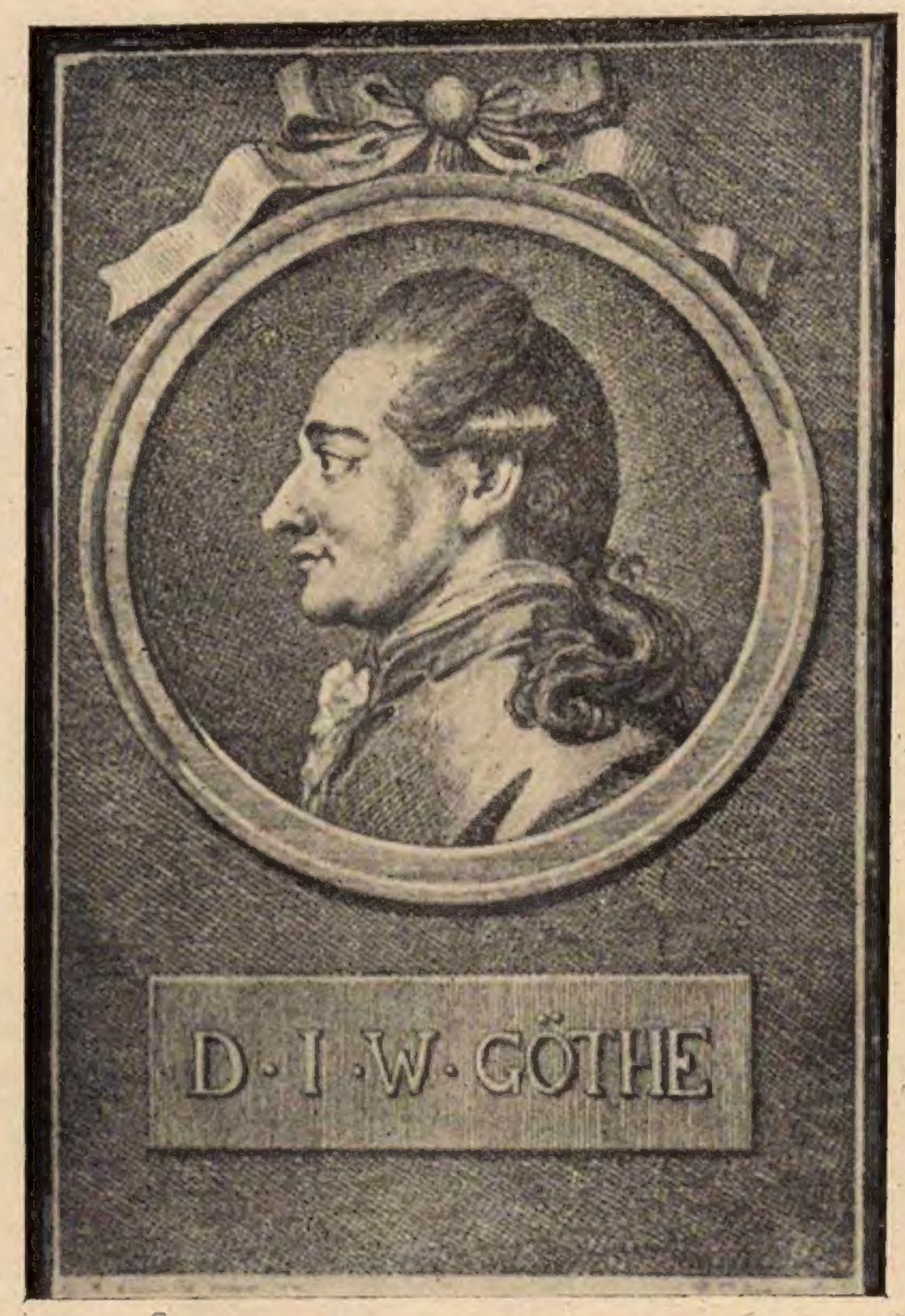

Göthe (Werther için hazırlanmış bir gravur)

Romanını hemen ayrıldıktan sonra yazmamış, planını yapmak ve ona kat'i şeklini vermek için bir seneden fazla beklemiştir. Bu edebi kuluçkalık müddeti zarfında vukua gelen bir hadise, Sainte-Beuve'e göre, intihar epizodunu müellife telkîn etmiştir: Vetzlarda, Göthe ile beraber bulunmuş Jerusalem isminde bir sefaret kâtibi, romanesk ve edebiyat meraklısı bir genç idi; meslek arkadaşlarından birisinin karısına bedbaht iptilâsı yüzünden tabanca ile kendini vurdu, tabancayı da aksi tesadüf eseri olarak Kestnerin kendisinden bir behane ile ödünç almıştır. O esnada Vetzlardan ayrılmış olan Göthe, teessür ve merak ile, Kestnerden hadisenin tafsilâtını istedi ve aldı. Bunun üzerine dimağına bu müntehir aşıkı kendi romanının kahramanile birleştirmek fikri doğdu. Biraz sonra birbirine nişanlı olan Kestnerle Şarlotun evlenmesi vukua geldi. O sırada Göthe, kız iken görüp sev-

miş olduğu — ve şimdi başkasile evlenmiş — bir kadınla görüşüyordu. Bütün bu amillerin tesiri altında, Werther romanı, Vetzlar ve Wahlheim notlarile, neticesi intihar olmak üzere yazılmıştı. Şarlottan ayrılığı bir seneden beri devam ettiği halde hâlâ o kalp ağrısından bir ıztırap duyduğuna şüphe yoktu, fakat bu his pek mutedildi ve Kestner ile Şarlota yazdığı mektuplarda kendisini neşeli ve bahtiyar gösterebiliyordu.

Sainte - Beuve bu romanın doğuşunu Göthe için bir şifa ve kurtuluş, fakat kitabı okuyanlar için bir sirayet amili olarak tasvir ediyor: "Göthe (kendi de söylediği gibi) Wertheri yazmakla kalp ağrısından şifa bulmuş, fakat o ağrıyı romanı okuyanlara aşılamıştır; yalnız, acaba niçin onlara yanlış ilaç verdi? bir san'atkâr için (çünkü Werther de Göthe gibi san'atkârdı) bu romanın hakîkî sonu intihar değil, eser yaratmaktı; ve Göthe kendi kalp ağrısına karşı bu çareyi kullanmış, aşkını tasvir ederek bir san'at eseri çıkarmıştır; herkes Göthe kadar yüksek eserler yaratamazsa da bu çalışma ile ıztırabından kurtulur, hayatın kudretli cazibelerine tekrar kendini verebilirdi.

Şarlot Buff

"Bu eserden müellifin intıbalarile okuyucuların intıbaları arasında çok kuvvetli ve bariz bir fark hasıl oluyor. Werther meydana gelir gelmez hattâ planı düşünülür düşünülmez Göthe ruhunun sükûn ve huzuruna kavuşuyor; hislerini mükemmel ifade etmekle iptilasına zafer buluyor; Virgilin fırtınasında, kuvvetli ıztırabile beraber denizlerin yüzüne sakin bir nazarla bakabilen Neptun gibi hareket ediyor. Okuyucular ise (1774 ün ilk karilerinden bahs ediyorum) o harikulâde küçük kitapta, o zamana kadar tahlil edemedikleri kendi hislerini ateşin hatlarla tasvir edilmiş bulup ruhlarını onun tesirine bırakıyorlar; farkına varmaksızın Werther - Göthe den Werther-Jerusalem şahsiyetine girerek, san'at kudretinin ve canlı misalin sirayet ettirdiği hisle, intihar fikrine kapılıyorlar. Burada Göthe için, söylemeye cesaret edersem, bir san'at kusurundan ziyade henüz tecrübesizlik vardır. Yoksa kendi de barıt lağımına benzettiği meş'um neticenin tesirlerini evelden görmüş olsaydı romanını öyle bir sona mı bağlardı?

"... Şimdi muhakkak olan bir şey varsa o zamanki alman gençliğinin derhal ve hislilığinin en derin yerinden vurulmuş ve sarsılmış olduğudur. Sağlam ve kuvvetli san'atkâr kendi istifade ettiği tedavi çarelerinin sırrını kendine saklayarak umuma hastalıklı bir hall sunuyor. Wertherin sonu umumun nazarına hakîkî Göthe yi değil, aldatıcı hayalini gösteriyor, umum da bunun arkasından koşuyor, tıpkı (Virgilde) Turnus aldanıp Ene nin heyaletini kovalarken kahramanın kendisi başka yerde, asıl cenk yerinde olduğu gibi. Bügün, kitabın kat'i muhakemesi yapılırken ve san'at eserleri arasında mevkii - mahsusu tâyin olunurken, bu son diğer kısımlarına zarar veriyor: hususile müellifin neticeye bu kadar zıt olan hakîkî karakteri malûm olduktan sonra...,

Wertherdeki hakikat ve îcat kısımlarını layıkile ayırabilmek için, ayrılıktan sonra, Göthe ile Kestner ve Şarlot arasında devam eden münasebetleri tâkip etmelidir. Muhaberelerinden en

mânalı ve alâka uyandırıcı kısımları alarak tahlil eden Sainte-Beuvün mukaddemesinden aşağıdaki tafsilatı alıyoruz:

"... Frankforttan nikâh halkalarını göndermeğe memur edilen Göthe, her türlü tebrik ve temennilerini ifade ettikten sonra, evlenmek üzere olan dostlarına, kendince bir azizlik olmak üzere, şöyle yazıyor: "Sizinim, fakat şimdiki halde ne sizi ne Şarlotu görmek merakını kendimde bulmayorum. Onun silhueti de, ihtimal evlenmenize tesadüf edecek olan paskalyanın birinci günü, belki de yarından sonra, odamdan kalkacak ve ancak Şarlotun anne olduğunu öğrendiğim zaman tekrar yerine asılacak. O zaman yeni bir devir başlayacak, ve onu artık sevmiyeceğim, yanlız çocuklarını seveceğim; vakıa bu sevgim bir az da onun hatırı için olacak, fakat bunun zararı yok...„ Bu dost tehdidi bile icrasız ve Şarlotun silhueti olduğu yerde kaldı. Fazlası da var, düğünlerinde bulunan bir hanım Götheye Şarlotun evlenme buketini getirdi, o da onunla ceketinin iliğini süsledi. O aralık şairliğinin faaliyeti arttı: "Götz„ ünü neşr etti; dramlar, romanlar ve daha başka eserler yazdı. (İzdivaçtan altı ay sonra) 1773 Eylülünde, taze evlenen dostlarına üstü kapalı bir tarzda Werther den ifşaatta bulunmağa başlayor: "Vaziyetimi bir dram mevzuu yaparak, -allahın ve insanların rizasına bakmıyarak- bir roman yazıyorum. Şarlotun onu okuduğu zaman ne diyeceğini biliyorum, ona ne cevap vereceğimi de biliyorum.„ Bir başka mektubunda: "Bir şey yazdığım zaman daima önümdesiniz. Şimdi bir romana çalışıyorum, fakat iş çok ağır gidiyor... Size bir müellif sırrı daha: idealim günden güne büyüyor ve güzelleşiyor, ve eğer cevvalliğim ve aşkım beni terk etmezlerse onda sevdiklerim için çok şeyler bulunacak, umum da hissesini alacak.„

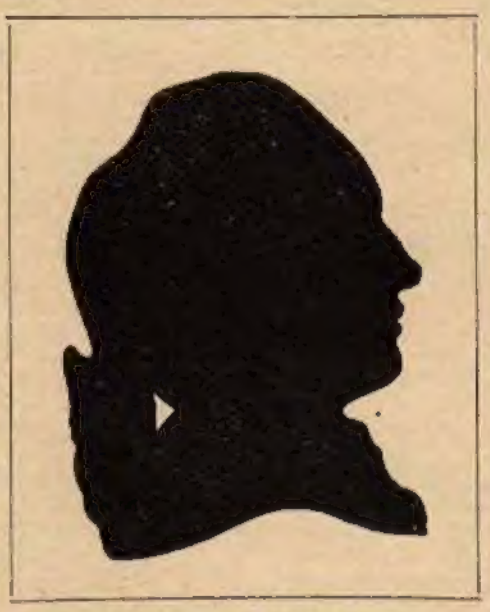

Göthenin silhueti

"Wertherini bitirip de neşrini hazırladığı zaman içinde bir korku var: taze evlenmiş dostlarını gücendirmek korkusu. Mektuplarına buna dair her türlü îmalar sıkıştırıyor; bu esrarlı ve onlar için anlaşılmaz ihtiyat îmalarından maksat onları eserin neşrine hazırlamak ve fazla müteessir olmaktan sakınmaktı. Şarlot birinci defa anne olduğu, dünyaya adını kendi koyduğu bir oğlan getirdiği zaman Göthe Kestnere yazıyor: "Şarlotu lohusalık halinde tahayyül edemeyorum; muhakkak bu benim için muhal bir şey. Onu daima braktığım halde görüyorum; seni de onun kocası sıfatile tasavvur edemeyorum; eski aramızdaki münasebetten başka münasebet tanımayorum, **yalnız o münasebete ben bir fırsattan alınmış bazı yabancı iptilalar ilâve ettim.** Sonra gücenmeyesiniz diye haberini veriyorum.„ Başka bir mektubunda "Allaha ısmarladık, dostlarım (o kadar sevdiğim dostlarım ki size olan muhabbetimin zenginliğini *dostumuz* un hayali felâketlerine katıştırmak mecburiyetinde kaldım). Bu parantezin mânasını sonra anlayacaksınız.„ Dostumuz dediği Werther dir. 1774 haziranında, Şarlota bir mektubundan: "Allaha ısmarladık, aziz Şarlotum, yakında size bir dost göndereceğim, bana çok benzeyor ve onu eyi karşılayacağınızı ümit ediyorum. İsmi Werther dir ve kendi size ne olduğunu anlatacaktır.„ 27 ağustos tarihli mektubunda, bizi bir az hayrete düşüren fakat ihtimal (Rhin) in öbür cihetinde ahlâkî mahzuru görülmeyen senli benli lâübaliliği ile: "Ey Şarlot... diyor, yakında sana bir kitap göndereceğim, ona istediğin ismi ver: dua kitabı veya hazne de; o sana, akşam ve sabah, dostluğun ve aşkın hatıralarını hatırlatmak içindir.„ Şarlota böyle söylemesi ve kitabını en ziyade ona tahsis etmesi anlaşılır bir şeydir: Kestnerden ziyade ondan müsamaha ve lûtuf bekleyor.„

"Hakkı da vardı... Kitabı iki üç defa okuduktan sonra her halde teessürlerini bir az bastırabildiler, hususile Şarlot ki, kalbinin gizli bir yerinde, güzel bir eserin ruhu ve ilahesi olduğunu derinden duyuyordu. Fakat Kestner bu aleniyete ve ona verilen role, soğuk, vurdum duymaz ve bayağı bir Albert rolüne daha güç tahammül ediyordu. Götheye yazdığı ilk şikâyet mektubunun sonunda: "Vakıa benzeyiş (Albert ile), diyordu, yalnız harici cihete şamildir, Allaha şükür ki yalnız haricî cihete; fakat bu rolü romana koymağa lüzum görüyordunsa o derece duygusuz bir mahluk yaratmağa zaruret var mıydı? İhtimal sebebi, kendini onun üstüne geçirip şöyle diyebilmekti: bakınız ben nasıl bir adamım!„

Şarlotun silhueti

"Göthe derhal cevap yazıyor, kendisini haklı gösterecek îzahatı veriyor, daha soğuk bir kanla ve doğru bakım noktasından işi muhakeme edebilmelerine çalışıyor: "Aziz gücenenlerim, size derhal yazmalı, içimi boşaltmalıyım. Oldu bir kerre, eser neşr olundu; elinizden gelebilirse beni affedi-

niz. Endişelerinizin mübaleğalı olduğu anlaşılıncaya kadar sizden hiç bir şey işitmek arzusunda değilim, kalpleriniz bu eserdeki masum hakikat ve icat mahlutunu daha iyi takdir edinceye kadar.„ (Teşrinievvel 1774).

Nihayet Kestnerin, bir dostuna yazdığı bir mektuptan haklı olduğu kadar bile derinden gücenmiş olmadığını anlayoruz: "Görüyorsunuz ki bana acımakta haklı değildiniz. Bu kitap, kendimiz istemeksizin bizi, umumun diline düşürüyor; fakat bu dedikoduların sebepsiz ve haksız olduğunu bilmekle teselli buluyoruz. Allaha şükür, şimdiye kadar memnun ve mes'ut yaşadık ve yaşıyoruz.„ Götheyi, fazla muahaze edenlere karşı müdafaaya bile hazır görünüyor: "**Genç wertherin ıztıraplarını** neşretmekle bana vakıa bir kastı olmaksızın ve müellif galeyanı, veya gençlik düşüncesizliğile bir hizmette bulunmadığını anlarsınız. Bu kitapta beni ve karımı gücendiren çok şeyler var; muvaffakıyeti bizi daha ziyade gayrımemnun bırakıyor... Bununla beraber onu aff etmek temayülündeyim; yalnız kendisi bilmemelidir, bilmemeli ki bundan sonra daha ihtiyatlı olsun.„

Göthe, çabuk, iki dostunun pek te öyle kıyasıya kızmamış olduklarını hiss etmiş, bu haletten istifade ederek onlara teşekkür ediyor ve onları eserini kendi bakım noktasından anlayabilecek hale getirmeğe çalışıyor. Kestnere (21 Teşrinisanide) yazıyor: "Ah, boynuna atılabilseydim! bir dakikacık Şarlotun ayaklarına kapanabilseydim! Ciltlerce yazılarla anlatamadığım, bir anda silinmiş ve izah olunmuş olurdu: Oh, deye haykıracaktım, samimi değilsiniz veya hiç olmazsa kanaatinizi tam olduğu gibi gösteremeyorsunuz. Werther in binlerce kalplerde işgal ettiği yerin binde birini hiss edebilseydiniz eserde size verilen hisseye müteessir olmayacaktınız... Hayatım tehlikede kalsa yine Werther i inkâr edemem; fakat bana inan, korkuların, sabr edersen, gece hayaletleri gibi dağılacaktır... şimal rüzgârının önüne düşen sis gibi... Werther mevcut olmalıdır, buna lüzum var. Siz onu hissetmeyorsunuz; siz yalnız *beni* ve *sizi* hissediyorsunuz; yapıştırılmış zannettiğiniz şey oraya nesç edilmiştir, hem de sökülmeyecek bir tarzda... Oh! sen (Kestnere haykırıyor) insanlığın seni nasıl kucakladığını, sana nasıl teselli verdiğini hiss etmedin.„

"... Şüphesiz, dehanın ölmez kızı olan Eserin doğmağa, hattâ en haklı güceniklikere dokunsa bile, vakti gelince ilahi dimağdan fışkırmağa olan hakkı, bundan daha yüksek bir eda ve daha derin bir iptila ile hiç bir zaman müdafaa edilmemiştir.„

WERTHERDEN BİR PARÇA

Wertherin Şarlotu ilk defa görmesi

16 Haziran

Ne için mi sana yazmıyorum? Bunu bana sen sorabilirsin ki dünyanın âlimlerinden birisin. Eyiyim, çok eyiyim; kısası, keşfetmeliydin ki kalbime pek yakından dokunan birini tanıdım. Birini... birini... Bilmeyorum artık. Sana sıra ile ve tafsilâtile, kâinatın en sevimli mahlûklarından birini nasıl tanıdığımı anlatmak güç bir iş olacak. Memnunum ve bahtiyarım, bu sebepten fena da hikâyeciyim.

Bir melek! Ay, ne bayağı, söz! Herkes de kendi sevgilisi için böyle söyler, değil mi? Bunu bilmekle beraber, onun nasıl mükemmel olduğunu, ne için mükemmel olduğunu anlatacak halde değilim. Şunu söylemek kâfi: bütün hislerimi esir ediyor! O kadar masum ve o kadar zeki, o kadar metin ve o kadar kuvvetli bir seciye sahibi; ve en faal bir hayat içinde sakin bir ruh!

Onun hakkında bütün söylediklerim bir çizgisini bile göstermeyen insicamsız kekelemelerden, acınacak tecritlerden ibaret. Başka bir defa... hayır, başka bir defa değil, şimdi hemen anlatmalıyım. Derhal yazmayacak olursam artık bir daha yazamayacağım; çünkü, söz aramızda, yazmaya başladığımdan beri üç defa kalemi atacak, atımı eğerletip kırlarda dolaşmağa gidecek oldum; halbuki bu sabah bir yere çıkmamağa karar vermiştim. Dakikada bir, pencereye koşuyorum, güneşin hâlâ yükselmekte olup olmadığına bakıyorum.

Duramadım; zaruri, onu görmeye gittim. Şimdi oradan geliyorum, azizim Wilhelm. Sana yazarken bir taraftan da akşam yemeğimi yiyeceğim. Onu, hepsi de neşeli ve güzel, sekiz oğlan ve kız kardeşinin ortasında temaşa etmek ruhum için ne büyük bir zevk! Böyle devam edecek olursam mektubu-

mun sonunda başından fazla bir şey öğrenmiş olmayacaksın: dinle öyle ise, kendimi tafsilâta girmeğe icbar edeceğim.

Son mektubumda Bayi S*** ile nasıl tanıştığımı haber vermiş; beni ermitajında, daha doğrusu küçük krallığında kendisini görmeğe davet ettiğini yazmıştım. Bu daveti ihmal ettim ve tesadüf bana o üzlet yerinde gömülmüş hazneyi keşf ettirmeseydi oraya ihtimal hiç gitmeyecektim.

Şehrin gençleri kırda bir balo vereceklerdi, ben de bulunacaktım. Güzel, latif fakat basit bir genç kızla beraber gidecektim; dans damımı ve kuzinini araba ile eğlence yerine götürmem kararlaşmıştı, yolda Şarlot S*** i de alacaktık. Köşke götüren muhteşem hiyabana girdiğimiz zaman balo arkadaşım bana: — Çok güzel bir kadın tanıyacaksınız, dedi.

Kuzini ilave etti: — Dikkat ediniz tutulmayasınız.

— Bu ihtara sebep?

— Bir zata vâd edilmiştir, şimdi kendisi vefat eden pederinden kalan işleri düzeltmek ve eyi bir memuriyet almak için burada bulunmayor.

Havadis beni hemen tamamile lakayt braktı.

Avlu kapısının önünde durduğumuz zaman güneş dağların arkasına saklanmak üzere idi. Boğucu bir hava vardı; kurşuni ve keskin bulutlar ufukta yığılmıştı. Kadınlar bir fırtınanın kopmasına endişe ediyorlardı. Kendim de eğlencenin bozulacağından korkmağa başladığım halde bir hava kehaneti savurarak onların endişesini dağıttım.

Arabadan inmiştim; bir hizmetçi kadın kapıda göründü, ve şimdi gelecek olan Matmazel Şarlotu bir an beklememizi rica etti. Avluyu geçtim, güzel evin peronunu çıktım, ve dehlize girer girmez ömrümde gördüğüm manzaraların en cazibi gözlerimin önüne çıktı: İkiden onbir yaşına kadar altı çocuk orta fakat levent boylu bir genç kızın etrafını sarmışlardı. Kollarında ve korsajında pembe fiyongalarla süslenmiş basit bir beyaz entari giymişti.. Elinde tuttuğu çavdar ekmeğinden, küçüklere, her birinin yaşına ve iştihasına göre, parçalar kesiyordu! Ekmeği dağıtışında ne cazibe vardı, ve her çocuk ne kadar masumane *mersi* diye

Göthe, Italyada

haykırıyordu, Her parça kesilirken bütün küçük eller uzanıyor ve hissesini alan zıplayarak oradan çekiliyordu; en akılları erenler avlunun kapısına gidiyor, gelen yabancılara ve Şarlotlarını götürecek arabaya bakıyordu.

Genç kiz: "Affınızı rica ederim, diye iytizar etti; size arabadan inmek zahmetini verdiğime ve hanımları beklettiğime mahcubum. Giynimek ve eve ait her türlü emirler vermek bana çocukların gutesini unutturdu, halbuki benden başkasının ekmeklerini kesmesine razı olmayorlar.„

Ona mânasız bir şey söyledim, ve bütün ruhum çehresinin, tavır ve edasının cazibesine tutulmuştu. İlk hayretten kendimi toplarken o eldivenlerini ve yelpazesini almak üzere bir odaya girdi. Çocuklar uzak duruyorlar, bana yan yan bakıyorlardı; en sevimli bir yüzü olan en küçüklerinin yanına gittim; beni yadırgayarak çekilirken Şarlot yetişti ve ona: "Lui, dedi, ver elini amcazade beye.„ Bu sözlerden cesaret bulan çocuk yanıma geldi; ve yüzünün kirliliğine rağmen bütün gönlümle onu öpmekten kendimi alamadım. Elimi Şarlota uzatarak:

"Amcazade mi? dedim, beni ailenize mensup olmak şerefine lâyık görüyor musunuz?„

Kurnaz bir tebessümle cevap verdi:

"Oh, hısımlarımız o kadar çok ki, aile içindekilerin en az eyisi olacağınızı zann etmeyorum.„

Çıkarken, yaşça kendisinden sonra gelen ve onbir yaşında kadar görünen hemşiresi Sofiye çocuklara eyi bakmasını ve atla bir tur yapmağa giden babalarını kucaklamasını tenbih etti. Küçüklere de: "Bana itaat ettiğiniz gibi küçük ablanız Sofinin de sözünü dinlemelisiniz.„ dedi. Bazıları sarih olarak bunu vâdettiler, fakat altı yaşlarında bir küçük kumral büyük adam gibi: "O başka sen başka, Lolot, dedi; seni daha çok seviyoruz.„

Oğlanların iki büyüğü arabanın arkasına binmişlerdi. Benim ricam üzerine Şarlot koruya kadar gelmelerine müsaade etti, fakat daha evvel eyi tutunmalarını ve bir birlerile şakalaşmamalarını vâdettirdi.

... Arabada kuzin ona göndermiş olduğu kitabı bitirip bitirmediğini sordu. Şarlot:

"Hayır, dedi, hoşuma gitmeyor. Size iade edebilirim; ondan evelkisi de daha eyi değildi.„

Bunların ne kitapları olduğnu anlamak istedim. *** in eserleri olduğunu öğrendiğim zaman çok taaccüp ettim. Hükümlerinde ne kadar çiddî bir seciye, bütün söylediklerinde ne kadar büyük bir mâna buluyordum! Her sözünde yeni cazibeler keşf ediyor, yüzünün çizgilerinde yeni yeni parlayan zekâ şuaları görüyordum; ve orada onu yavaş yavaş anlamış olduğumu his etmek sevinci teressüm ediyordu.- "Daha küçükken, diye ilave etti, romanlar kadar hiç bir şey sevmezdim. Bütün bir pazarı, tenha bir köşede bir Mis Jonny nin saadet veya felaketine iştirâk ederek geçirmek benim için ne zevkti, yarabbi! Bu nevi kitapların hâlâ üstümde bir cazibeleri olduğunu inkâr etmem; fakat şimdi elime bir kitap almağa vaktim pek kıt olduğundan o kitabın hiç olmazsa tamamile gustoma uygun olmasını isterim. Bir muharriri tercih etmem için eserinde kendi âlemimi bulmalıyım; hikâyeleri, bir cennet değilse de bana göre ifade edilmez bir saadet kaynağı olan kendi hayatım kadar gönlüme yakın olmalıdır.„

Bu sözlerin bana verdiği heyecanı saklamağa çalıştım, fakat buna uzun zaman imkân bulamadım; çünkü Vicaire de Wakefield den gayet doğru bir muhakeme ile bahs ettiğini işidince kendimi daha ziyade tutamadım, ben de şevk ile konuşmağa başladım.

Ancak şarlot iki refikamıza hitaben bir şey söylediği zaman onların mevcudiyetini hatırladım, gözlerini açarak dinlediklerini fark ettim. Kuzin bir kaç defa bana kurnaz bir istihza ile baktı, pek az ehemmiyet verdim.

Mükâleme, ondan sonra, dans zevki üzerine geçti. Şarlot:

— "Dans iptilası bir kusur mudur? dedi; böyle de olsa size itiraf ederim ki ben dansın üstünde hiç bir şey bilmeyorum. İçimi sıkan bir kederim olduğu zaman, akortlu akortsuz, piyanomda bir kontrdans çalarım, hepsi geçer.„

Konuşurken siyah gözleri beni ne kadar meftun ediyordu! Gül dudakları, taze ve canlı yüzü bütün ruhumu ne kadar büyüleyordu! Söylediği yüksek ve tatlı şeylerin hayranlığı içinde kendimi kaybederek, çok zaman, meramını ifade için kullandığı kelimeleri bile işitmeyordum. Kısası, gideceğimiz yerin kapısı önünde arabadan indiğimiz zaman bir somnambül gibi idim.

Fransız edebiyatından nümuneler:

YALNIZLIKLAR

Reşat Nuri Beyefendinin Edouard Estaunié nin (Yalnızlık) ismindeki bir romanının mukaddemesinden tercüme ederek (Muhit)e lûtfettikleri bu kıymetli yazıyı karilerimizin lezzetle okuyacağından eminiz.

Vaktile *Léman* gölü kıyılarında bir adama tesadüf ettim ki, ilk bakışta, bana arif bir insandan ziyade orijinal bir insan gibi göründü.

O tarihte mağşuş bir tabiat ile her üslûpta bir takım kervansarayların muhtelit cazibelerine kapılan beynelmilel seyyahların mütemadi geliş gidişi karşısında konuştuğumuz, güzel manzârayı fena halde bozuyordu.

Gece olduğu vakit sahilin ışıkları gündüzün şenliğini devam ettiriyor, ufka bir umumî balo manzarası veriyordu.

Demek burasının kozmopolit bir eğlence yeri olduğu bir dakika akıldan çıkmıyordu ve insanın burada yalnızlık arayabilmesi fikri hiç başımdan geçmemişti. Halbuki bahsettiğim adam sırf bu maksatla buraya gelmişti.

Bir gün bu garip iddiaya hayret ettiğimi söylemem üzerine bana dedi ki:

— Hayretinizin sebebi şu ki, siz yalnızlığın ne demek olduğunu pek iyi bilmeyorsunuz. Yalnızlığın hariçle bir alâkası yoktur; o *içe* ait bir şeydir.

Sonra bu fikri pek kavrayamadığımı görerek bastonunun uciyle kendi etrafına bir daire çizdi:

— Bakınız, dedi, bu çizgi bir remzdir, aynı sıranın üstünde oturuyoruz; ben sölüyorum, siz dinliyorsunuz; fakat bu çizgi bizi ayırıyor ve siz benim, seyyarelerin en uzağından daha fazla, uzağımdasınız. İşte yalnızlık budur.

Doğru mu düşünyordu, yanlış mı? o zamandan sonra -yalnızlık benim de başıma gelince- bu süali kaç defa kendi kendime sordum.

Bügün bile, başka blr otel odasına kapanmış, karşımda «*Montreux*» nün şenlikli dekoru yerine Pelvoux nun haşin silhueti olduğu halde ayni suali kendi kendime soruyor ve ne cevap vereceğimi bilemeyorum. Yalnız kalmanın bin tarzı vardır: kezalik insanın yalnızlıktan kendini ku tarmağa muvaffak olması da şüphelidir.

Kimsesiz bir evde sevilen bir kadının yanında yalnı lıktan boğulmak pek mümkündür. Bizden ayrılıp giden bir insanın bıraktığı boşluğu tanımış olan için sükût gürültüden daha ıztırap verici değildir ve daha iyi düşünülürse, hayat yolunda yoldaşlı veya yoldaşsız olarak yürüyen insan ölen, yani çaresiz bir surette yalnız kalan insandan çok farklı mıdır? yalnı lık dediğimiz şeyin varlık için asıl olan hadiselere benzemesinden çok korkarım: onu sırf her zaman hazır ve mevcut olduğu için iyi tanıyamamış olmamız pek mümkündür. Nasıl ki havanın vazifesini aklımza getirmek ve onu tahlile kalkışmak için çok uzun zamanlar lâzım gelmi,tir.

Fakat şifası olmıyan bir hastalığı iyi veya fena tarif etmekten ne çıkar? Yer yüzünde bir tek canlı mevcut yoktur ki, hayatının bu veya şu devrinde yalnızlığın acısını, ümitsiz bir şekilde

çekmemiş olmasın: sonra bunun kadar nüfuz edilmez bir ıztırap ta yoktur. Yalnızlık ruhu ne kadar fazla ezerse insan o kadar fazla susar ve bunun içindir ki yalnızlık bahsinde -sırf hemcinslerimizin şikâyetini işitemediğimiz için- kendi derdimizi müstesna bir dert zannederiz.

Pek nadir fasılalarla insan ümitsizliklerinin aksi sedasını hissettiğim olmuştur. Vakıaları ne kadar çok kazıp derinleştirebilmiş olursam olayım, her defasında yalnızlığımı kökte,asılda, buldum. «Ne kadar kazıp derinleştirebilmiş olursam olayım» diyorum; çünkü böyle meselelerde insanın fazla uzağa gitmesi pek nadiren mümkün olur. Vak'alara bakan-göz çabucak *"ifade edilmemiş„*leçarpışır. Başkalarile kendisi arasına derhal bir perde iner. Facia bu perdenin arkasındadır. Fakat onun kalın kumaşı geçen şeyleri görmemize müsaade etmez: olsa olsa arasından bazı feryatlar geçebilir.

. . . . . .

Müşahedelerim bana az çok alâka uyandıracak bir mahiyette göründü. Bu mukaddemeyi takip eden hikâyeler o müşahedeleri ihtiva ediyor; aralarında aynı asıldan çıkmış olmak ıztırabından başka bir bağ yoktur. Onları okuduktan sonra şöyle düşünülebilecektir ki yalnızlık bir takım ıztıraplar yaratır; bu ıztıraplar bilhassa şunun için merhamete lâyıktır ki hiç bir merhamet onlara irişemez. Maamafi bütün ıztıraplar aşağı yokarı öyle değil midir?

Acıyı çeken biz kendimiz olmadığımız zaman hangi acıyı tamamiyle anlamağa muvaffak olmuşuzdur? Bu satırları yazarken bir dağ seyyahı ile kılavuzlarının beraber *Meije* ye tırmanmağa hazırlandıklarını pençeremden görüyorum. Onlar tepeye vardıkları zaman, sarf ettikleri bunca gayret hilâfına ve aradıkları fevkalâde güzellikler hesabına tehlikeli bir patikadan başka bir şey görmeyecekler. Onlar sırf daha başka bir takım tepeler ve bu tepelere irişmekten kendilerini menedeen bir uçurum çevresi görmek için hayatlarını tehlikeye atmış olacaklar...

Kendilerine ne kadar yakın olursa olsun, bir insan kalbinin sırlarına tamamile nüfuz etmek iddiasında olanlara derim ki, bu dağcı seyyahlar gibi bir "Meije„ dağına doğru hareket etmek daha doğru bir şeydir. İstedikleri yere vardıkları zaman görecekleri yegâne mükâfat kendilerini kâinattan ayıran uçurumlar çevresini keşf etmektir. Bunun ötesinde ise ruhların sırrı varlığın mesafelerini aydınlatmadan doldurur.

Reşat Nuri

KÖY DUYGULARI

Yükseldi çağlıyan suların sesi,
Ay ışıklar saldı dağlara, Ayşem!
Yüreğime çöktü gurbet gecesi,
Hasretin içimde bir yara, Ayşem!

Işıklı bakışın günden parlaktır,
Yüreğin kaynaklar gibi berraktır,
Yıldızsız geceler yanında aktır,
O ipek saçların ne kara, Ayşem!

Yıldızlar serpilmiş gibi her yere,
Gök sırma işlenmiş bir siyah çevre,
Ben yokken bakma her gördüğün ere,
Gönül verme başka bir yâra, Ayşem!

Üzülme olmazsa mahsul o yanda,
Ben buldum kazançlı bir iş harmanda,
İnşallah kavuşur, yakın zamanda,
Harcarız geldik mi bir dara, Ayşem!

Fevziye Abdullah

ESKİ ŞAİRLER ARASINDA

ORHAN SEYFİ

Edebiyat müptelaları çoktan beri nezih şairimiz Orhan Seyfi beyin nefis yazılarından mahrum kalıyordu. Bu ilk makaleyle nefis bir Musahebeler Serisine başlamağa muvafakat etmiştir. Muhit mümtaz edibimizle karilerimiz arasında böyle bir tavassut hizmetini görebildiğinden bir iftihar duyar.

— 1 —

FUZULİ

Bu satırlar edebi bir tetkik değildir. Burada sevdiğim bâzı eski şairlerden bahs edeceğim, kendi telakkime göre onların şahsiyetlerini yaratan parçalarını alacağım ve benim üzerimdeki tesirlerini anlatmağa çalışacağım. Bu suretle bu şairlerin hayalimdeki simalarını çizmek isteyorum.

Bu satırlar, sadece bu şairleri benim gibi anlamaya ve onlardan benim gibi zevk almaya yarayacaktır; işte o kadar!

***

Divan şairlerinden bahs edildiği zaman ben daima ilk olarak "Fuzuli„ yi hatırlarım. Bunun sebebi "Fuzuli„ yi diğerlerine tercih etmem değildir; benim "Fuzuli„ yi sevişimde bir nevi saygı da vardır da ondan. Ben "Fuzuli„ yi yalnız büyük bir şair olarak tanımam; benim nazarımda "Fuzuli„ ruhi ıztırabın çarmıhına gerilmiş büyük bir insandır.

"Sinemi çâkeyle, gör dil ıztırabın aşktan,
"Revzen [1] aç, her dem hevâdan mevç uran deryaya bak!„

Dert çekenlerin şairidir:

"Yüceldin kabrim, ey bidertler, senki-melâmetten;
"Ki malûm ola dert ehline kabrim ol alâmetten.„

[Ey kaygısızlar, attığınız melâmet taşlariyle mezarımı yükseltiniz ki dert çekenler o alâmetle kabrimi tanısınlar!]

Aşkta mahviyet ve tevazuun timsalidir. Bakınız; sevdiğine karşı kendini bundan daha küçük gören bir âşık tasavvur edebilirmisiniz?

"Zülfi gibi, ayağın koymaz öpem nigârım;
"Yoktur onun yanında bir kılca itibarım.„

[Sevdiğim, tapuklarına değen saçları gibi ayaklarını öpmeme müsaade etmeyor. Onun yanında bir kıl kadar bile itibarım yoktur.]

İşte bunun için "Fuzuli„ ye digerlerini tercih etmekten çekinirim.

***

Divan şairleri içinde en geç "Fuzuli„ den zevk aldım. Bunun ilk sebebi lisandır. Azeri lehçesiyle yazan bu "Irak„ lı büyük şairin muasırlarında bulunmayan kelimelere tesadüf edilir. Birkaç tanesini yazayım:

Sançmak	= Sokmak, saplamak	Tun ve gün	= Gece ve gündüz
Gözkü	= Ayna	Görgeç	= Görünce
Il	= Yıl	Yuku	= Uyku
Karanu	= Karanlık	Tapşırmak	= Ulaştırmak, ısmarlamak
Bah	= Bak	Tek	= Gibi
Yoh	= Yok	Özke	= Başka

Fakat bunlara nispeten çabuk alışılır, hattâ alışıldıktan sonra "Fuzuli„ nin bir hususiyeti olur, hoşa bile gider. Şairin güç zevk alınan tarafı mücerret bir mefhum olan aşkıdır ve onun hiç değişmeyen hicran ve ıztıraplarıdır.

Bir rivayete gore: "Fuzuli„ gençliğinde hocasının kızına âşık olmuş. İlk şiirlerini ona yazmış. Bunun bir efsane olması mêmuldür. Fakat divanındaki bir iki şiir, hakikaten böyle muayyen bir sevgiliye hitab edildiği hissini veriyor:

"Perişan — hâlin oldum, sormadın hâli — perişanım,
"Gamından derde düştüm, kılmadın tedbir dermanım,
"Nedersin ruzigârım böylemi geçsin, güzel Hanım,
"Gözüm, canım efendim, sevdiğim, devletli Sultanım!»

Ve bir kadın yüzü çiziyor:

"Sürmeden gözler kara, eller hinadan lâlerenk!„

Hattâ bu yüz, şimdiki gözlerin elektronlu, tırnakları manikürlü asrî bir kadın portresi değilmi?

Fakat bu yüz, bir iki manzumeden sonra diva-

[1] Pencere.

nın içinde tamamen kaybolur; ondan sonra mücerret bir aşkın hiç değişmeyen hicran ve ıztırapları başlar. Artık bu hicran ve ıztırap bir girdap gibi aynı noktada düz durur. Yalnız bunun namütenahi bir derinliği vardır. İşte bu derinliği sezmeyenler onu son derece yeknesak ve bıktırcı bulurlar. "Fuzuli„ gece çamların arasında öten bir ishak kuşuna benzer, hep aynı nağmeyi tekrarlar. Fakat bu nağmelerde o kadar sonsuz bir elem vardır ki

"Feryat ki ber [5] vermedi bidattan [6] özge [7]
"Göz yaşım ile beslediğim taze nihalim! [8]

"Fuzuli„ nin bir hususiyeti de daima nefsini istihkar edişidir. Kendi tabirile aşk, onu rüsvay etmiştir. Yâni dile düşürmüş, şeref ve itibarını kırmıştır. Fakat o bunu sükûnetle kabul eder.

"Bu ne sırdır, sırrı-aşkın dimeden [8] bir kimseye
"Şehre düşmüş ben seni sevdim diyen âvazeler?

ORHAN SEYFİ BEY

Nezih şair ve edibimiz Orhan Seyfi Beyin, her ay, Muhit e nefaseti her teminattan vareste yazılarını vadettiğini karilerimize tepşir ederiz.

her defasında kalbinize başka bir teessürün boşaldığını duyarsınız.

«Beni candan usandırdı, c fadan yar usanmaz mı?
«Melekler yandı ahımdan, muradım şem'i yanmaz mı?
«Kamu [2] bimarına [3]canan,devayı—dert eder ihsan,
«Niçin kılmaz bana derman, beni bimar sanmaz mı?

"Ey mâh visal ile hoş et bir gece halim,
"Ey ahteri-tali' [4] koma boynunda vebalim,

Samimi olarak kanaati budur:

"Aşk ile edep değil muvafık,
"Rüsvay gerek hemişe [9] âşık!„

Ve îtiraf eder:

"Fuzuli rindi-şeydadır [10], hemişe halka rüsvadır,
"Sorun kim bu ne sevdadır,bu sevdadan usanmazmı?»

(Devamı S. 79.)

(2 Bütün (3 hasta (4 talih yıldızı (5 meyva (6 zulum (7 başka (8 demeden (9 daima. (10 Delice-Kayıtsız, lâubali görünen.

Hüsün ve Aşk

Şeyh Galibin Büyük Mesnevisi *(Devam)*

Nesre çeviren: AHMET CEVAT

Söz ün araya girmesi

Mesireye devam eden bu iki genci gördüğü zaman Söz maceranın mânasını anladı. Onların elma gibi kırmızı ve sarı yüzlerine baktı, hallerine acıdı, aralarını bulmaya karar verdi.

Onun da Hüsün ün Aşka kul olmasına aklı ermeyordu: pervane için mum yanar mı?

Söz bu iki mazlumun başka bir yol icat ettiğini görünce Hüsün e acıyıp onu tenhaya çağırdı. Onunla konuşarak dedi ki: "Gel benimle arkadaş ol, kendi kendine bu kolay işi güçleştirme. Süleyman bile Hüdhüde muhtaç idi. "Şapuru bul, ol cihana Husrev„ (Şapur Husrevin veziri idi). İnsan sevdiğine ancak arkadaşla vasıl olur.„

İhtiyar Söz ün himmetile günden güne iki genç arasında ülfet tazelendi, fakat bu çok sürmedi:

"Bilmem ki ne rüzgâr esti:
"Gül soldu, hezar savtı kesti„
(bülbül sustu)

Buna Hayret sebep oldu. Hayret dertsiz bir arslandı ki o diyara baştan başa hakimdi; bu iki yârın da gönüllerini o zapt ederdi. Aralarına ayrılık seddi çekti. Bu iki gencin birbirinden ayrılmasını emr etti. Emrinden dışarı çıkmak mümkün değildi. Çaresiz o iki "mah„ ayrıldı. Hüsün (infialinden) öyle hayal kurdu ki, gitsin, Hayret ile kavga etsin, yani bir can yakan ah! çeksin, o düşmanın hanımanını kül etsin.

Söz ün verdiği nasihatler

Derhal Söz gelip yetişti. Hüsün e öğütler verdi. Dedi ki:

Hayrete ok atmak olmaz; Hayret yârın cemalinin aynasıdır. Aşk aynası kırılmaz.

"Yıkmak bu binayı narevadır,
"Kim bir yüzü yârdan yanadır,
"Sen name yaz, ben götürcyim, bir zaman da böyle geçsin. Hayretle savaşma ki Aşk da senden hoşnut olsun.„

Hüsün, çaresiz, mektup yazmağa razı oldu. Kan ağlıyarak yazdığı namesinde bu tarz ile halini arzediyordu.

Hüsün ün Aşka Mektubu

"... Bu nam o yârı-cana gitsin,
"Bir ahtır asumana gitsin,
"Gerçi gamı-dil beyan olunmaz,
"Ateş gibidir, nihan olunmaz„...
"Ey bendesine enis olan şah,
"Şimdi ne sebepten ettin ikrah?„

Bilirim ki o derece vefasız değilsin; bak, hicran hep bildiğimi tüketti; hasta olan hezyan etmez mi? Birden başıma bir beladır düştü, "encamını vuslat ede Allah.„

Nazeninim, niyaza düştümse elden ne gelir, kafeste oturuyorum. Seninle beraber, bulunduğum zaman heves sarhoşu idim. O zamanki halim mâlumundur. Şimdi ayrılık gamı geldi; bu ayrılığa da Hayret sebep oldu.

Göklerin padişahı olan güneş zerreyi saymasa yaman olur.

"Ey halime rahmi olmayan yâr,
"Fıkr eyle ki ruzi-ahiret var.
"Yıllarca gülü-baharın oldum,
"Ahar ki hezan erişti soldum.
"Ettim sana can-u-serle rağbet,
"Hem kudretim olduğunca hizmet,
"El'an halim oldu müşkil
"Terk etme bu yârı merhamet kıl.„

Hayret beni böyle muztar braktı; ey yiğit, gayret sana düştü.

Bana rağbetin, meylin varsa ah ve figanı âdet et; elbette kabile işitir, seni vuslumla susturur.

Bu maceradan bıktınsa, Allahtan kork, bana cevr etme: bu derdi ben icat etmedim; bunca ıztırap bana senden oldu.

Ey yıldızımı siyah eden, düşün ki, Allah intikam alıcıdır: bir güzele sen de tutulursun; ahım gibi alevlenirsin. Kalbimi hasrette bırakma: bari bir sözle teselli ver. Ey yasemin vücutlu, hüdaya şükr et: ya sen ben olaydın?

Bu düşkünlük halimden nefret ediyorsan yolun doğrusunu sen göster bana. Aşıkta haya olurmu?. "Şey mıktarından fazla olabilirmi?„ Bilirim, sende bu dert yoktur, fakat perdenin arkası mâlûm değildir.

Kabilede âdet budur: talep ve rağbet senin tarafından olmalıdır. Erkek nişanlısından yüz çevirirse kız ister istemez evde kalır. Ahı, enini çaresiz olur. Benden gamı, derdi ifade etmek;

"Senden biter iş, sen eyle tetbir.„
"Söz erdi hitama ey mah,
"Hayr ede neticesini Allah!„

Söz ün mektubu Aşka götürmesi

Söz mektubu aldı, yola çıktı. Gelip Aşkı sükût içinde, eski âdeti üzre methuş buldu: "Gûya ki ne yâr var ne ağyar.„

Söz dedi ki:

"Bu ahval yeter, "bu nameyi aç ta gör nedir hal.„ Hem bak ki Husün senden bin yês ile nasıl şikâyet ediyor.„

Aşk bu sözü işitince ayıldı, sonra tekrar düşüp bayıldı.

"Bir nice zaman geçip özünden.
"Geldi söze kan gelip gözünden.„

Bu nasıl mektuptur? deye sordu; aldı, serapa okudu, dâvanın mealini anladı; hemen eline kalemi alıp cevap yazdı.

Aşkın Mektubu

.... Siyah kıvılcımlardan ibaret olan bu name ciğer alevinin külüdür; gülü baharı cehennem olan bir yerden bir cennete gidiyor. Söz gerçi dirilerin halidir; fakat bâzan ölüyü de söyletir.

Ey bendesini öldürücü hünkâr, söyle, tedbir nedir? benim elimde ne var?

Mektubun ağlayan gönüle vasıl oldu,
"Ok değdi ve yare hasıl oldu„.

İçinde ayrılık sözü var. Bir nice zaman ki ben susuyordum, sandın ki "mâşuk benim de sensin aşık„.

Ben ise hayranlığa tutulmuş bir çaresizim. Kuyuya düşen Yusuftur; Zeliha aşktan behresizdir. Sen patlak günün güneşisin "Şuride benim, ki bin gamım var, her gamda yine bin âlemim var.„

Benim bu halimi gürdün, içimde huzur ve rahat var sandın. Bülbülde figan gördün de pervaneyi hissizlikle itham ettin. Amma yâran öyle hükm ederler ki, gizli dert gizli kalmalıdır. Madem ki aşikâre olmasını istedin, madem ki sen figan et diyorsun, artık ağlayan göz tufanı sayarmı?

"Ferman senin, husulü benden.
"Can verme benim, kabulü senden.„
"Seyr et nice olur figan u- zari,
"Dâva ne şekil verir kararı?„

Kabilenin ululari benim için baş ve can olan bu işten el çeksinler. Bu yolda kim önüme çıksa, Hüda şahidim olsun, canından olur.

Sen biraz sabr et, figan etme, "neyler, bakalım, Hüdayı-zişan.„

(Bitmedi)

TENKİT

KIZILCIK DALLARI

(Reşat Nuri — Tabii: M. Ahmet Halit.)

Vakıt gazetesinde tefrika edildikten sonra M. Ahmet Halit kütüphanesi tarafından neşr olunan bu kitap hakkında okuduğum bir tenkit beni de görüşümü söylemeğe sevk etti. Münekkit Reşat Nuri gibi usta bir romancıyı acemi bir genç muharrir mevkiine indiriyor, hattâ aklınca zayıf bulduğu bir iki cümle üzerinde kitabet hocalığı bile etmekten çekinmeyor. Bir iki ay evvel aynı münekkit, aynı gündelik gazetede, altmışlık koca karıların yüzünü kızartacak levhalarla dolu bir romanı klasikler mertebesine yükseltiyordu. Edebî efkârı-umumiyenin rehberliğini üstlerine alan ve yazılarında zekâ pırıltıları, üslûp incelikleri, hususile fransiz **"esprit„** leri gösterebilen bugibi genç münekkitlerin içtimai fonksiyonlarını bu derece tekellüfsüzlükle suiistimal etmelerine insan ne deyeceğini şaşırıyor doğrusu. Emerson bu gibi münekkitleri yalnız bir yeri delik ile ısınan, diğer yerleri soğuk kalan oduna benzetiyor. Subjektif bir hats ile, mahdut bazı fransız muharrirlerinin eserleri arasından, edinilmiş mihek formüllerinin esiri olan bu tenkitçi beyler karşısında Emersonun teşbihini keramet kadar isabetli görmemek kabil değildir. Hakikaten öyle: bunların ruhunda zaman zaman yeri değişen birer iltihap peyda oluyor, ve her eseri bu yanık ve çürük yerin mariz hassaslığından geçirmeğe mecbur kalıyorlar. Allah neslimizin genç okuyucularını bu çeşit münekkitlerin telkinlerinden kurtarsın; başka ne diyelim?

***

Kızılcık Dalları bir merhum Şekip paşa ailesinin iç hayatını tasvir eden büyük bir romandır. Reşat Nuri bu içtimaî-ruhî eseri kemal çağının süse hiç ihtiyaç görmeyen bütün nefse itimat suhuleti ile yazmıştır.

En büyük yeri *merhameten* bir *emanetullah* olarak, aile bağrına basılan ahretlik Gülsüm işgal eder. Ailenin reisi, merhum Şekip paşa haremi Nadide Hf. den üç neslin çocuklarına bakmış lala Tahir ağaya kadar, herkes bu emanetallahı — kalplerinden merhameti ve diğer makbul faziletleri atmadıklarına kail olarak — istismar ediyor; ve bu soğukkanlı ve amelî ahlaklı eyi insanların tatbik ettiği *"vur abalıya„* istismarı herkesin seciyesini gösteren bir ayna oluyor.

Bu büyük eserin, tenkit siniri acı bir mubalağa gülüşü içinde gizlenen her sayfasında, okuyucu, üstadın *"doğru„* dan ayrılmadığını tasdik ediyor.

Reşat Nuri, bütün okuduğum eserlerinde, sahnevari hadiselerin ve entriklerin cazibesine iltica etmez; hayatta tesadüf etmediğimizden fazla tertitibata luzum görmez; eserin sonunu mürettep bir gayeye bağlamağa da bakmaz: ölüm, zelzele veya başka bir afet insanları vurmak için hazırlanmış zaman veya fırsat aramadığı gibi. Projektörünü cemiyetçe **makbul** ahlak ile terbiye edilmiş fertlerin hareketlerine tatbik ederken yarı şuurlu olarak saptıkları eğri yolları aydınlatır. Bu son eserde kahraman yoktur veya yok gibidir. Bütün roller muharrir için müsavi derecede mühimdir, ve hepsine hayatın zaruretleri hakimdir. Birbirlerine zıt düşen ahlakî prensipler ve maddî menfaatlar arasında şahısların oyun sahasını tahdit eden ipler muharririn de elinde değildir. Onun rolü tipleri seçmek ve onları *görüşü* ile mukadderleşen gülünç ve acınacak, fakat daima *"doğru„* şerait içinde yaşatmaktır. Tabii basitlik îcabı ile bozulmaktan kurtulmuş karakterlere dokunduğu zaman, ve ancak o zaman, ruhu, taşmamış bir lirizm neşesile, tebessüm eder; bunun için Kızılcık Dallarında en sevimli çehre ahretlik Gülsüm kalıyor. *"Çalı kuşu„* bu bahtiyar saflık tipleri cihetinden pek daha zengindir; gençlik itinasiyle üslûp da onda daha süslüdür.

Muayyen bir tarihî devrin cemiyetini, adeta *homerik şanlar* kudretinde levhalarla tasvir eden o şaheserin bir eşini ihtimal çok zaman daha bekliyeceğiz, fakat Kızılcık Dallarında da kendine mahsus büyük meziyetler vardır: halk dilinin plastik dehası bu romanda olduğu kadar, Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim gibi ustatların eserleri de dahil olduğu halde, başka hiç bir kitapta bütün saflığı ve tabiiliği ile, edebî *taşşişsiz*, kullanılmış değildir.

Kızılcık Dallarının janrini hazır formüllere göre aramak abestir. Hakikî san'at eserleri mevcut ve malûm enmüzeçleri zenginleştirirler, kendileri bir kalıba sığmak ihtiyacından varestedirler.

A. C.

SAN'ATKÂRLARIMIZI TANIYALIM

Viyolonist Ekrem Zeki Bey

Hayatı ve san'ati üzerinde bir kalem tecrübesi

Bugün san'atını tahlile çalıştığımız viyolonist Ekrem Zeki beyi dinleyen karilerimiz şüphesiz ki pek çoktur... Ne saadet değil mi? Çünkü, artık, icralarının inceliği, şahsiyeti ve tarzları hakkında fikir beyan edebileceğimiz artistlerimiz -garp tekniği sahasında da- vardır... Vaktile yetişenleri, Muhit, tanımağı düşünmezdi bile: bugün ise, tanıyıp anlamak ihtiyaçları duyuluyor... Diğer artistlerimiz hakkında başka yerlerde yazdığım birkaç tetkikte bugünkü kadar esaslı hareket edemediğimi, onların san'at ruhiyatını hakkile tâmika imkân bulamadığımı şuracıkta itiraf edeyim; çünkü, o yazdıklarım, çok defa basit birkaç not ile sathî bir iki ihtisasa istinad etmişti. Burada ise öyle değil: Ekrem Zeki ile san'atını uzun günler zarfında yakından tanıyıp sevmiş, ayrıca da çok istifadeli bâzı san'at hatıralarını ve düşüncelerini müsaadesile okumuş bulunuyorum. Görüş ve sezişlerindeki incelik itibarile, Ekrem i, diğer keman artistlerinin yalnız birine çok yakın buldum: Âli Sezaî...

Ekrem in nazarlarındaki kâmil mânayı ve düşünenlere has alın çizgilerini görenler onu olduğundan haylı yaşlı sanırlar, fakat yanılırlar: çünkü, henüz yirmi üçündedir. Sol omuz, kol ve parmaklarının zordan mütevellit inhinalarına bakanlar, ve kendisile görüşüp de ilminin ümit edilmiyecek genişliğini sezenler, bu gibi tezatlar karşısında hiç te şaşırmıyorlar; sadece, ona karşı kalbî bir hürmet hissi duyup geçiyorlar. Peşini bir an için bile bırakmıyan tevazu seciyeleri de, onun yaşındaki gençlerde alelekser görülen mahçupluk hali nevinde ve senelerin akıp gitmesile gelip geçecek bir şey değildir; bilâkis, ilminin yükselmesiyle istikrarını artıran, ve, (Bach) ların azametini hakkile idrâk ettiği için kendi kıymetini ancak zerrelerle kabili mukayese görebildiğini sezdiren ve bu hissinde samimî duran bir haldir. Bir kelime ile hülâsa edelim: "Ekrem ruhen artisttir!„

Ruhî tekâmül kanunlarını biyolojik tekâmül kanunları ile mukayese neticesinde veraseti san'at için çok kahir bir kuvvet gibi görmüş olan mütefekkirleri memnun edeck yeni bir misalden bahsediyorum: Ekrem, viyolonist ve orkestra şefi Zeki Beyin oğludur. Zeki Beyin san'at hayatını henüz yakından tetkika imkân bulamadığım için baba ile oğlun san'atlarını buracıkta mukayese edemiyeceğim; yalnız, Zeki Bey, bir gün söz sırasında oğlundan bahsederken, bana: "Bu çocukta, benim gençliğimdeki (münzevî ve feragatle çalışmak ve dediğimi yapmak) hallerimden bir şeyler var!„ demişti. Filhakika, Ekrem, bütün büyük artistler gibi, durup dinlenmeden, yorulmak nedir bilmeden ve her günün sekiz on saatinde çalışmak hususunda kâfi derecede sabırlı bir tiptir; her muvaffakıyetin esas sırrı olan bu hasleti, çocukluğunda da böyle imiş: mektepte iken de en çetin ders sayılan riyaziye ile muzafferane mücadeleden müthiş bir zevk duyarmış: "Ben, diyor, çalışırken hiç saat saymam; boş durmaktan hiç bir zevk duymadığıma göre hep çalışırım„. Heveskârlar için ne mühim bir ifade.

Ekrem, 7 yaşına gelinceye kadar alelusul tamamile ailesinin tahakkümü altında yaşıyor. Loşluğa ve yalnızlığa karşı olan o vakıtki meftunluğunu el'an hatırlamaktadır. [İlâve edeyim ki, şehir hayatını sonradan da, yâni Paris te iken de, bugün de sevmemiştir]; tek parmakla piyano çalmasını severmiş, çünkü başka bir notun refakatından mahrum olan bu tek seslerde yine yalnızlığın ifadesini bulurmuş! Babasının san'atını, yâni kemanı piyanoya tercih edişinin hikmeti de aynı hisler olsa gerekti. 7 ile 9 yaşları arasında, iki senesi leylî olmak üzre üç sene Galatasaray a devam ediyorsa da, geçirdiği uzunca bir umumî zâf devresi yüzünden bir sene için tahsilden ayrılıyor... 11 ile 15 yaşları arasındaki beş senesi fransız papas mekteplerinde geçiyor: bu müesseselerde esen dinî hava yüzünden "mystic sme„ heyecanına kapılıypr, fransız edebiyatı klâsiklerine

karşı muhabbet duyuyor ve riyazî dersleri delicesine seviyor. Bugünkü san'at heyecanında bütün bu ilk tabiî inhimâklerinin nasıl birleşmiş olduğunu az sonra göreceğiz.

Bu son tahsil seneleri zarfında kemanla da uğraşıyor, sınıf dersleri ile papaslar, tam mânasile sazına düşmesine meydan bırakmıyorlardı. Maamafi, Saray Orkestrasına intisap ve sık sık mesaiye iştirâk ettiğini görüyoruz. Babsından bidayette ders almadıysa da, geceleri, evde onun konser provalarını ve bilhassa kuvartet repetisyonlarını çok dinlerdi. Zeki Beyin o zamanki çalışından, klasiklerdeki üslûp hususiyetinden gamlarının temizliğinden ve en çetin musikileri ele alışındaki cesaretinden el'an hayran bir lisanla bahseder. İlâve edelim ki, Avrupaya hareketine kadar babasından başka hiç bir Avrupalı keman virtüozunu dinlememiş, yâni yüksek keman musikisine babasının san'atı sayesinde gönül bağlamıştı; (Bach) ı babasından tanıdı. Aynı zamanda da bir miktar orkestra terbiyesi almıştı. (Ekremin kardeşi Vedat bey, yedi sekiz sene evvel Galatasaray lisesinde talebemdi: musiki ile bilhassa uğraşmadığı halde baba evinden onun da almış olduğu musiki istîdat ve terbiyesinin yüksekliğini fark ederdim.) Ekrem, bu başlangıca çok medyundur.

Ekrem Zeki Bey.

15 Yaşında kendisi için yeni bir tahsil — daha doğrusu san'atkârane tetebbu — devresi açıldı: Paris e gitti.. Hep inzivayı arar, keman ile felsefe ve edebiyata sarılır..."Ecole Normale de Musique„ te talebedir. Kemanda: üç sene kadar (Nadaud) ya, onun vefatile altı ay kadar (Capet) ye, onun vefatı üzerine de iki sene (Jacques Thibaud) ya devam etti. Ve bütün bu beş buçuk senelik tahsil müddeti zarfında, bir taraftan da Nadaud nun kîymetli tilmizi Madam Talluel in keman derslerinden istifade etti.

Armoni için, aynı müessesede ders veren (M. Laurant) ile organist (Alexandre Cellier) nin kurlarına devam etti; ikincinin iki sene sonunda boğaz vereminden vefatı üzerine, (Georges Dandelot) dan iki sene müddetle yine armoni ve ser-

best bestekârlık dersleri aldı. O suretle ki, bu gün muvaffakiyetle yazılmış birkaç eseri vardır. [Oldukça piyanistliği de vardır].. Diplomasını aldı..

Tedris hayatlarının en sonunda ilimlerinden istifade ettiği mezkür hocalarının kıymeti hakkında fazla söz söylemek zaittir: (Lavingx), bundan kırk sene evvel yazdığı bir kitabında, (Nadaud) yu (Sarasate) lar, (Marsick) ler ayarında bir virtüoz sayıyor; sonradan hocalıkla iktifa etti; eserlerinden bilhassa "gam„ defteri, emsali arasında eşsizdir.. (Capet) nin "Yüksek yay tekniği„ eserini görenler de bu üstadın seviyesine intikalde gecikmezler. Ekrem Bey, Nadaud ya intisap eder etmez, tavsiyesile, bir kaç ay için ve büyük bir sabırla [hemen hemen münhasıran] bin bir çeşit gam etütlerine başlıyor, az zamanda büyük bir teknik ele geçiriveriyor. Kapet hakkındaki ihtisasları daha derin oldu: metafizik gibi ince felsefi meselelerin mütetebbii bulunan bu ihtiyar hocanın "l'archet au service du mysticisme„ [*] kanaatı, Ekrem üzerinden —anlattığımız ruhi temayülleri dolayısile— esrarlı bir tesir bırakmıştı. (Bach) sonatlarının enterpretasyonunu tedrise başladı. Hatıratında aynen şu satırları okuyoruz: "Capet nin bu sonatlar üzerinde müthiş duygu ve telâkkileri vardı. Kendisinde gördüğüm fartı-tenebbüh (= surexitation) hali, üzerimde tuhaf bir inikâs bırakırdı. Bu büyük adamın ölümü de üzerimde garip bir tesir bıraktı, metafizik temayülleri arttırdı. Çünkü, fazla çalışmak ve okumak yüzünden esasen ben de fartı-tenebbüh hali içinde idim. Geceleri Spritizm Cemiyetine devama, bu yoldaki konferansları ve kitapları takibe başladım... Metafizik felsefedeki kanunlar hurdebinileştikçe, akıcı maddeler nosyonu kuvvetlendikçe, aradığım sonor nosyona sanki daha fazla yaklaşılıyordu; Bach ın enterpreta'syonu için istediğim seslerin sanki rengini bile hiss etmeğe, bu seslerle bu renklerin mümkün olduğu kadar anadan doğma halini yavaş yavaş sezmeğe başlıyordum; bunlar, göze ve kulağa çarpan, göz ve kulağı işkâl edip avutan ihtizazlardan ne kadar mümkün ise o kadar uzak kalan sesler ve renklerdi: yalnız Bach„ . Ekrem, burada, bilmeden Eflâtun un "misül„ [= idea] nazariyesini mistikleştirmektedir.

Hatıratının fransızca olarak karaladığı diğer bir köşesinin tercümesini de bildirelim: "Musiki, o kıvrak ve eğilip bükülebilen hali ile hayatın âdeta her şeklini ihata edebilir. En müspet ve maddî add edilen bir sahada bile, her hadisenin her enerjinin muhakkak surette bedii inikâsları vardır. Binaenaleyh, musikinin terbiyedeki bariz vasıf ve kıymetini, onun müstakil ve sırf keyfî bir san'at gibi add olunmasından ziyade, mücadeleleri ile, ıztırapları ile, ümitleri ile bütün varlığın inikâsları için bir tebellür sahası olarak kabul olunuşunda bulabileceğiz. Çünkü, bu derecede sezilmez, bu derecede esirî inikâslardadır ki bilâhara hayatın hakiki mânasını bulacağız. Bilhassa, bu hayat, kendi inkişaf ve tekâmülü ile mütenasiben ve zarurî olarak, bizi, katı ve sulp maddeden uzaklaştırıp seyyal ve esirî maddeye — yâni (ölüme) — ulaştıracak olduktan sonra!...„

Muhterem kari, duyan bir artistin san'atın asıl öz, ve cevherini nasıl görüp aradığını bu satırlarda ne kadar açık görüyoruz, değil mi? Ve yine aşikâr bir surette anlıyoruz ki, felsefî kültürü "metafiziğin en esrarlı enginlerine açılabilecek kadar„ tahammül kazanamamış olan bir tefsirci, meselâ (Bach) ın umkuna dalabilmek hususunda ne kadar âciz kalacaktır!.. Ekrem Bey, (Bach) ın bir fügünü ele aldığı zaman, esiri bir âlem kadar şeffaf seslerin mihrkı oluyor; bitip tükenmek bilmez bir menbadan dökülen nağme dalgaları, lâyetenahî boşluklar içinde yükseliyor, taşıyor... ve orada, yâni bu engin yıldızlar denizine kadar varan, fezâda, her zerreyi bile dolduran armonilerini sindire sindire örüyor, seslerin ne yaman bir mimarı ve riyaziyecisi olduğunu gösteriyor: bu, Bach tır... Bach ın musikisindeki "esarengiz riyaziye„ Ekrem in mektepten beri sevdiği hesap ve hendesenin metafizik şekli, yalnız

Genç san'atkâr Kemani ile baş başa...

[*] "Sırrîliğe hâdim yay„

(Bach) nağmelerinin yükselebildiği o "engin boşluklar„ ise yine çocukluğundan beri aradığı inzivanın rüyası ve gayei-hayalidir: neticede ise, Bach ın san'atını bu kadar samimiyetle ifadede — yaşının gençliğine rağmen — muvaffak oluyor, orada kendini buluyor...

Ekrem in elinden Bach ı veya diğer mistik bestekârları alıp meselâ her hangi bir fantezist musikiyi çalmasını isteyiniz, derhal bütün o evvelki samimiyetinden tecerrüt ettiğini görürsünüz; affına mağruren söylüyorum, derhal pek basit bir ifade tarzını — hissi ile değil — aklı ile idareye çabaladığı görülür; bunu kendi de itiraf ediyor: ne yapsın ki, çok defa tabiî inhimâklerinin haricine başkaları tarafından çıkarılmaktadır... Fakat bu gibi zâflar onun lehinedir..

Ekrem o nevi artistlerdendir ki, ancak fıtrî temayüllerinin ve her virtüozda bulunmayan hissî meziyetlerinin gösterdiği yol dahilinde yürümeğe dikkat ettikçe inkişaf bulacak, sesini uzaklara işittirebilecektir. Bu tetkikim onun istikbalinde müfit olabilirse ne saadet: Ekrem in esas repertuvarı, (Bach) ile onun muasırları, veya yakın italyan, fransız veya Alman peykleri olabilecektir. Sarasate dan, Wienyavsky den ne çıkar!?. Halkı tatmine çabaladığı müddetçe de belki yerinde sayacaktır. Zarar bile görmesi ihtimalini hatırlatalım mı?.. Ekrem "Bahçı„ kalmalıdır...

Ekrem Bey, ilk resitallerini, tahsil hayatının sonlarında, Fransanın Bluva (= Blois) şehrinde — bir defa Birinci Fransuva Şatosu salonunda, iki defa da (Gaston d'Orléan) Şatosu salonunda olmak üzre — vererek, Bach, Paganini, "Trille du Diable„ ve emsali musikiler çaldı. Aldığı gazete tenkitleri, samilerinden gördüğü alâka derecesinde yüksek oldu. Bunlardan (L'Avenir) isimli mahalli gazetede gördüğüm birini misal olmak üzre aynen tercüme ediyorum: "İktidarına ancak tevazuu hemseviye olabilen şirin vatandaşımız Matmazel (M. A. Gervais), genç ve parlak bir keman virtüozu olan M. Ekrem Zeki ye piyanoda refakatı kabul etmişti. Matmazel (M. A. Gervais) nin, san'atının tekniğine mükemmelen vakıf kâmil bir musikici olduğunu bermutat gördük. Klâsik çalış tarzında Millî Konservatuvarımızın bütün zarif ananeleri görülmektedir: duruş, üslûp, vuzuh, piyanonun bütün menbalarından cezrî bir şekilde istifade etmek...

"Fransız üstatları Nadaud ile Feribaud nun talebesi olan M. Ekrem Zeki ye gelince: mumaileyh, Blua halkı için hakiki bir keşif olmuştur. Bu genç ve parlak virtüoz, güzel bir musiki itidali, ve üstatları zarif bir şekilde tefsire yarayacak sağlam bir vukuf ile mücehhezdir. Yazı ve nevi itıbarile çok farklı parçalarda, M. Ekrem Zeki, zevk ve üslûbunu takdir ettirmiş, en titiz dinleyicilerinin reylerini kazanmıştır. Beethoven in Birinci Sonatını muzlim ve gayet klâsik bir ifade ile çaldıktan sonra, çok zarif bir ifade ile Gluck-Kreisler Mélodi sini, arkasından Beethoven-Kreisler in Rondino sunu dinletti. Bu parça, bütün salonca hararetle bisse edilmiştir. Nihayet, Saint-Saënsin İkinci konsertosunu çalışı, kendisini, kemal çağına gelmiş ve ince bir hassasiyetle mütehalli bir virtüoz olarak tanıttı; o suretle ki, Blua ya tekrar gelmesini son derecede temenn bir emri vaki oldu.„ [Pazar, 3 mart 1929]...

Memleketinde ise, muallimi bulunduğu Ankara Musiki Muallim Mektebinin salonunda başladığı konserlere — her musiki mevsiminde birkaç kere olmak üzre — devam etmektedir. Ecnebi sefaretlerinde verdiği htsusi mahiyetteki konserler bundan başkadır. Ankara radyosundaki çalışlarına gelince: bunlar, halka göre hazırlandıkları için, ciddi maksatla yazılan tetkiklerde yer almasalar daha iyi olur.

Millî musiki istidadımızı müstakil bir şubede temsil eden ve yeni münevver musikicilerimiz zümresinin elebaşılarından biri sayılan genç artistimizi arkadaşça tebrik ederim. Yepyeni muvaffakıyetlerini dinlemek hususunda bütün muhterem Türk gençliğine de neden tercüman olamıyayım? San'atın kahrına kanıksamış bir kemancı olmaklığım dolayisile, "iktidarı takdir„ hususunda buraya kadar kullandığım bütün kelime ve cümleleri ciddiyet ye samimiyetle tartabilmiş olduğumu sanıyor, müsterih bulunuyorum: Ekrem bu yaşta bu seviyeye erişebilmek için epeyce alın teri dökmüştür, bunu unutmayalım...

Kösemihal Zade

Mahmut Ragıp
Musiki Muallim Mektebi muallimlerinden

DÜŞÜNCE VE DUYGU ÇİÇEKLERİ

Ralph Waldo Emerson dan:

"Dostum, âlem senincün olsa ger düşmen bana,,
"Gam değil, zira yetersin dost ancak sen bana.,,
— FUZULİ —

İngilizceden nakleden:
Ali Riza Seyfi

DOSTLUK

Biz insanlarda, söylenilenden çok fazla şefkat ve muhabbet vardır. Cihanı, şark rüzgârları gibi soğutan bütün hotperestliklere rağmen insaniyet ailesi, lâtif, ince bir esir gibi, bir muhabbet unsuriyle sarılıdır. Evlerimizde ve başkalarının evlerinde ne kadar adamlara rasgeliriz ki: kendilerile hemen hiç konuşmadığımız halde onlara karşı hürmet hissi duyarız ve onlar da bize hürmet edrler. Sokakta bir çok adamlar görürüz veya bir mâbette bir çoklarile beraber otururuz ki: her ne kadar izhar etmesek te onlarla beraber bulunmaktan hararetli bir lezzet hiss ederiz.

Etrafta dolaşan bu gözlerin şuaını okuyunuz. Kalb bilir, tanır!

Bu insanî muhabbet hissine tebaiyetimizin tesiri samimî, kalbî bir neşve halinde tecelli eder. Şiir lisanında ve konuşma dilinde başkalarına karşı duyduğumuz "hayrendişlik„ ve "nüvaziş„ heyecanları ateşin maddî tesirine teşbih olunur. Bu lâtif derunî inşia'lar o kadar seri', yahut daha çok seri', daha çok müessir, daha çok neşelidir. İhtiraslı aşkın en yüksek derecesinden, hayrıhahlığın en aşağı derecesine kadar işte bunlardır ki: hayatın tatlılığını teşkil ederler.

Dimagî ve fi'li kudretlerimiz muhabbet hissimizle ziyadeleşir: bir âlim bir şeyi yazmak için oturur, tefekkür ve tetkik ile geçirmiş olduğu bütün seneler ona iyi bir fikir, yahut tam ve müessir bir ifade ilham etmez; fakat bir dosta bir mektup yazmak lâzım gelince, hemen nihayetsiz rakik fikirler her taraftan güzide kelimelere bürünmüş oldukları halde meydana çıkarlar. Fazilet ve nefis izzetinin meskeni olan bir evde, bir yabancı misafirin uyandırdığı heyecana bakınız:

Kıymeti evvelce haber verilmiş bir yabancı bekleniyor, sevinç ile ıztırap arasında bir endişe bütün aile efradının kalplerini doldurur. Misafirin muvasalati, onu iltifatla karşılamak isteyen iyi kalpli insanlara âdeta bir korku getirir. Evin içi silinir süpürülür; her şey çabucak yerli yerine konur. Eski esvapların yerine yenileri giyilir; ve ailenin kudreti varsa mutlaka bir de yemek çıkarmak lâzımdır. Böyle bir misafir için başkaları ancak iyi bir söz söyler ve biz de ancak iyi ve yeni haberler işitiriz. O, bizim için sanki bütün beşeriyetin mümessilidir. O bizim işittiğimiz şeydir. Onu kendimizce tasavvur ettikten ve sıfatlar, mertebeler izafe ettikten sonra böyle bir zata karşı konuşma ve muamelemizde nasıl hareket edeceğimizi kendi kendimize sorarak bir korku hiss deriz. Aynı fikir o zatla olan musahabemize bir yükseklik verir. Mutadımızdan çok fazla iyi konuşuruz. Tasavvuratımıza en büyük bir cevvaliyet gelir. Hatıramız her zamankinden daha zengindir. Bütün tutukluğumuz, neşesizliğimiz bu müddet için bizden uzaklaşmıştır. En eski ve en gizli tecrübelerimizden alınmış bir kudretle saatlerce samimî, lâtif, zengin bir takım muhavereler idame ettirebiliriz. O halde ki yanımızda olan akrabalarımız, eski bildiklerimiz gösterdiğimiz bu mûtattan hariç kudretlere karşı canlı bir hayret duyarlar... Fakat bu yabancı misafirimiz kendi hodbinane fikirlerini, mahdudiyetlerini ve kusurlarını musahabeye soktuğu anda, her şey mahvolur. Bizden işitebileceği en birinci, en son ve en iyi şeyi artık işitip bitmiştir. Çünkü artık bizim için o bir yabancı değildir. Adilik, cehalet, ve sui-tefehhüm bizim eski ahbaplarımızdır. O bundan sonra evimize geldiği zaman yine intizam, yeni elbiseler ve ziyafet bulabilir; fakat artık bizde o kalb çarpıntısı, o ruhî aşinalık ve coşkunluk yoktur.

Benim için tekrar bir genç cihan yaratan bu muhabbet fevvareleri pek hoştur. İki kişinin bir fikir, bir his ile hakikî ve sağlam buluşmaları pek tatlıdır. Meziyetli ve samimî iki kişinin bu kalb darabanlarına yaklaşma adımları ve şekilleri ne kadar güzeldir.

Muhabbetlerimize dalar dalmaz bütün dünya gözümüzde değişiverir: artık kış yoktur, gece yok-

tur; bütün facialar; bütün melâl ve sıkıntı — hattâ bütün vazifeler bile— ortadan kaybolur. Onların yerine gelen ebediyet, ancak sevilen şahısların baştan başa nurlu şekilleriyle doludur. Ruhu, bu kâinatın bir noktasında bir vakit olup dostu ile tekrar kavuşacağına bir kere ikna ediniz, o halde bin sene yalnızlığa neş'eli ve rahat olarak tahammül edecektir!

Ben bu sabah, bütün yeni ve eski dostlarım için dindarane bir şükrân ile uyandım. Hergün bana kendisini böyle hediye ve nimetlerile gösteren Allaha "güzel„ demeyecekmiyim?

Cemiyeti tevbih ederek kaçar, yalnızlığı kucaklarım: Fakat vakit vakit kapımın önünden geçen âkil, sevimli ve âli fikirli insanları görmeyecek kadar nankör değilim!

Beni kim dinlerse, beni kim anlarsa benim olur... Ebediyen benim kalacak bir mal olur..

Bana bu zevki tekrar tekrar veren tabiat ta öyle fakir değildir; ve işte böylece kendimize mahsus içtimai iplikleri, bir yeni münasebet şebekesini dokuruz, bir çok fikirler birbiri arkasından gelip yerleştikçe ancak kendimizin yarattığı yen bir âlemde yaşamağa başlayacağız, ve artık efsanevi bir toprak kürresinde bir takım yabancılar ve serseriler olmaktan kurtulacağız.

Dostlarım bana, ben onları aramadan geldiler. Büyük Allah onları bana verdi. En eski bir hak ve salâhiyetle faziletin fazilete karşı samadani incizabiyle ben onları buldum, yahut —daha ziyade— bendeki ve onlardaki uluhiyet buldu; insandaki o uluhiyet (samadaniyet) ki: şahsi seciyelerin, münasebetlerin, sinnin, kadın ve erkekliğin, ahvâl ve şeraitin kalın dıvarlarını istihkar eder, onları ortadan kaldırır, ve onlara bakmayarak bir çokları "bir„ yapar!.. Size en yüksek şükranlarım, ey çok sevenler! Siz ki dünyayı benim için yeni, asil ve âli derinliklere götürdünüz ve bütün düşüncelerimin mânasını genişlettiniz..

Bu sevenler, bu dostlar donuk, cansız şahsiyetler değildirler, Allahın yeni doğan şiirleri, tavakkuf etmeyen şiirleridirler. Münacat, şükran, garamiyat, hamasiyat, dastan şeklinde hâlâ akıp giden şiirlerdir, bunlar daha ölü, kuru kitaplara girip işaretler ve gramer kaideleriyle tahdit edilmemişlerdir; bunlar hâlâ teganni eden "Apollo„lar ve şiir perileri [muz] lardır! Bunlar, yahut bunlardan bâzıları benden tekrar ayrılacaklarmı? Bilmeyorum; fakat benim bu ayrılıktan korkum yok... Çünkü benim onlarla olan alâkam o kadar saftır ki: ancak manevi bir incizap halindeyiz; ve benim perii-hayatım bu incizap ile mülhem olduğundan, nerede olursam olayım, o adamlar ve kadınlar gibi asil ve âli olanlara merbut bulunacaktır.

Burada da tabiatımın son derece rakik ve zaif bir noktasını itiraf ediyorum:

"Muhabbet ve dostluk şarabında tatlı bir zehir vardır ki: onu ezmek„ bence tehlikelidir: yeni bir şahsiyet benim için daha muazzam bir hadisedir ve beni uyumaktan meneder. Geçenlerde bana tatlı saatler hediye etmiş olan şahsiyetler hakkında ne kadar güzel hayallerde bulunmuştum; fakat bu lezzet gündüzün hitama eriyor; elde bir meyva bırakmayor... Ondan bir fikir doğmadı, benim hareketim hiç tadilâta uğramadı. Ben dostumun kemalâtından, —sanki benim kendi kemalâtım imiş gibi— gurur duymalıyım; onun faziletlerine kendimde huruşan, ince, kalb çarptırıcı bir malikiyet hissetmeliyim. Ben dostum methedildiği zaman, nişanlısı bakireye karşı yapılan alkışları duyan bir âşık gibi ateşli bir zevk duyarım. Biz dostumuzun vicdanını, idrakini çok yüksek tahmin ederiz. Bize onun eyiliği kendi eyiliğimizden daha eyi görünür, onun tabiatı daha ince, fena temayülleri daha az görünür. Onun olan her şey; onun ismini, onun şeklini, onun esvabını, kitaplarını, aletlerini hayalimiz yükseltir. Bizim kendi fikirlerimiz onun ağzından tekrar olunduğu zaman yeni, ve daha büyük, geniş görünür..

Bununla beraber kalbimizde, devran dahi tevlit eden açılıp kapanmalarla muhabbetin meddü cezri arasında müşabehetler yok değildir. Dostluk, tıpkı ruhun ebediyyeti gibi, inanılması güç bir nimettir. Âşık sevdiği kızı gördüğü zaman, acaba sahiden sevdiğim bumudur, diye şüpheye düşer. Biz de dostluğun altın saatlerinde şüphe ve itimatsızlığın gölgelerile taciz olunuruz. Evvelâ kahramanımızın içinde parladığı faziletleri hakkiyle atf edip edememiş olduğumuzdan şüphe ederiz; sonra da bu samadani evsafı izafe eylediğimiz şekle tapınırız. (Tam mânasiyle söylemek lâzım gelirse ruh, kendisine hürmet ettiği kadar insana hürmet etmez. tam fennî telakkîye göre bundan insanlar, namütenahi bir uzaklığın (ihtilâfın) müsavi şeraitli zeminini teşkil eder. Hakîkatı olduğu gibi görmekle, bu cennet mâbedinin fevkattabia temelini bulmak için derinleri kazmakla muhabbetlerimizi soğutmaktanmı korkacağız? Ben gördüğüm şeyler gibi hakîkî olmayacakmıyım? Eğer öyle hakîkî olacaksam onların hakikî mahiyetlerini bilmekten de korkmayacağım. Çünkü onların esasları da görünüşleri kadar güzeldir. Şu kadar ki: bunu fark edebilmek için daha dakik ve keskin havassa ihtiyaç vardır. Zinet ve süs için saplarını kısa kesiyor isek nebatatın kökleri de ilim ve fen gözünde çirkin değildir. Ben de —ziyafetimizde bir mısır ölü kafasına benzese bile— şu tatlı istiğrakımız arasında çıplak hakîkatı ortaya koymağı göze almalıyım. [*]

[*] Malûm olduğu üzere eski mısırlıların bir âdeti vardı. En neş'eli ziyafetlerinde bile yemek ve işret masasının üzerinde bir kuru kafa bulundurarak, hayatın faniliğine işaret ederlerdi.

Kendi efkârile müttefik, birleşmiş yaşayan insan kendi nefsini pek yüksek, muhteşem idrâk eder; "Aynı şekilde hususî muvaffakîyetsizlikler bahasına da olsa o, umumî bir muvaffakîyet ve zafer hiss eylemektedir.„ Hiç bir tefevvuk, hiç bir kudret ve liyakat; ne altın, ne de kuvvet artık ona mukabil olamaz. Ben sizin servet ve sâmânınızdan fazla kendi fakru-zaruretime dayanırım ve sizin şuur ve vicdanınızı kendi şuur ve vicdanıma müsavi tutamam.

Yalnız sabit yıldız şa'şaa verir, seyyarenin ışığı zayıf ve ayınki gibi hafiftir. Meth ettiğiniz adamın takdire şayan meziyetlerinden, tecrübe edilmiş tabiatlarından bahs eylediğinizi işitiyorum, fakat pek âlâ da anlıyorum ki: onun bütün muhteşem, erguvanî atlas mantolarına rağmen, nihayet benim gibi bir fakir olmadıkça onu sevemiyeceğim.

Şunu inkâr etmiyeceğim, ey dostum ki: muazzam hadisat ve tahavvülât sahasının bin renkli gölgesi ve eşkâli içinde sen de dahilsin; sen de, kendisinden başka her şeyi ancak bir gölge ve bir hayal olan "şey„ ile mukayese edilmeğe mahkûmsun; sen "hakikî vücut„ değilsin, "hakikat„ ın olduğu gibi, "adalet„ in olduğu gibi, "mutlak vücut„ değilsin. Sen benim ruhum değilsin, onun, ancak bir şekli, yapma bir resmisin. Sen bana daha demin geldin, ve şapkanı kaputunu aldın gitmek üzresin! Bilmeyormusun ki: ruh, tıpkı ağaçların yaprak açtıkları gibi dostlar açar ve hemen yeni tomurcukların yetişmesiyle eski yapraklarını döküverir? Tabiatın kanunu ebediyen değişmektir.... Her elektriki hal zıttını tevlit etmez mi?

Ruh kendisini dostlarla ihata eder ki: kendisini daha çok tanıma sahasına, daha büyük bir uzlete girebilsin ve bir müddet yalnızca yürür ki: kendisile musahabetten veya kendisile bulunmaktan heyecan ve gurur almasın!

Bu tarz (metod) şahsî münasebetlerimizin bütün tarihinde kendisini gösterir. Muhabbet hissi refiklerimizle birleşme ümidini canlandırır, aynı zamanda uzlet ve tecerrüt hissi de bizi yolumuzdan çevirir. İşte, böylece herkes hayatını dostluğu aramakla geçirir. Eğer hakikî hayatını yazmak lâzım gelirse muhabbetinin, her yeni namzedine ihtimal şöyle bir mektup yazar:

"Aziz dost!

"Eğer ben senden, senin kudret ve istidadından emin olsaydım, kendi mizacımı senin mizacına tevfik edebilmekten emin olsaydım, senin gelmelerine ve gitmelerine ait ufak tefek şeyleri asla düşünmeyecektim. Ben pek âkil değilim: benim mizaç ve mertebem herkesin yetişebileceği bir mizaç ve mertebedir. Ben senin dehana hürmet ederim. Onun derinliği bence henuz ölçülmemiştir. Fakat senin beni tamamiyle anlamış olduğunu ümide de cesaret edemem. İşte bunun için sen bana tatlı bir azapsın! Ebediyyen senin olan veya asla senin olmayan dostun.„

Bununla beraber bütün endişeli zevkler ve tatlı ıztıraplar ancak merak neticesidir. Hakikî hayat için değildir. Bu nevi zevklere ve ıztıraplara ehemmiyet verip dalmamalı. Bu sağlam bir kumaş örmek değil, bir örümcek ağı örmektir. Dostluklarımızın nescini insan kalbinin kuvvetli elyafından örecek yerde serap ve hayalat ile ördüğümüzden dolayıdır ki: bu dostlukların hayatı kısa ve neticeleri çorak olur.

Dostluğun kanunları büyük, sert ve ebedidir, onlar tabiatın ve ahlâkın kanunlarının nesc edildiği kumaştan dokunmuştur. Halbuki biz dostluğumuzda çabuk elde edilecek hasis faydaları, hemen ele gelecek bir lezzeti emmeği istihdaf eyleyoruz. Biz Allahın bahçesinde en aşağıdaki dalda elimize geçen meyveye sarılıyoruz, halbuki; o meyvenin olgun hale gelebilmesi için bir çok kışların ve yazların geçmesi lâzımdı... Biz dostumuzu saf ve kudsî bir arzu ile aramayoruz; onu sırf kendi nefsimize istimlâk edecek bulanık bir ihtirasla arayoruz. Nafile! biz insanlar baştan başa keskin tezatlar, husumetlerle müsellahız; birbirimize tesadüf eder etmez bu tezatlar, husumetler faaliyete başlarlar ve beklediğimiz lâtif şiiri yavan nesre tahvil ediverirler. Hemen herkes başkasile karşılaşmak, birleşmek için mevkiinden iner. Bütün telâkiler ve refakatler mütekabil birer tâviz olmak lâzımı gelir; bundan daha fenası da iki lâtif mizaç ve tabiatın hem çiçekleri, hem de rayihaları birbirine yaklaştıkları zaman kaybolur gider. Fiil ünsiyet ve refakat, hattâ faziletli ve irfanlı zevatınki bile, ne daimî inkisarı-hayaldir! Uzun uzadıya düşünülerek mülâkatlar tasavvur ve tertip olunur, sonra dostluğun en zevkli zamanında bir takım darbeler, nagihanî ve vakitsiz dargınlıklar, zekâ ve zarafet düşkünlükleri ve behimî hislerle işkence içinde kalırız. Havas ve kuvvetlerimiz bize sadıkane hizmet etmez, infial içinde yalnızlık aramağa başlarız.

Ben bütün münasebatımda etrafımla müsavi, mütevazin vaziyette bulunmalıyım. Eğer dostlarımdan sade birine bile müsavi ve muadil olamazsam dostlarımın çok olmasının, yahut onların münasebetinden benim büyük lezzetler almaklığımın ehemmiyeti yoktur. mücadelelerimin sade birinden bile mağlubane çekilirsem, o ande diğer zaferlerimden duyduğum bütün zevkler çirkin, korkakça bir şekil alır. O mağlubiyete karşı diğer dostlarımı kendime melce ittihaz edersem kendi kendimden nefret etmeliyim.

— Manzum parçanın nesren tercümesi —

"Cengâverligile meşhur muharip yüzlerce zafer kazandıktan sonra bir kere mağlûp olunca şeref ve şan defterinden büsbütün silindi ve herkes onun ne için mücadele ettiğini unuttular...„

Gösterdiğimiz sabırsızlık işte böyle şiddetle cezasını bulur. Çekingenlik (mahcubiyet) ve ağırlık sert ve kuvvetli bir kaptır ki: nazik bir mekanizme, bir uzviyet onun içinde vakitsiz kemale gelmekten muhafaza olunur. Bu mekanizme öyle bir şeydir ki: en iyi ruhlardan biri onu tanıyıp benimseyecek kadar olgun hale gelmeden evvel kendini anlayacak olursa kırılıp mahvolur...

Yakutu bir milyon senede sertleştiren ve filini Alp, Ant dağlarının alâimi-semalar gibi bozulup yapıldığı uzun devrede icad eyleyen Naturlangsamkeit e hürmet ediniz.

İstical hiç bir zaman iyi ruhlarımız için cennet mükâfatını temin eylemez. Allahın mahiyeti olan "muhabbet„ gevşekliğe ve sefahate lâyık değildir, ona insanın tam surette liyakat kazanması lâzımdır. Haydi bu çocukca süsleri, şa'şaaları kalplerimizden atalım, en hakikî, haşin liyakata rağbet edelim. Dostumuza yaklaşırken onun kalbinin doğru olduğuna cür'etkârane itimat eyliyelim. Onun yıkılmayacak kadar geniş temelli olduğuna inanalım.

Dostluğun bu mevzuu mukavemet olunamayacak kadar caziptir. Fakat bunun doğurduğu bütün talî içtimaî faydalardan bahsetmeği şimdilik bırakıyorum. Dostluğun bu güzide ve mukaddes rabıtası bir nevi "mutlak„ dır ki: huzurunda hattâ muhabbet lisanı bile müteredditt ve sönük kalır; o bu kadar fazla pâktir; ve hiç bir şey onun kadar samadanî değildir.

Dostluklara karşı öyle nazigâne muamele etmeği arzu etmem. Onu en haşin bir şecaatle tetkik etmek isterim. Dostluklar ince camlar, yahut narin buz parçaları gibi değildirler. Tanıdığımız en sert ve en sağlam şeylerdir. Çünkü şimdi bu kadar tecrübe asırlarından sonra; tabiat veya kendi nefsimiz hakkında sağlam olarak bildiğimiz neden ibarettir? Beşer henüz mukadderatı meselesinin halline doğru bir tek adım bile atamadı. Bütün beşeriyet âlemi buna imkân göremiyor. Fakat benim, kardeşimin ruhu ile müttehit olmaktan hissettiğim tatlı sevinç ve itminan meyvenin aslını teşkil eder, geriye kalan bütün tabiat ve fikirler ancak zarftan, meyvenin kabuğundan ibarettir. **Ne mesuttur o ev ki: içinde bir dost var! O dostu bir gün için izaz uğrunda öyle bir evi meserret ve safiyet sahası, bir zafer ve şevk takı şeklinde bina etsek bile lâyıktır. O dost ta eğer bu rabıtanın ciddiyet ve azametini bil'yor ve dostluğun kanununa riayet eyliyorsa, misafir bulunduğu aileden daha mes uttur! Bu dostluk öyle boş bir rabıta, bayram günü buluşmak için verilmiş bir vâdi mülâkat değildir.. Bu aht ve mukaveleye kendisini arzeden namzet, büyük oyunlara giren bir olimpiyat pehlivanı gibidir ki: orada dünyanın birinci doğmuşları onun rakibi olacaklardır!** Bu dost, insana "zeman„ ın "fakr ve ihtiyaç„ ın, "tehlike„ nin meydan okuduğu bir mücadeleye arzetmektedir. Bu meydanda ancak güzelliğinin inceliklerini bu mücadelecilerin tahrip pençesinden kurtarabilecek kadar bünyesinde "sıtk ve hakikat„ kuvveti bulanlar galip olabilir...

Bu mücadelede taliin yardımı görülür veya görülmez.. Ancak imtihanın her noktası hakiki, asli ulviyetle hasis şeylere karşı istihkar ve ademi tenezzüle istinat eyler. Dostluğu teşkil edecek iki şey vardır. Bunlardan ikisi de o kadar yüksek ve muhteşemdir ki: ikisi arasında hiç bir tefrik hissedemiyorum, ikisinden birini birinci olarak zikre bir sebep bulamıyorum... Bunlardan biri "hakikat„ tir. Bir dost benim onunla samimî olabileceğim bir şahıstır. Ben onun karşısında hızlı sesle düşünebilirim. Nihayet o kadar hakiki, o kadar bana müsavi bir adamın huzuruna vasıl olmuşumdur ki: insanların asla sırtlarından çıkarmadıkları şu igfal, nezaket ve gizli mütalea iç gömleklerinden bile orada soyunabilirim ve tıpkı iki kimyevî atomun birb rleriyle kavuştuğu safiyet ve tamamiyetle onunla görüşürüm...

Samimiyet; taç ve saltanat gibi, ancak en âli "makam„ a bahşedilmiş bir ziynettir. O âli makam ki: kendi üstünde riayet göstereceği ve mümanaat göreceği daha yüksek bir makam olmadığından hakikati söylemek imtiyazını haizdir!

Her kes, kendi kendine kaldığı zaman samimidir. Sahneye ikinci bir şahsın duhuliyle riyakârlık başlar.

(Bitmedi)

KÜÇÜK CASUS

ALPHONSE DAUDET den *Tercüme eden : MEBRURE SAMİ*

Adı Sten di, küçük Sten. On, oniki yaşlarında, zaif solgun yüzlü bir Paris çocuğu.

Annesi ölmüştü. Vaktiyle bahriyede askerlik etmiş olan babası da, umumî bahçelerden birinin bekçisi idi. Dadılar, koltuklarında açılır kapanır iskemleleriyle dolaşan ihtiyarlar, düşkün kılıklı anneler, kundaktaki çocuklar, Paris in araba gürültüsünden kaçınıp bir parça yeşillik yüzü görmek isteyen bütün bu büyüklü küçüklü insanlar «Sten baba» yı tanır ve severlerdi.

Sıraların üzerinde pineklemek isteyen serserilerle sokak köpeklerini yıldıran o gür ve sert bıyıkların altında en tatlı, en cana yakın tebessümün saklandığını ve bu gülümseyişi görmek için adamcağıza sadece :

— Oğlunuz nasıl, eyi ya inşallah ! demenin yettiğini herkes bilirdi.

Sten baba evladını o kadar çok severdi ki ! Azat vakti, küçük onu almağa geldiği zaman-el ele parkın yollarında dolaşır, her sıranın başında tanıdıklarla birkaç lakırdı ederken adamcağızın keyfinden ağzı kulaklarına varırdı.

«Eski bir bahriye askeri olan balıçe bekçisi (Sten Baba) yı herkes tanırdı.»

Ne yazık ki Paris in muhasarası ile her şey birden değişti ; Sten babanın parkı kapandı. İçine gaz depo edildi ve zavallı adam, daimî bir nezarete mecbur olduğu için sabahtan akşama kadar ağaçların altında yapyalnız yaşamağa, çocuğunun yüzünü de ancak geç vakit evinde görmeğe katlandırıldı.

Bu yüzden tütüne bile hasret kalan Sten babanın artık Almanlardan bahs ederken bıyıklarının hali görülecek bir şeydi.

Küçük Sten e gelince, o bu yeni hayatından pek de müşteki değildi.

Bir muhasara ! Küçükler için bu âdeta eğlenceli bir şeydi. Ders mektep yoktu ! Tükenmek bilmeyen koca bir tâtil... Bol bol oyun ve sokak...

Çocuk akşama kadar geziyor, koşuyor, muzikaları en eyi olan asker taburlarının peşinde kale kapılarına kadar gidiyordu. Kimi zaman da gönüllülerin tâlimini seyr ediyor, bilhassa dükkân kapılarında sıra beklemeğe bayılıyordu.

Kış sabahlarının alaca kararanlığında, fırınların, kasapların önünde biriken o upuzun insan sürüsüne, kolunda bir sepetle katılırken, boyundan büyük işlere karışmanın verdiği zevkle seviniyordu.

Orada, ayaklar çamurlar içinde, ahbaplar, arkadaşlar edinilir, siyasetten bahsedilir ve Sten babanın oğlu olmak dolayısiyle hattâ küçügün fikri bile sorulurdu.

Fakat bütün bunların en eğlencelisi, para ile oynanılan zıpzıptı. Küçük Sten i kale cıvarında veya fırınlaların önünde göremediğiniz vakît, onu mutlaka Şatodo meydanında, zıpzıp oynamağa toplananların arasında bulabilirsiniz.

Tabiî, parası olmadığı için oyuna katılamayordu. Sadece oynayanları seyrediyordu.

Bilhassa mavi gömlekli büyükçe bir çocuğa o kadar imreniyordu ki.... Bu mavi gömleklinin ceplerinde kaç defalar para şıkırtıları duymuştu....

Bir gün de, ayaklarının dibine kadar yuvarlanan meteliği yerden alırken, hain çocuk usulca ona:

— Şaşkaloz gibi ne bakıyorsun! İstersen bunları nerde bulduğumu sana da söyleyeyim.. dedi.

Oyunun sonunda da çocuğu dıvarın dibine çekti ve beraber gidip Almanlara gazete satmağı teklif etti.

Bu seferlerin her birinde otuz frank kazanılıyordu!

Küçük Sten evvela bu teklifi, iğrenerek redd etti ve üç gün oyun seyr etmeğe gitmedi. Ama bu üç gün öyle ıztırap ve işkencelerle geçti ki... Ne yiyebiliyor, ne de uyuyordu.

Geceleyin karyolasının dibinde dizi dizi zıpzıplar görüyor ve pırıl pırıl gümüş paraların tekerlene tekerlene odanın içinde koşuştuklarını seyr ediyordu.

İçini kaplayan dayanılmaz isteğe karşı koyamadı. Dördüncü günü oraya gitti, büyük oğlanı gördü ve bu defa yenildi.

Karlı bir sabah, omuzlarında çuvallar, gömleklerinin altına gizledikleri gazetelerle yola çıktılar.

«Flandres» kapısına vardıkları zaman, tan yeri henüz ağarıyordu. Büyük, Sten i elinden tuttu ve eyi yüzlü nöbetçiye yaklaşarak, yoksullara has titrek bir sesle:

— Amcacığım izin ver de bize geçelim. Annemiz hasta, babamız da öldü. Kardeşimle, tarlalardan patates toplayacağız.... deye yalvardı.

Bir yandan da ağlayordu. Sten utancından başını kaldırmayordu. Nöbetçi bir lahza onları süzdü, bembeyaz ıssız yola baktı ve çekilerek: «Geçin bakayım çabuk!» dedi.

Kurnaz oğlan sevincinden, hain hain sırıtıyordu. Küçük Sten ondan sonra, ardarda, rûyada gibi, kışla haline girmiş bir sürü fabrikalar, ıslanmış bezler yığılı muvakkat istihkâmlar, sislerin içinde yükselen kırık uzun bacalar, uzaktan uzağa dolaşan nöbetçiler, dürbinlerle «ötelere» bakan başları kukuleteli zabitler, ıslak çadırlar gördü.

"Düşmana baskın vermek üzere ümitle koşan askerler, düşmanın pususuna düşmüş idi.,,

Büyük, yolların hepsini biliyordu. Karakolların önünden geçmemek için tarlalara sapıyordu.

Bütün bu gayretlere rağmen yine karakollardan birinin yanından geçmek mecburiyetinde kaldılar. Gönüllü neferler yağmurluklarına sarınmışlar, «Soissons» şimendifer hattı boyunca uzun bir hendeğin içine büzülmüşlerdi.

Her ne kadar bu defa da, büyük oğlan mevhum hasta ana hikâyesine başladı ise de onları brakmak istemediler.

Çocuk yalandan hıçkırarak ağlarken demir yolu bekçisi kulubesinden ak saçlı, buruşuk yüzlü, tıpkı Sten baba ya benzeyen ihtiyar bir onbaşı çıktı:

— «Susun evlâtlar, ağlamayın bakayım. Ben patates toplamağa yollarım sizi. Amma evvelâ gelin, biraz ısının. Soğuk iliklerine ğeçmiş şu küçüğün!» dedi.

Halbuki küçük Sten soğuktan değil, korkudan, utançtan titreyordu öyle...

Karakolda sönük sönük yanan bir ateşin başında birkaç asker toplanmış, süngülerinin ucuna taktıkları kuru bisküitleri ısıtıyorlardı. Çocuklara yer açmak için iskemlelerini çektiler. Sıcak kahveler ikram ettiler. O aralık kapıya bir zabit geldi, onbaşıyı çağırdı, yavaşça bir şeyler söyledi ve acele ile tekrar uzaklaştı.

Onbaşı ateş başındaki askerlere yaklaşırken sevinçle:

— Çocuklar! müjde... Bu gece işler kızışacak... Almanların parolasını öğrenmişiz... Bu sefer, artık, «Bourget»mizi ellerinden geri alırız sanırım! dedi.

«Yaşasın!» sesleri ve kahkahalar çınladı. Hepsini birden büyük bir sevinç sarmış, süngülerini parlatmağa, şarkı söylemeğe başlamışlardı.

Çocuklar bu kargaşalıktan istifade ederek sıvıştılar. Hendeği geçince, artık koca bir ova ile ta en nihayette de, yer yer top delikleri gözüken beyaz bir dıvar uzanıyordu.

Her adımda, sanki patates toplayorlarmış gibi durarak, bu dıvara doğru ilerleyorlardı. Küçük, durmadan: «Dönelim... Oraya gitmeyelim...» diyordu.

Öteki omuzlarını silkerek hiç aldırmadan yürüyordu. Birden tetiği kaldırılan bir tüfek gürültüsü duydular. Büyük oğlan kendini yere atarak: «Yere yat!» deye fısıldadı.

Yattığı yerden çaldığı ıslığa karın üzerinden başka bir ıslık cevap verdi. Sürüne sürüne yaklaştılar... Dıvarın önünde, yerde, yağlı bir kasketin altından sarı bıyıklı bir baş gözüktü. Büyük oğlan hemen hendeğin içine, Almanın yanına atladı, arkadaşını göstererek: «Kardeşim.» dedi..

"Baba Sten, başını bile çevirmeden yola koyuldu, fakat bir daha da onu gören olmadı.,,

Stencik o kadar ufak tefekti ki, Alman askeri onu görünce güldü ve hendeğin öte yanına çıkarmak için küçüğü koltuklarının altından tutup kaldırmağa mecbur oldu.

Dıvarın öbür taaafında öbek öbek toprak yığınları, köklerinden kopmuş ağaçlar, karlar arsında koca simsiyah delikler ve bu deliklerin içinde de hep aynı yağlı kasketlerle, çocuklar geçerken gülen aynı sarı bıyıklı suratlar vardı.

Bir köşede ağaç kütüklerinden yapılma bir bahçavan evi. Alt katı, kimi iskambil oynayan, kimisi de ocak başında çorba pişiren bir sürü askerle dolu idi.

Lahana, yağ, et kokuları duyuluyordu!

Açıkta nöbet bekleyen, ötedeki neferlerle ne farklı idi burası.

Yukarıda da zabitler oturuyordu. Piyano çaldıkları, şampanya açtıkları işitiliyordu. Küçük Parisliler içeri girince hepsi sevinçle «hurra!» deye bağırıyorlar. Ellerinden gazeteleri aldılar, önlerine şarap bardaklarını sürdüler ve ağızlarını aramağa başladılar.

Bütün zabitlerin küstah ve mağrur tavırları vardı; fakat büyük, Parisli sokak çocuğu ağzı, acayip şivesi, tuhaf tuhaf sözleri ile onları güldürüp eğlendiriyordu.

Küçük Sten de bir şeyler söylemek, aptal olmadığını ispat etmek isteyordu. Fakat gönlünü için için yiyen bir şey vardı.

Karşısında öteki zabitlerden ayrı, daha yaşlı, daha ciddî bir Alman duruyordu ki, elindeki gazeteyi okur gibi yaparken bir yandan da küçük Sten e bakıyordu.

Bu bakışta, sanki bu adamın da memleketinde Sten yaşında bir çocuğu varmış ve kendi kendine: «Oğlumun böyle bir alçaklığı yaptığını görmektense ölmeği tercih ederim!» diyormuş gibi şefkat ve acı okunuyordu.

O dakikadan itibaren Sten bağrında yüreğini sıkan, içini didikleyen bir el hiss eder gibi oldu. Kalbini kapayan korkuyu duymamak için içmeğe koyuldu. Çabucak etrafında her şey dönmeğe başladı.

Kaba kaba gülüşlerin arasında, arkadaşının fransız nöbetçileri ile alay ettiğini müphem bir tarzda görür gibi oldu. Biraz sonra da, büyük, sesini yavaşlattı, zabitler birbirine sokuldu, ve çehreler asıldı. Alçak çocuk, gönüllü neferlerin o gece için hazırladıkları taarruzu haber veriyordu.

Artık küçük Sten dayanamadı, başının dönmesi birden kesildi ve kudurmuş gibi yerinden fırlayarak:

— «Sus, istemeyorum! Artık bu kadarı olmaz.» deye bağırdı.

Öteki, aldırmadan güldü ve sözüne devam etti. Daha lâkırdısını tamamlamadan zabitlerin hepsi ayaklanmıştı. İçlerinden biri çocukları kapıya doğru iterek: «Çabuk def olun!» deye haykırdı.

Hep birden ecele acele, Almanca konuşmağa başlamışlardı.

Büyük, cebindeki paraları şıkırdatarak bir kumandan gururu ile dışarı çıktı.

Sten başı yerde, arkasından gidiyrdu. Bakışı ile gönlünü didikleyen yaşlı Almanın yanından geçerken hüzün ve acı dolu bir sesin acemi bir fransızca ile ona: «Ne fena... Ne fena...» deye mırıldandığını işitti.

Artık göz yaşlarını tutamadı.

Ovaya çıkar çıkmaz, çocuklar koşmağa başladılar, Çuvalları Almanların verdikleri patatesle dolu idi. Yüklerinin ağırlığına rağmen Fransız gönüllülerinin siperlerini de kolayca geçebildiler. Orada, artık eyice gece taarruzuna hazırlanılıyordu. Sessiz sessiz yeni asker kafileleri geliyor, dıvar diplerine birikiyordu. İhtiyar onbaşı, sevine sevine neferciklerine yerlerini gösteriyordu, Çocuklar geçerken onları tanıdı ve gülümsedi.

Küçük Sten in içini bu tebessüm öyle acıttı ki bir an «Sakın gitmeyin oraya... Biz sizi haber verdik!» deye bağıracak oldu.

Ama öteki: «Eğer dilini tutmayacak olursan bizi kurşuna dizerler.» demişti.

Bu korku ile sustu.

Yollarının üstündeki köylerden birinde, parayı paylaşmak için boş bir eve girdiler. Doğruyu söylemek lâzım gelirse bu paylaşma hakkınca yapıldı ve küçük Sten cebinde şıkırdayan para seslerini duydu, bunlarla istediği kadar zıpzıp oynayabileceğini düşündükçe cinayetini artık eskisi gibi korkunç ve çirkin bulmamağa bile başladı.

Ama yalnız kalınca, iş büsbütü değişti!

Kale kapısından içeri girip de, arkadaşından ayrılınca, zavallı yavrucağın cepleri öyle ağırlaştı, yüreğini sıkan el, mengenesini öyle daralttı ki...

Şehir bile ona değişmiş gibi geliyordu. Yanından geçenler sanki nerden geldiğini biliyorlarmış gibi yüzüne dik dik bakıyorlardı. Casus kelimesini tekerleklerin gürültüleri, trampet sesleri arasında bile duyuyordu.

Nihayet evlerine gelebildi. Ve babasının dönmemiş olduğunu görmek sevinci ile çabucak yukarı çıkıp, omuzlarını çökertecek kadar ağırlaşan paraları yastığının altına sakladı.

Sten baba da o akşam ne kadarçkeyifli, oğluna karşı yine ne kadar müşfikti.

Memleketinden haber almıştı, işler hiç te o kadar fena gitmiyordu. İhtiyar asker bir yandan yemek yiyor, bir yandan da dıvarda asılı duran tüfeğine bakarak:

— Büyük olsaydın, şu Almanları tepelemeğe nasıl koşa koşa giderdin değilmi evlât?

Deye gülümseyordu.

Saat sekize doğru top sesleri duyuldu.

İhtiyar başını sallayarak:

— «Bourget» de dövüşüyorlar... Allah yardımcımız olsun! dedi.

Küçük Sten sarardı ve yorgun olduğunu söyleyerek yatmağa çıktı; fakat uyuyamadı. Top sesleri durmadan gürleyordu.

Almanlara baskın vermek üzere ümit ve sevinçle koşan gönüllü askercikleri düşmanın pususuna düşmüş bir halde tahayyül ediyor, ona daha o gün tatlı tatlı gülümsemiş olan onbaşıyı kim bilir yanında nice askerle karların içine serilmiş görüyordu!

Onca kanın parası, işte şurada yastığının altında saklı duruyordu.

Bütün bunları yapan da bir asker oğlu, küçük Sten di.

Göz yaşlarını, hıçkırıklarını tutmak istedikçe boğulur gibi oluyordu.

Yanındaki odada babasının dolaştığını, pencereyi açtığını duydu.

Aşağıda, büyük meydanlıkta nöbetçilerin sesleri işitiliyordu. Bir gönüllü kafilesi yola çıkmak için sayılıyordu.

Her tarafta harp ve hazırlık kokusu uçuşuyordu.

Çocuğun boğazından uzun bir hıçkırık koptu.

Sten baba içeri girerek:

— Nen var? deye sordu.

Çocuk fazla dayanamadı, yatağından atladı ve babasının ayaklarına kapandı. *[Devamı 78 nci sahifede]*

Seyahat Edebiyatı :

TEREYAĞLI EKMEKLE ÇAY

(Asia mecmuasından)

Yazan : ELLA WINTER.

Amerikalı bir gazeteci grupu, son zamanlarda, Moskova da bir amele ailesinin hayatını fotoğraflarla tespit etmiştir. Grupun maksadı rakkamlardan, grafik ve bütçelerden hariç, hiç bir propaganda tesirine kapılmayarak, komünist rejiminin bugünkü vaziyeti altında, işçilerin hakikî hayatını yakından görmek ve göstermekti. Dört gün takib edilen Filipof ailesi, bir *udarnik* (hamleci) amele olan babadan, ev kadını olan anneden ve beş çocuktan teşekkül ediyor. Çocukların dördü büyük, beşincisi küçük bir oğlan.

Ben kendim, geçen yaz, Moskova da ve Dnyeprostroy da iken amele aileleri yanında yaşamış, hayatlarını görmüştüm; bir çoklarını da ziyaret ederdim.

Bana mobilyesile bir odayı ayda 100 rubleye (50 dolara) kiralayorlardı, fakat apartman sahipleri, tabii ancak 10—12 ruble kira verirlerdi.

İlk oturduğum evde bir hizmetçi kız vardı ki ömründe rusça konuşmayan birine rasgelmemişti. Evvela benim yalancıktan kendimi rusça bilmez gösterdiğime zahip olmuştu; sonra, işittirmek için yüksekten haykırmağa başlamış, daha sonra tamamiyle sağır olduğuma kani olmuştu. Ben bir az rusça öğrendiğim zaman herkese diyormuş ki, ben ingilizce öğrendim, amerikalı kadınla konuşabiliyorum. Bir gün başka bir hizmetçi kız bana bir haber getirmişti, fakat Masya (bizim evdeki hizmetçi kız) onu benimle konuşturmadı: "Sen onun dilini bilmezsin, demiş ona; brak da ben anlatayım.„

Bir kere de altı ailelik bir apartmanda, bir aile yanında oturmuştum; mutfak müşterekti; hergün ev kadınları bu müşterek mutfakta toplanırlardı; her kadının kendi tenceresi başında durması mutfağa tuhaf bir manzara veriyordu. Aralarında, her yerin ev kadınları arasında olduğu gibi, dedikodular, kıskançlıklar, dargınlıklar, vs; fakat ekseriya bütün bu hususi sohbetler bir tarafa bırakılır, hep bir ağızdan şikâyetlere girişilirdi: kooperatif yetişecek kadar şeker verememişti; ev komitesi odaları onların istediği vakitlerde ısıtmayordu...

Fotoğrafları çekilen Filipof ailesi, şimdi bütün Sovyetler Birliğidahilinde işçiler için inşa edilen yeni apartmanlardan birinide üç odalı bir daire işgal ediyordu. Bu amele apartmanları şehirlerin kenarlarında yapılmaktadır.

Filipofların oturma odasında tül perdeler, aile fotoğrafları, Sovyetler Birliğinin hukûmet reisi Molotof un ve fırka kâtibi Stalinin renkli resimleri vardır. Şimdi odalarında Lenin in resmi bulunmayan rus aileleri az değildir. Pencerede çiçek saksıları, masanın üstünde muşamba vardır. Fayans sofra takımları; çatal bıçak takımları da alelâde nev'inden. İki kitap etajeri kâğıt kaplı kitaplarla dolu: Lenin in külliyatı, siyasî ve iktisadî mesele-

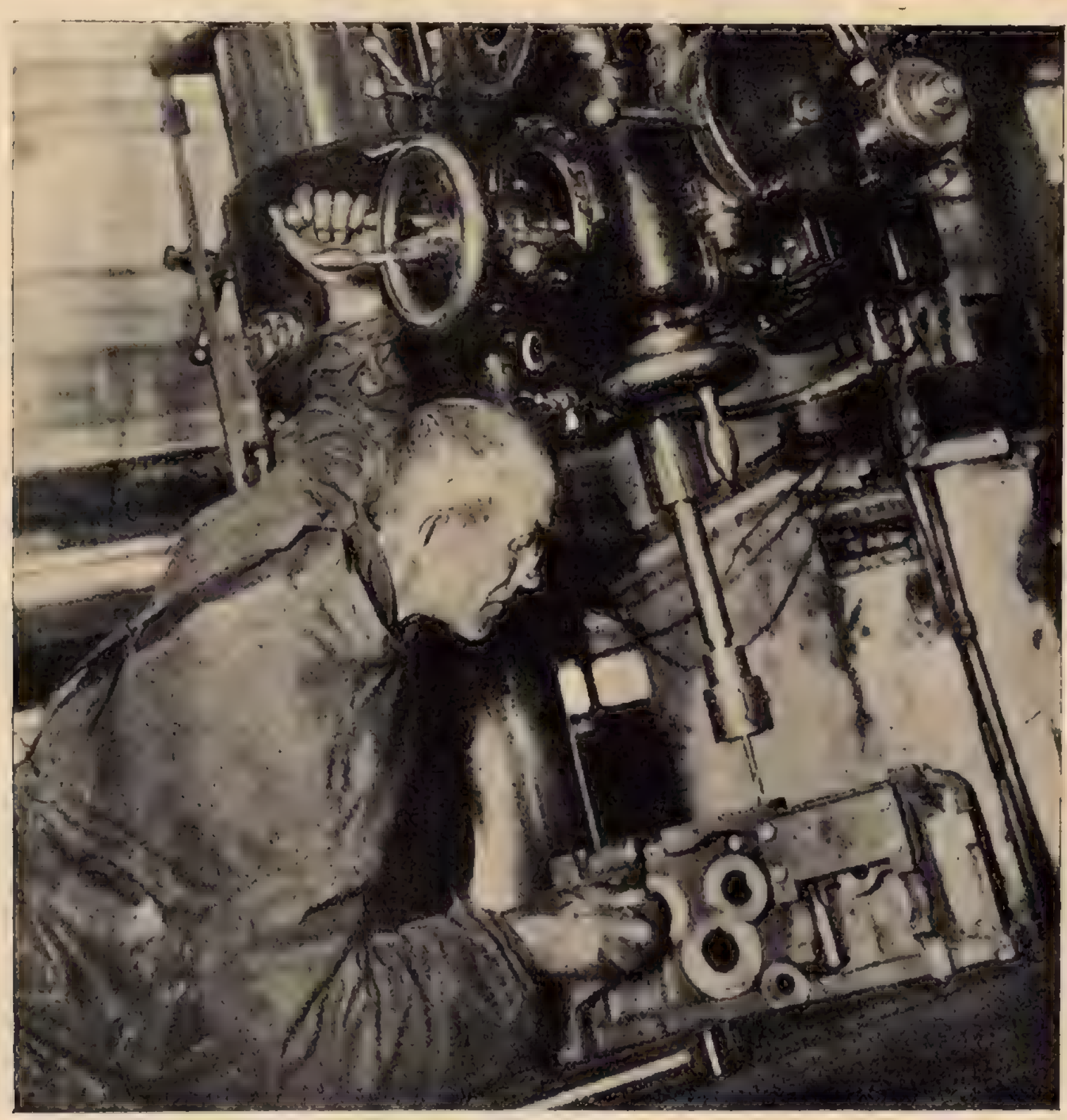

Filipof fabrikasında, işi başında

(Solda) İşçiler Klübünde

ere dair bir çok ciltler, ailenin muhtelif fertlerinin zevklerini temsil eden mecmualar: radyo, mihanik, tiyatro magazinleri. Rusyada hiç bir amele odası yoktur ki etajerlerinde kitaplar ve magazinler bulunmasın.

Bütün yeni amele apartmanları gibi Filipof ailesi apartmanının da medarı-iftiharı ayrı mutfağı ve banyosudur. Fakat bu mutfaklarda ekseriya bir gaz ocağı *kerosinka,* bir bulaşık tası ve hizmetçi kadın için dar bir karyola vardır...Banyo odası ise daha ziyade, altı el leyeni, altı havlusu, altı diş fırçası ile, bir mektep banyosuna benzeyordu...

Son iki senede Moskova nın ehalisi iki milyon arttığından bu apartmanlar büyük bir süratle ya-

pılıyor, inşaatta da tasarrufa riayet edildiği için her şeylerinde mükemmeliyet aramak fazladır.

Filipofların evi bu binaların en eyilerindedir, temiz de tutuluyor. Sokağında ağaçlar dikilmiştir.

Moskova nehrinin cenup tarafındaki büyük amele apartman binalarında hemen bütün servisler umumidir: müşterek çamaşır dairesi ve çamaşır makinası, müşterek mutfak, posta ofisi, mağaza, *crèche,* çocuk bahçesi (Kindergarten), hattâ spor sahası. Yemekler müşterek lokantada yenebilir veya orada satın alınarak odalara —ısıtma aletlerile mücehhez tepsiler içinde— götürülebilir. Yahut ev kadını, isterse, kendi apartmanında yemek pişirebilir. Kadınların bir çoğu ferdî aile hayatını tercih ediyor. Büyük şehirlerden birinde **komunal** hayat mı, ferdî hayat mı arzu edildiğini anlamak için *plebisite* (herkesin reyine) müracaat olunmuş, ve ancak 15 % inin **komunal** hayatı istediği anlaşılmıştı. Diğerleri kendi apartmanlarında yemeklerini yemeği tercih ediyorlardı.

Filipofların hayatına gelelim. Bunlar bir işçi ailesi idiler, ve yedi kişiden beşi çalışıyor, aile bütçesine iştirâk ediyordu. Kazançları şunlardı:

(Sağda) Filipof un karısı Anna; Evde işi bittikten sonra

(Aşağıda) Hars ve dinlenme parkında Hamak faslı

Baba, fabrika amelesi sıfatile ayda 232 ruble; Sonya, iki kızların büyüğü, mağaza işçisi, ayda 100 ruble; Varya, kızların küçüğü, fabrika ressamı, ayda 135 ruble; Konstantin, makina işçisi, ayda 75 ruble; Kolya, talebe (tahsil ücreti, hükûmet namına) ayda 32 ruble; yekûnu 574 rubleye balig oluyor (bizim para ile 574 lira).

Bir arada toplanan bu müşterek îradın yüzde 9 u taksitli tediyata: kiraya 27 ruble 93 kapik; kooperatif hissesine 9 ruble; suya 7 ruble 70 kapik; gaza 6 ruble 16 kapik; tenvirata 1 ruble 35 kapik; çamaşır temizlemeye 80 kapik; yekûnu: 52 ruble 94 kapik.

Kazanç vergi-ine, sendika taksitine, ihtiyarî cemiyetlere, vs. müşterek gelirin yüzde beşi gidiyor. Yüzde 86 sı da yiyecek, giyecek, dinlenme ve eğlence, kültür ve sıhhat masrafları için kalıyor.

Baba Filipof 51 yaşında melekeli bir işçiydi. Hayatında hayret verici bir değişme görmüştür. Vaktile, günde 12-14 saat çalışırdı, ve tâtil günü yoktu ;tâtil için gündeliğini feda etmeye mecburdu. Esasen boş vakitlerini geçirecek hiç bir eğlencesi yoktu. Yattığı yer ise gazdan, elektrikten, banyodan, akar sudan, kaloriferden, telefon ve radyo dan mahrumdu.

Şimdi, bütün bu menfaatları temin eden apartmanından çıkarak işine gider, günde 7 saat çalışır, fabrikasında müşterek yemekhanenin tabldotunda öğle yemeğini yeyebilir; orada iş arkadaşlarile istihsal işlerini konuşabilir; umumiyetle mukadderatı için bir söz söylemeğe hakkı vardır. Çalıştığı-

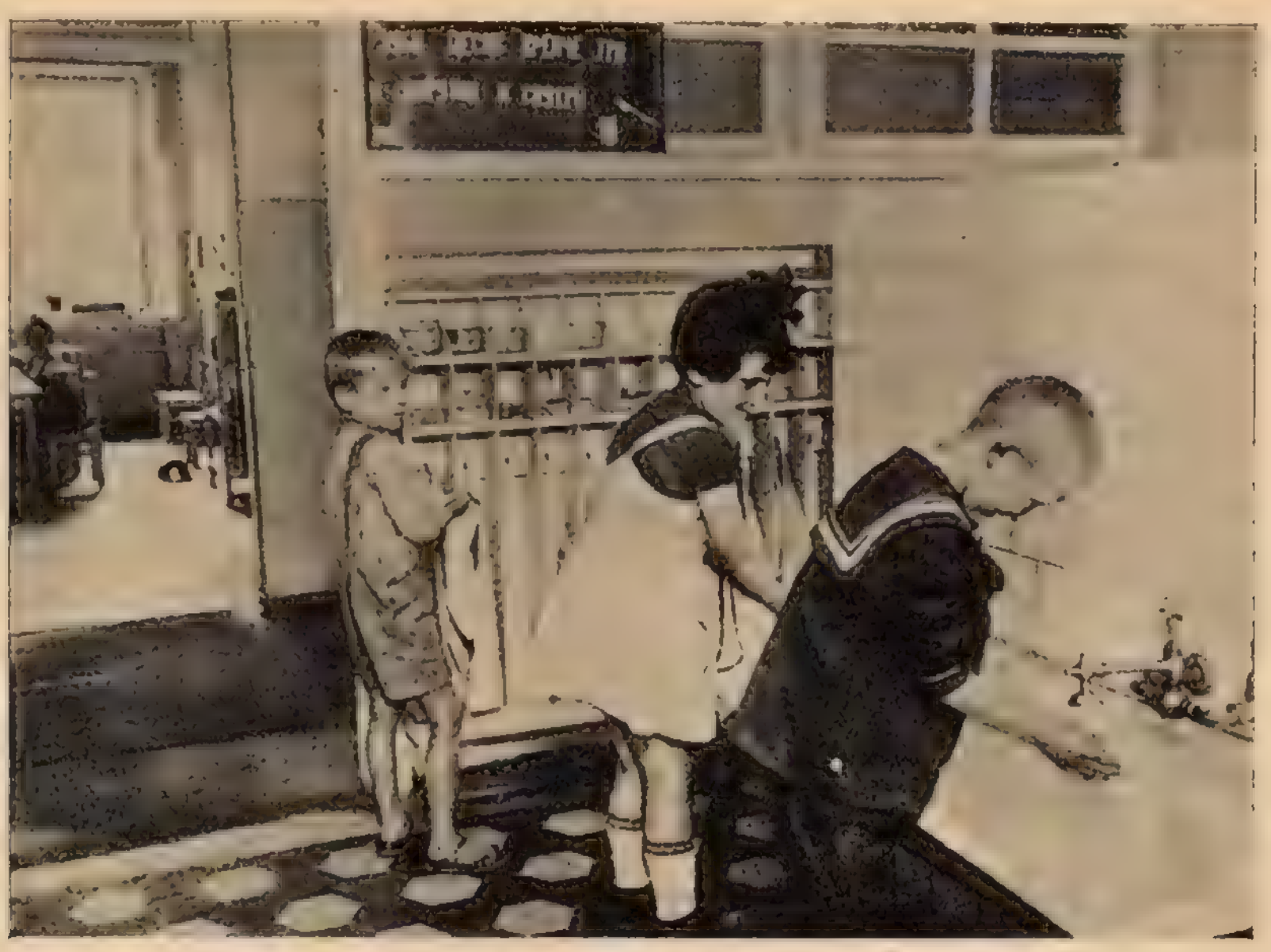

Kreşlerde çocuklara diş hıfzıssıhhası öğretiliyor.

"Kızıl Proletar„ fabrikasında Diesel motörleri ve torna tezgâhları yapılır. Her sene, bir ay, tâtili vardır ve bu müddeti Kafkasyanın yazlık şehirlerinden birinde geçirerek *Kür* yapmağa hakkından istifade der. Böyle bir imtiyaz, vaktiyle, ancak zenginlere mahsustu. **Hamleci** bir amele olan Filipof bu kür yerine gitmek için ne şimendiferde ne sanatoryomda hiç bir para sarf etmez, gündeliği de işler.

Moskova daki boş vakitlerini nasıl geçireceği meselesi onun için yoktur. Gidecek, görecek yerler çoktur, ona yalnız seçmek kalır. Şimdi Sovyetler Rusyasında pek az kimse akşamlarını evde geçirir. Filipof Fırka âzasıdır, gidilecek mitingler eksik olmaz. Yaşına rağmen öğrenmeye çok meraklıdır, memleketinin ve dünyanın siyasî işlerini anlamadan duramaz.

Hep "Harsi seviye„ sini yükseltmeye çalışıyor. Bir "**Komsomol**„ un rehberliği altındaki bir siyasi mâlumat sınıfına devam ediyor. Konsomol Komünist Gençlik Birliğinin âzalarına verilen ünvandır. Komsomol denilen ve Fırkanın terbiyesi altında yetişen bu gençlerin bir çoğu şimdi, bütün memleket dahilinde bu gibi sınıflar ve dersler idare ederler; bundan başka okumak yazmak bilmeyen yaşlı işçileri de okuturlar; alfabeler üzerine abanıp çalışan ihtiyarlara her tarafta rasgeliniyor. Yine bu Komsomollar fırkanın neşriyatını okuyorlar, ve siyasî meselelelerini münakaşa ediyorlar, herkesi izahlarile tenvir ediyorlar.

Bütün fırka âzalarının **«içtimai mesaisi»** vardır, bu mesai türlü türlüdür: şimendifer istasyonlarındaki fena kadınların ıslâhından doğum kliniklerindeki müstakbel annelere süt taşımağa kadar her türlü işler bu mesai arasındadır.

Sovyetler Rusyasında herkes ya bir şey öğrenmeye veya öğretmeye çalışıyor, yahut her ikisini yapıyor. Bir tramvay kadın konduktorunun elinde "Anatomi ve hayat ilminde tatbikat„ ünvanlı bir kitap gördüm, tramvay boş olduğu dakikalarda açıp okuyordu; sinema mektebinde, bir aptesaneler hizmetçisinin ise "İmla ve konuşmanın tekâmülü„ isminde bir kitabı mutalea ettiğine şahit oldum. On iki yaşında çocuklar Marks ın nazariyesini münakaşa ederler, hem öyle bir yolda ki, başka bir memlekette darülfünün talebelerini mahcup brakabilirler.

Filipof, klübünde verilen kurslara devam etmekle beraber, fabrikasında çıkan gazeteye de yazı yazar. Bütün fabrikalarda, böyle, birer gazete neşr olunur, ve her fabrika "amele muhabirler„ yetiştirmeye çalışır.

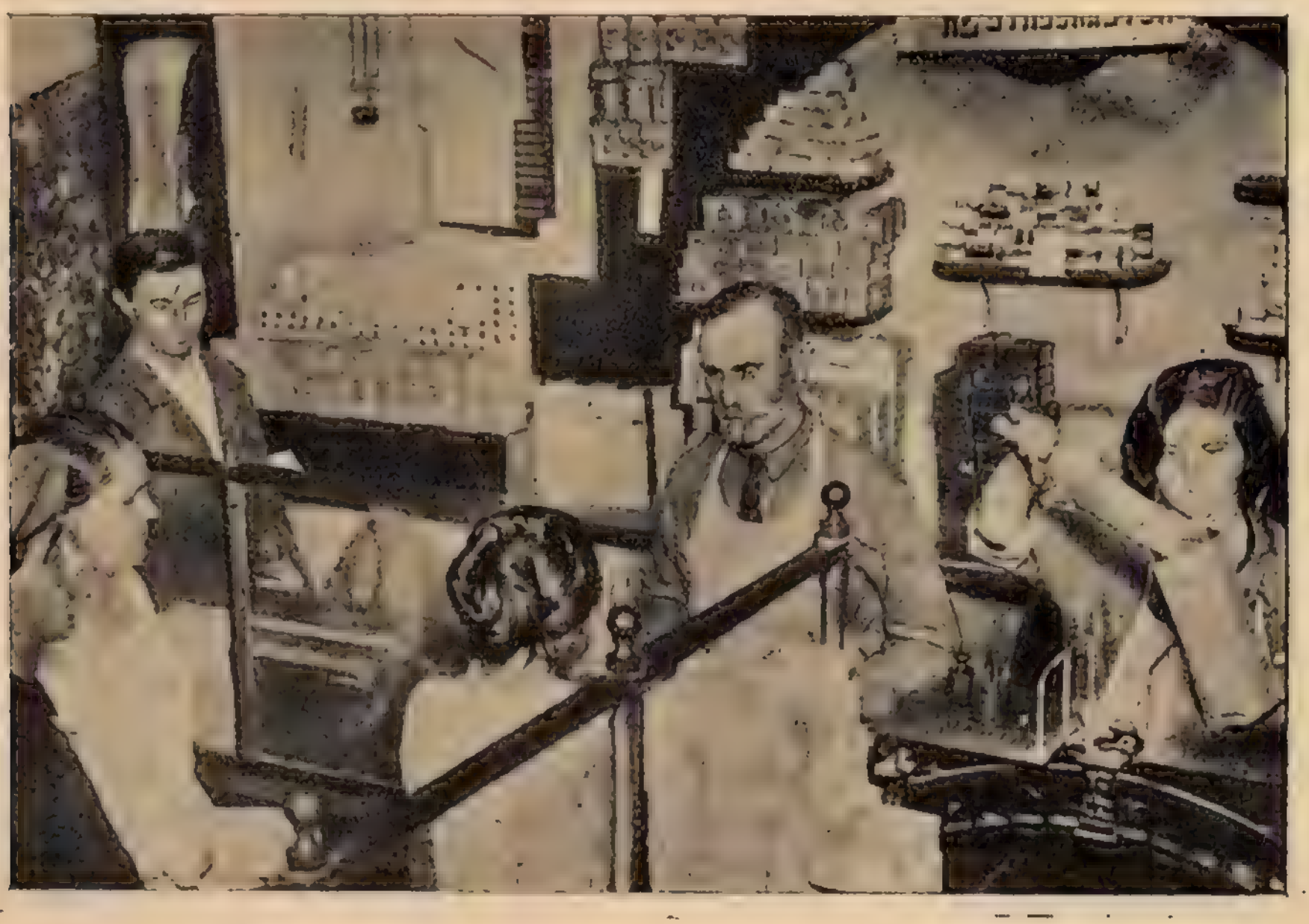

Filipofun büyük kızı kooperatifte tezgâhtardır

Rusyada gazetecilik, bugün sade bir reportajdan ibaret değildir. Her makale, her şiir, her resim hayatı aks ettirmelidir. İşçiler, evvelâ kendi şuurlarına kanaatbahş olmak, sonra da başkalarına nasıl yaşadıklarını bildirmek maksadile yazı yazarlar. Hemen inkılâbı müteakip fabrikalarda görülmeğe başlıyan dıvar gazetesi amelelerin kendilerini ifade etmek için yaptığı ilk teşebbüstür. Dıvar gazetelerinde ameleye yoldaşlar ve onların büyükleri tenkît edilir, alaya alınır, muahazeye uğrar, sitayişlere mazhar olur; fabrikanın her türlü şeraiti münakaşa olunur; resimli mecmualardan kesilmiş resimler, fotoğraflar, şiirler bu gazetenin şurasına

burasına serpiştirme yapıştırılır. Hiciv, şikâyet, mizah ve ciddî, iktisadî münakaşa birbirini tâkîp eder. Neticede çok defa dıvar gazetesi çocuk albumlarına döner. Şimdi her daire, her mektep, her imalâthane, hattâ her hapishanenin dıvar gazetesi vardır; bu itiyat o dereceye varmış ki bâzan evlerde bile çocuklar kendi dıvar gazetelerini yazarlar. Bir dokuma amelesinin evinde idik, ev sahibesi iftihar ile çocuklarının dıvar gazetesini bize gösterdi, bunda küçük kız annesini çamaşırı mutfağa astığı için ve babasını külleri döşemeye saçtığı için tenkît ediyordu. Bir mektebin dıvar gazetesinde de bir muallim, müdürün karısını talebelerinden birine şamar vurduğundan dolayı muahaze etmişti.

Filipofun oğlu kendisine ölçü üzerine kostüm ısmarlıyor

Muharrirler için fabrikalara gidip amelelerin edebî işlerine yardım ve rehberlik etmek "içtimaî mesai„ den biridir. Bu muharrirler amele yazılarının münakaşasını yaparlar, hangisinde san'at kabiliyeti bulunduğunu ararlar, naşirlik ve başmuharrirlik işleri hakkında tavsiyelerde bulunurlar. Rusyanın en iyi kadın muharrirlerinden olan Lidya Seyfulina, bana, bir kâğıt fabrikasına memnuniyetle gittiğini ve amele muharrirlere fikirlerini ifade için yardımda bulunmaktan çok hoşlandığını anlatmıştır. "Bu yüzden kendi işlerim için az vaktim kalıyor, dedi, fakat ben de müşahede cihetinden çok istifade ediyorum. Teknik hayatın bir çok hususiyetlerini öğrendim ve beni çok alâkadar eden bu yeni bilgilerimi hikâyelerime koyabiliyorum„

Sovyet ameleleri, gündelik aldıktan başka, meccani olarak tedavi olunurlar ve dişlerine bakılır, tenzilatlı fiatlarla kendilerine sinema ve tiyatro biletleri verilir, çocuklarını da en küçük yaştan itibaren parasız okuturlar. Kendi klüplerinde terbiyei-bedeniye, mutalea, sesli sinema, temsil, kütüphane vs. servisleri vardır, hepsinden meccanen istifade ederler. Fırka içtimaları veya tetebbu kursları olmadığı zaman ameleler, boş vakitlerinde Moskova nehri boyundaki hars ve dinlenme parkına giderler. Buraya tramvayla gidilir ve gidildikten sonra mükemmel surette dinlenilir. Burada kimi güneş banyosu alır, kimi okur, kimi satranç oynar — satranç Rusyada Lenin in de sevdiği millî oyundur—, kimi sesli sinemaya gider, veya spor oyunlarından birine veyahut halk danslarından birine iştirâk eder, kimi ecnebi lisan öğrenir veya sıralardan birine oturarak kalabalığı seyr eder. Buraya cüz'i bir ücret mukabilinde girilir, ondan sonra her şey parasızdır.

Filipof, melekeli ve hamleci amele sıfatile, Moskova da bahtiyar bir hayat geçiriyor. "Hamleci amele—udarnik„ diye istihsali eyileştirmeğe, tezleştirmeğe, masraflarını azaltmaya, ve diğer yollarla istihsale faydalı olmağa çalışmak maksadı etrafında gönüllü olarak teşekkül eden bir cemiyetin âzalarına derler. Rusyada muharebe zama-

Filipofun küçük kızı fabrikasında hendesî resim işlerile meşgul iken.

Filipofun küçük kızı Moskova nehrinde sandal idmanı yaparken.

nının "hamlecileri„ olduğu gibi sulh zamanında da istihsalin "hamlecileri„ vardır. Bu teşkilat âzaları hizmetlerine mukabil tabii olarak bâzı mükâfatlara ve imtiyazlara hak kazanıyorlar.

Amelelerin büyük bir kısmı, ayda 70-80 ruble (bizim para ile 70-80 lira) kazanırlar, ve bu nevi ameleler henüz yeni apartmanlara geçmemişlerdir. Amelelerin umumiyetle koopratifleri vardır, bunlarda fiatlar aşağıdır, fakat her muhtaç oldukları erzak bulunmadığı zamanlarda âzaları şekersiz, tereyağsız kalırlar ve bunları serbest pazardan almağa mecbur olurlar; serbest pazarın dükkânlarında ise fiatlar koopratiflere nispetle beş on misli yüksektir. Bundan dolayı ameleler arasında bir az gayrı-memnun olanlar vardır. Bu yüzden inşaat şehirlerinde amelelerin yüzde bir kadarı mütemadiyen yer değiştiren, şuraya buraya göçen bir unsur halindedir.

Sovyetler Birliğinde kimse işsiz değildir. Filipof un karısı Anna İvanovna bir basmahanede işçilik etmişti. Anna son zamanda burayı bırakarak münhasıran evinin işine bakmağa başlamıştır. Burada kadınları evlerden uzaklaştırıp fabrikalara götürmeğe çok çalışılıyor, fakat Anna ellisine yaklaşmış ve artık evin sakin hayatına kendini hak kazanmış görebiliyor. Ameleler umumiyetle elli ile altmış yaşı arasında, gördükleri işe göre, tekaüde çekilirler. Diğer taraftan ailenin, küçük çocuktan başka, bütün fertleri çalıştığı ve aile bütçesine iştirâk ettiği için annelerinin hariçte ücretli bir işçilik etmesine lüzum kalmayor.

Anna saat yedide kalkar; gaz ocağında, iki kızı Sonya ile Varya nın yardımile, kahvaltıyı hazırlar. Sekiz yaşındaki oğlanı, Vitya yı yıkayıp giydirdikten ve avlunun içindeki çocuk yuvasına gönderdikten sonra, Anna bütün gün serbest kalır. Kocası ve çocukları öğle yemeklerini çalıştıkları yerlerde yerler. Vitya ya da, mektebinde, lahana çorbası, çavdar ekmeği, pasta ve bir bardak süt verirler. Yalnız kooperatiflerden erzak almak bir meseledir; geçen son bahardan îtibaren, yine bu dükkânların önünde uzun **kuyruk** halinde halkın

nöbet beklediği görülmektedir. Bekleme kuyruğu olmasa bile daima gaz, tereyağ, et, sebze almaya gelen bir kalabalık vardır, Maamafi kuyruk halinde sıra beklemek mahalle kadınları için pek te hoşa gitmeyen iş değildir, orada dedikodulara germiyet verilir, kızılacak her kim ve her ne varsa el birliği ile onlara gayz ve nefret saçılır; bir çok ciddî işler de münakaşa olunur.

Anna Kırmızı haç (Hilaliahmer yerine kaim) cemiyetinin âzasıdır, oranın işlerine memnuniyetle koşar; dükkânların önünde sıra beklerken mahalle arkadaşlarına bu cemiyetin işlerinden bahs eder, klübünde öğrenmiş olduğu başka şeyleri de anlatır: zehirli gazların fenalıkları, Japonya, Mançuriyi istila ettikten sonra imperyalist devletler arasında zuhuru muhtemel yeni bir muharebe, vs. hepsi burada konuşulur.

Okuması yazması kıt olan Anna akşamları kurslara devam eder, klüpte siyasî münakaşaları dinlemeğe gider. Esasen evde günün bütün iktisadî ve siyasî meseleleri konuşulduğu için o da her şeyi anlamada diğerlerinden aşağı kalmaz. Bunlardan başka "Köylüleri himaye altına alan cemiyet„ in de âzasıdır; bu sıfatla hasat mevsiminde civardaki köylere gider, tarla işçi kadınlarının çocukları için "kreş„ ler tertip eder, zirai kollektif iktisadiyatının ileri gitmesine de yardımı dokunur. Köylüler şehirlerden geri olduğu için son iki senede bu "Köylüleri himaye cemiyetleri„ ne son derece ehemmiyet verilmiştir.

Sovyet Rusyasında elbiseler pahalıdır. Bir fabrika kooperatifinde bir erkek kostümü 45 ruble kadardır. Kumaşlar ucuzdur, fakat adam başına verdikleri miktar çok azdır. Memlekette son senelerde çarık nevinden ayakkabıları giyiliyordu, geçen yaz birden elli milyon çift kundra tevzi olundu. Şimdi, tedricen, köylülerin eski kıyafetleri Avrupa elbiselerile değiştiriliyor; eski şallar, başa örtülen büyük mendiller atılıyor, ve halk eski **pitoresk** kıyafetine pek müteessif görünmeyor.

Sonya, Filipof un en büyük kızı, 22 yaşında bir **komsomolka** (Komünist gençliği cemiyeti âzası) dır. Büyük bir kooperatifte tezgâhtarlık ediyor; ayda 100 ruble kadar kazanır. Üstüne başına pek meraklıdır, saçlarına da ondülâsyon yaptırır. Şehir kızları, burada da hiç bir şeye bulmasa da saç tualeti için berbere verecek para buluyorlar.

Sonya kooperatif dükkânında gayretle çalışan bir işçi olmakla beraber hayatının en büyük faaliyetini ihtimal bu meslekî çalışma saatleri haricinde yaşar. Her akşam bir fırka işi veya **içtimaî mesai** vardır. Akşam sınıflarına devam eder; müzelere, resim galerilerine, terbiye tenezzühlerinin organizasiyonuna karışır; klübün münakaşalarında bulunur ve beynelmilel siyasî havadis hakkında fikirlerini söyler.

Filipof un küçük kızı Varya babasının fabrikasında hendesi ressamdır, **rasyonalizasyon** şubesinde çalışıyor. Fırka âzası değilse de (yeni hayat) ın bütün meseleleri, onda da büyük bir alâka uyandırıyor. Fabrikaya merbut teknik mektepten dersler alır. İki sene sonra bir koleje nakl edecek, oradan da mihanik mühendisi şahadetnamesi alacak. Şimdi bir çok kızlar mühendistir: elektrik, radyo, mihanik, maadin mühendisleri. Burada çalışan Amerika mühendisleri kızların oğlanlar dan daha eyi talebe olduklarını söyleyorlar; ihtimal ellerinin ve parmaklarının nazikliği sebebile makinelere daha ziyade dikkat edebiliyorlar da ondan.

Varya Hars ve dinlenme parkında idman yapar. Yüzer, kürek çeker, voleybol ve tenis oynar. Ve gönüllü olalarak terbiyei-bedeniye (fizikkultur) talimciliği yapar. Bazan de parkta dans edenlere iltihak eder. İki üç yüz gencin bir halka halinde, dans figürlerine çalışması görülecek manzaralardandır. Bu dersler ve terbiyei bedeniye dersleri, sabahları erkenden verilir. Bir gece radyo cihazını kurulmuş unutmuştum. Sabahın beşinde askeri bir ton la **raz, dva, tri.** (Bir, ki, üç) seslerile uyandım.

(Fizikkultur) a şimdi Rusya da, İtalyada olduğu gibi, tehevvür derecesinde merak sarmıştır. Son zamanda Halk Komiserleri meclisi bir **dekret** neşr ederek bütün Sovyetler Birliği dahilinde, mektep, klüp, fabrika ve apartman binası gibi müesseselerin cümlesinde, oyun sahaları, yüzme havuzları ve jimnazyumlar yapılmasını emr etmiştir.

Filipof ailesinin içtimaî evsafı bugünkü Rusya için matlup olan evsafın en iyileridir: ebeveynin her ikisi işçidir. Bu sayede çocuklar devletin fennî müesseselerine kabul olunmak hakkını kazanmış bulunuyorlar. Üç erkek çocuğun en büyüğü Konstantin fabrikanin teknik mektebinden geçmiştir. Babasının ve hemşiresi Varya nın çalıştığı fabrikada tornacıdır. Onun küçüğü Kolya henüz fabrika mektebindedir. Her iki oğlan hevesli sporculardır, futbol oynarlar. Bu oyun şimdi bütün Rusyaya yayılmaktadır, en ciddî genç komünistler bile maçları tâkîpten hoşlanırlar.

Son aylarda mektepler, büyük bir sür'atle, politeknik şekline sokulmuştur; yani mekteplerin çoğunda çocuklara el san'ati öğretilir, onları sık sık san'at müesseselerine götürürler ve istihsal işlerini kendilerine mükemmel surette izah ederler. Her mektep ya bir fabrikaya merbuttur veya onun himayesi altındadır; fabrikaların bir de genç amelelerini yetiştirmek için birer mektebi de var-

(Devamı 77 nci sayfada)

SOVYETLER MERKEZİNDE BİR İŞ SARAYI

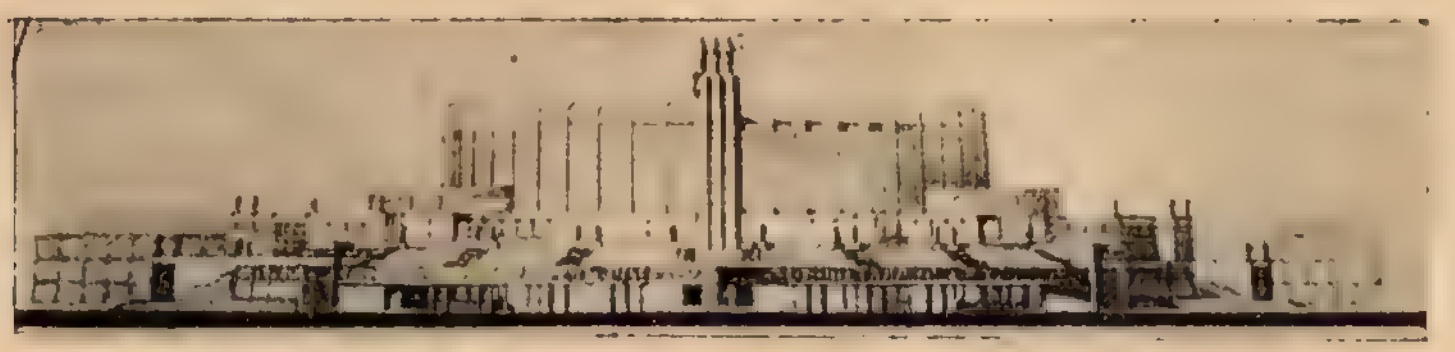

Sovyet merkezinde inşası düşünülen İş Sarayi için yapılan planlardan : mîmarı - Langbard ; 5000 ruble (bizim para ile 5000 lira) kazaanmıştır.

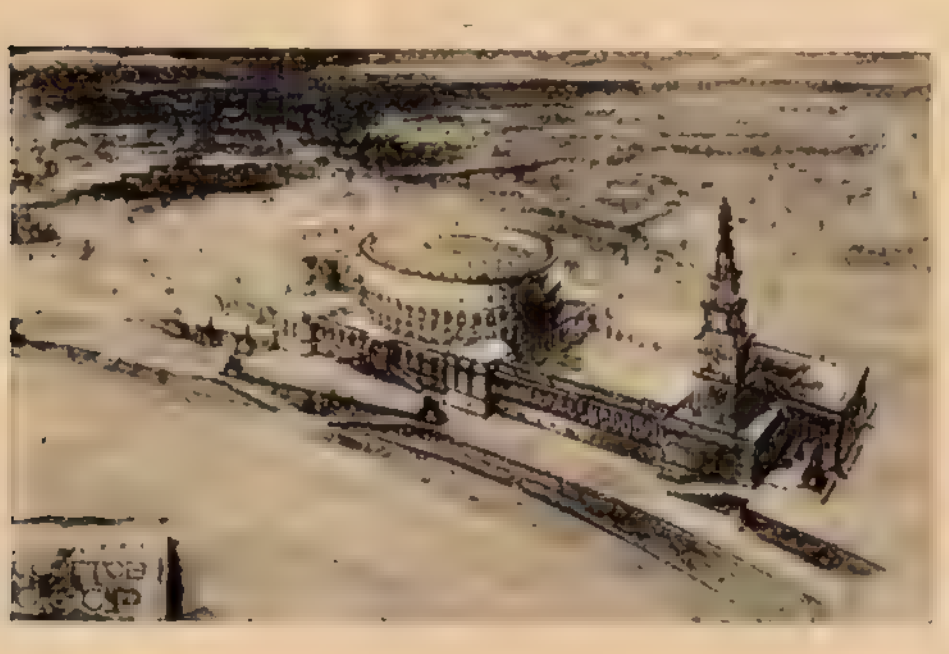

Zarif bir mîmarî tasavvuru ; bu planın mimarı Jeltovski Rustur 12,000 ruble mükâfat kazanmıştır.

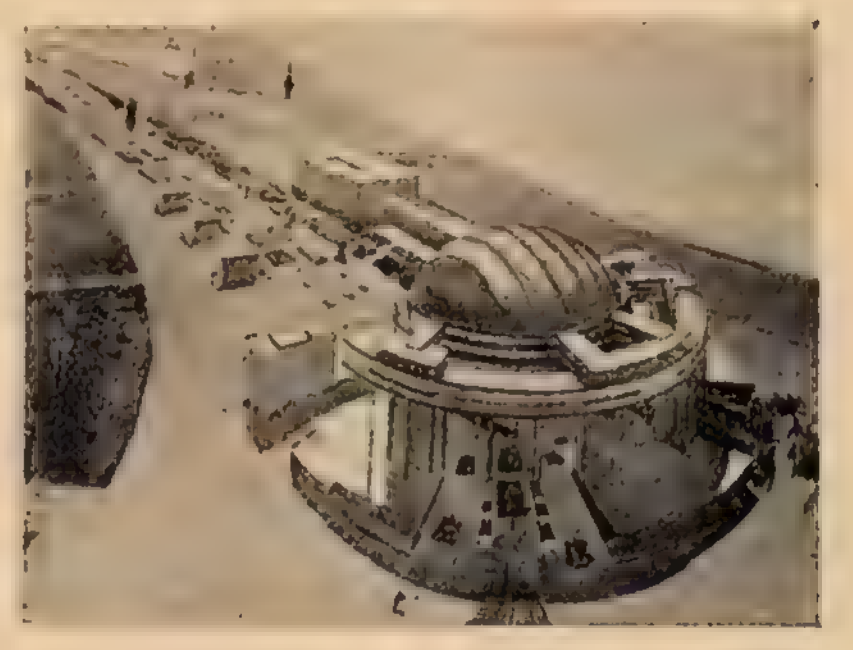

Bu dikkate lâyık planın mîmarları Alaotana ile Şibirtsef (ir. 10,000 ruble kazandı.

Moskova da ondokuzuncu asırda inşa olunmuş bir kilise yıkılarak yerine bir İş Sarayı nın inşası düşünülmektedir. Bu binanın plânı beynelmilel bir müsabakaya konulmuştu; mükâfat kazanan planları London Nevs den nakl ediyoruz. Bu mükâfatlar 3000 ruble ile 12000 ruble arasındadır.

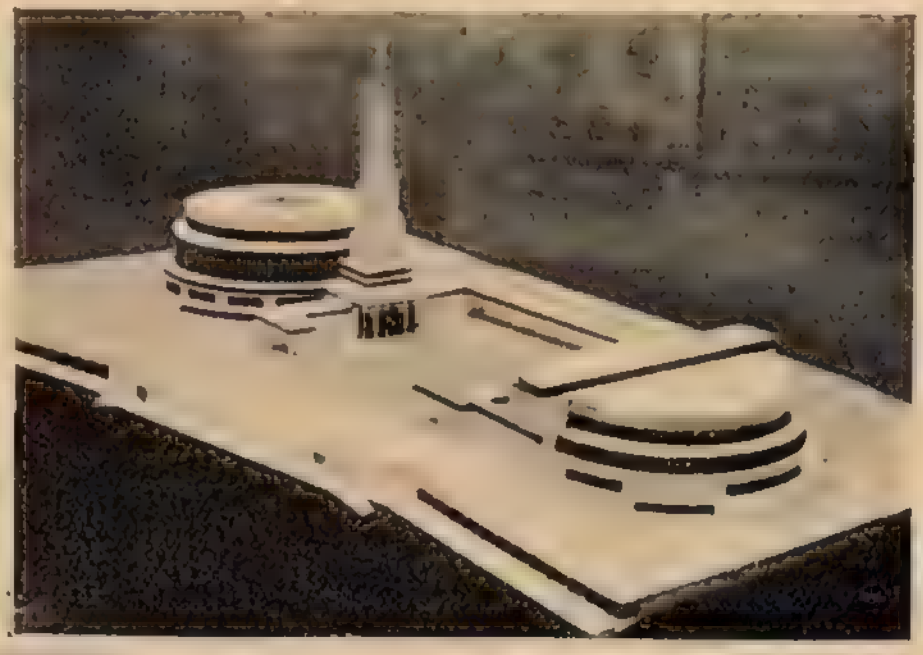

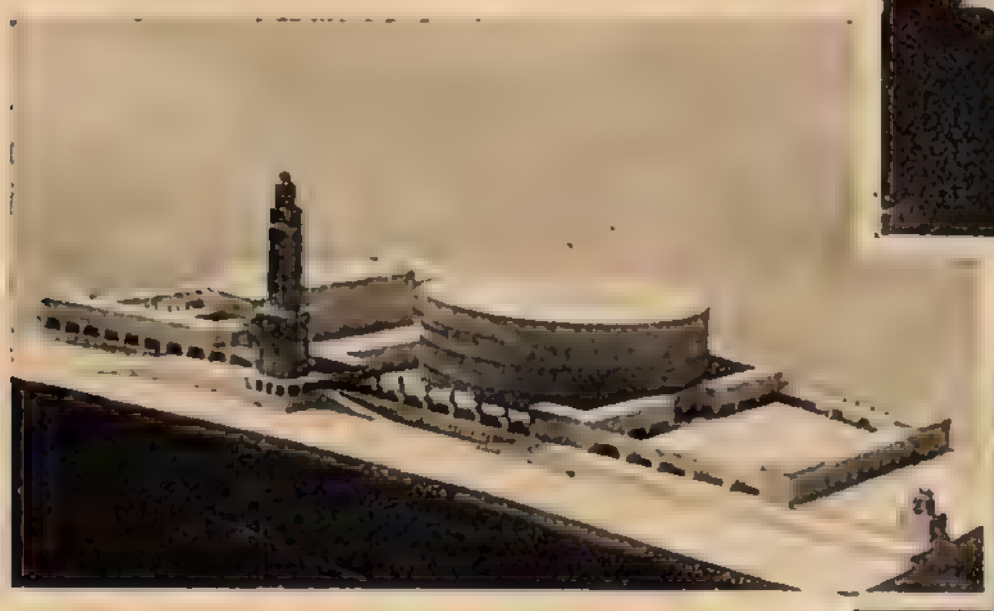

(Sağda yukarda).. En ziyade beğenilen planlardan biri 12,000 ruble kazanan bu skec in mimarları Jeltovski ve Jofon Rustur.

(Sağda aşağıda) Mimar Goltza, Sobelef, Parasnikop tara' fından tevdi eeilen bu plan 3000 ruble kazanmıştır.

(yokarda) Bu da en çok beğenilen ve 12,000 ruble kazanan bir plandır. Mimar Amerikalı G. O. Hamilton dur,

Darülfünunumuzun islâhı için bir Anket yapmağa ve bir rapor vermeye memur edilen

Profesör Malche ile Mülâkat

Ruh huzur ve zenginliğine, uzun senelerce âdet edinilmiş dimağ kültürüne şahit, kalbe munis çizgilerle mümtaz bir sima; elli altı yaşına nisbetle biraz fazla ağarmış saçlar; orta bir boy ve tam dolgunlukta bir vücut. Kendisiyle ikinci defa görüşüyorum. Otelin umumî bekleme odasına geliyor ve daha hususî görüşmeğe müsait bitişik odaya geçmemizi rica ediyor. Oturup konuşuyoruz. Darülfünunumuzun islâhı için yazmakta olduğunu ve ayın nihayetinde Maarif vekâletine takdim edeceğini gazetelerde okuduğumuz rapordan, baş ta, bahs açılmıyor. Profesör umumî intibalarını anlatıyor:

"Genç cümhuriyet dahilinde geçirdiğim şu dört dört buçuk ayda dikkatimi ve hayranlığımı celb eden bir çok hususilikler var: Bir kere, Cümhuriyet Hükûmetinin Türkiyeye modern Avrupa memleketleri arasında lâyık olduğu şerefli mevkii temin etmek için sarf ettiği fevkalâde gayretler cidden takdirlere sezadır. Sonra, Türk milletinin cihanşümul iktisdî buhrana karşı gösterdiği harikulâde mukavemet ve ferağat Garbin hiç bir milletinde misli görülmeyen bir seciyedir. İstihsal ile istihlâk kudreti arasındaki nisbetsizlikten doğan bu buhranla baş edebilmek için bütün Aavrupa memleketleri — İsviçre dahil olduğu halde — büyük fedakârlıklara katlanmak mecburiyetinde kalmışlardır; her kes zarurî ihtyaçlarını bile tahdit ediyor, mütevazı bir hayat yaşıyor, ve ancak tahammül edilmez mahrumiyetler sayesinde yüz binlere ve milyonlara baliğ olan işsizlere yardım etmek imkânı bulunuyor; fakat bu hal Avrupa için öyle senelerce devam edebilecek bir şey değildir. Eski Romalılar zamanında hüküm süren ve Romanın harabisine sebep olan rejime dönülmüş gibidir, o zaman gibi şimdi de halkın pek büyük bir kısmı hükûmetlerin masrafile geçindirilmek mecburiyeti hasıl olmbştur: Tahammül edilmez bir iktisadî hal! fakat Türkiyede, millet, hayretlere şayan, harikulâde, ve nihayete kadar devam edebilecek bir mukavemet gösteriliyor ve Türk milletinin bu yüksek kabiliyeti sayesindedir ki Cümhuriyet Hükûmeti bir taraftan iktisadî inkişafına faal bir gayretle çalıştığı gibi diğer taraftan da maarifin inkişafına, tahsil, terbiye işlerine sarf edilecek vakti ve diğer vasıtaları bulabiliyor. Memleketiniz siyasî fırkalar sarsıntılarına uğramamış yegâne bahtiyar memlekettir.„

Profesör A. Malche

Bu umumi mülahazalardan sonra, profesör Malche çok ehemmiyetli bir noktaya dikkatimi celb etti: Bu da memlekete turist çekmek meselesidir. Profesör diyor ki:

"Memleketinizin arkeoloji zenginlikleri büyüktür. Tabiî güzellikleri emsalsızdır. Seyahat sühûletleri vardır. Turist celb etmek için lâzım olan şartların en mühimleri mevcuttur. Yalnız, zannedersem, organizasyonlar eksiktir. Bu işler her yerde mütehassıs acentalar vasıtasiyle görülür. Yunanistan, İtalya, İsviçre, Mısır... Bütün bu memleketler seyyah celbetmek için organizasyon acentaları yaratmışlardır. Bulgaristan da öyle yapıyor, Fransa ve Almanya da öyle hareket ediyor. Memlekete seyyah celb etmek meselesi en mühim iktisadî menbalardan biridir. Türkiyenin bu cihetten istikbalini parlak görüyorum.„

Bundan sonra, deruhte etmiş olduğu ehemmiyetli anket üzerine sözü intikal ettirdim. Profesör, hudutsuz bir nikbinlikle intibâlarından bahs etti:

"Bu dört buçuk ay içinde imtiyazlı ve şerefli bir vaziyetten istifade ettim. Tanıdığım ve ayrı ayrı konuştuğum türk profesörlerin umumiyetle harsı yüksektir ve hemen hepsinin Garp darülfü-

nunlarından birinde ikmal edilmiş tahsilleri vardır. Umumiyetle, ilmin modern cereyanlarına hararetli bir merak besleniyor ve faal bir alâkadarlık gösteriliyor. Türk profesörler, ehliyetleriyle beraber, darülfünunlarının modern bir plan dahilinde tekâmül ettirilmesi için el birliğiyle de çalışmağa takdire lâyık büyük bir hahiş gösteriyorlar ve bu hususlaki vazifeyi ciddî bir sururette müdrik bulunuyorlar. Hasılı, İstanbul Darülfünununu modernize etmek arzusu samimî ve umumidir.

"Bu iş büyük dirijanların kuvvetli müzaheretiyle kolaylaşıyor. Muktedir ve büyük Başvekiliniz İsmet Paşa Hazretleri samimî emellerini bana ifade ederlerken İstanbul Darülfünununu memleketin güzidelerini yetiştirecek bir zekâ kültürü merkezi haline getirmek istediklerini söylemişlerdir.

"Hakikaten darülfünunların içtimaî fonksiyonu budur: Darülfünun ağüşuna sığınacak gençliğe — liselerden çok farklı olarak — yüksek bir ilmî ruh vermelidir. Liseler talebelerine hadiseleri mühtelif tasnif altında öğretiyorlar. Fakat darülfünunlar genç dimağları ilmî meseleleri kendi vasıtalariyle tetkik ve hall etmek kabiliyet ve mümaresesile teçhiz ederler. İstanbul Darülfünunu o suretle modernize edilmelidir ki orada yetişecek gençler, ihtısas şubelerine dahil bütün yeni cereyan ve meseleleri ihata, mütalea, tetkik ve hall etmek iktidarında olsunlar. Darülfünunlar gençliğe yalnız ilim aşkını değil hakikî âlimleri yapan müşahede ve tecrübe metodunu vermelidir. Bir makinist motörünün bütün aksamını nasıl mükemmel surette biliyorsa bir Darülfünun diplomalısı da ihtisas yaptığı hars kısmını öyle, bütün teferrüatiyle ve bütün mesele ve münazaralariyle bilmelidir, ve yalnız başına her meseleyi kavramağa salahiyet ve ehliyeti olmalıdır.

"Darülfünununuzun bu gayeye erişmek için muhtaç olduğu bütün vasıtaları: bir milyonluk bütçesi, güzel ve mükemmel binaları, ehliyetli muallimleri... vardır. İsmet Paşa Hazretleri ve Vekil Bey Efendi İstanbul Darülfünununun modernize olması için en samimî arzuları izhar ettiler.

"Başvekil İsmet Paşa Hazretleri bu mühim meseleyi — bu kadar işleri arasında — hakkiyle mutalea etmiş ve ehmmiyetini takdir buyurmuş bulunuyorlar. Vekil Bey Efendi de ayni yüksek vazifeperverlikle meşbudur. Temenni ederim ki on beş yirmi sene sonra, bugünkü islâhatın semeresi olarak yetişecek olan gençlik, Cümhuriyetin her türlü işleri başına geçmiş bulunacağı zaman dahi bu hars ve zekâ müessesesine samimî minnetdarlığını muhafaza etsin ve onda zekâ ve hars validelerini selâmlasın. Renesans tan beri Almanyada ve bütün diğer ileri memleketlerde Darülfünunlara verilen Alma Mater (Tatlı Anne) ismini yürekten kopan bir samimiyet ve şükranla söyliyebilsin.„

Profesörden tasavvur ettiği modernleştirme islâhatının bütçeye ne dereceye kadar dokunacağını sordum. Derhal ve kuvvetli bir itimat ile:

"Oh, bu islâhat **para** meselesi hiç değildir, yalnız **metod** meselesidir; dedi. Bu noktanın eyice anlaşılması şayanı-arzudur, diye ilâve etti. İstanbul Darülfünununun bir milyolun bütçesi belki pek zengin memleketlere göre mütevazı sayılabilir, fakat bir çok Darülfünunlar da vardır ki malî vaziyetleri bu kadar geniş değildir. Bu hususta başka bir fedakârlığa hemen hiç lüzum yoktur.„

Bundan sonra mükâlememiz Darülfünun edebiyatına, matbu ilmî eserlere geçti. Profesörce hararetle tasdik olunduğu gibi, hakikaten, Darülfünunumuzun modernize edilmesi için en büyük, en acil, en mübrem ihtiyacı ilmî eserlerin geniş mikyasta tercüme edilmesi ve basılmasıdır. Profesör şu nokta üzerinde de durdu:

"İlmî eserler aynen, harfiyen tercüme edilmelidir. İlmî eserlerde serbest tercümelere müsaade olunmamalıdır; kısmen tercümeler, iki üç babını alıpta diğerlerini terk etmeler de caiz görülmemelidir. Sizin için şimdi, geniş bir *tercümeler devri* açılmalıdır. Her memleket böyle bir safhadan geçmiş ondan sonra terakkinin kapılarını kendisine açabilmiştir.„

Biz de Temenni ederiz ki en mütehassıs ve en salahiyettar bir ağızın ifade ettiği bu büyük hakikat nihayet lâyık olduğu derecede anlaşılsın ve bu senenin bütçesine Maarif Vekâletinin neşriyat faslına ihtiyaç nispetinde tahsisat konsun.

Samimî bir veda ile Profesörün yanından ayrılırken içimde bu hararetli temenni vardı.

10 Mayıs 1932

A. C.

FEDYA

Bir Çingene kızının hikâyesi

KONRAT BERKOVICI

DEN

Tercüme eden:
Y. K.

New York un Şark nehri üstünden esen ilkbahar meltemi çingeneleri, kışlamış oldukları mahzenlerden, bodrumlardan açık havaya çıkartmıştı. Kuş tüyü yataklar acele acele kafilenin yolculuğuna mahsus eski arabaların üstüne istif edildi; bu göçebelerin nesi var nesi yoksa — sobalar, çömlekler, elbiseler — hepsi, karmakarışık aynı arabalara atılmıştı. Kadınlarla çocuklar da oraya tırmandılar: gülerek, haykırarak, gürültü patırdı ederek; ve birkaç dakikanın içinde, bu mahlûkların *evimiz* dedikleri yerlerden süprüntü ve pislik dolu, bomboş, bir takım karanlık delikler kaldı. Üstleri çuval bezleri örtülü köhne arabalar bir kere daha kırların geniş yolunu boylamıştı. Erkek ve kadınların

Kız bu lâkırdılara metejik vermeyici bir tavurla:

— Ben körlere her zaman acır, bakarım dedi.

düşünceli yanık yüzleri bir kere daha ümitle aydınlandı. Açlıktan yarı ölü, kemikleri çıkmış atlar durdukları yerde siyip kişneyorlardı. Uzun günler sürecek yolculuktan sonra onlar da, geceleri, tarlalara salıverilecek, istedikleri gibi otlayacaktı; âdeta hayvanlar bile baharın gelişinden yeni bir hayat ümidi ile canlanmıştı.

"Ohe! Mishto. katara droms! Katar aves!"

Bu sevinçli sözlerle birbirlerine baharı müjdeleyorlardı. Açık hava göçebeliği çingenelerin hepsini sevindiriyordu, yalnız Fedya, çeribaşı Stan ın büyük kızı, bir istisna teşkil ediyordu. Uzun boylu, narin yapılı, kara-saçlı kara-gözlü, solgun zeytin benizli, al ve sarı renginde bol fistanlı çingene kızı aşiretin

birinci çengisi idi. Bütün kış, New York un Şark tarafı sokaklarında, kalçalarını kıntarak gezmişti, ve o gözlerini çevirip bakmadıysa da, erkek ve kadın gözlerinin, her nereye gitse kendisini tâkîb ettiklerini hissetmiş, ve kulak vererek geçenlerin **kompliman**larını işitmeğe çalışmıştı. Köşedeki genç polis, iki dirhem bir çekirdek, yüzü neş'e içinde, ona mutlaka tebessüm ederdi, o derece ki, bir gün, onun bir kere olsun tebessümüne mazhar olmadan geçse, o gün içinde bir sıkıntı duyardı. Eczacı kalfası da, tütüncü delikanlısı da her gün **kompliman** borçlarını öderlerdi: gülümseyerek, baş eğerek, fakat tek bir söz söylemeyerek.

Fedya çingenelerin **«sindrofi»** dedikleri toplantıların pek azını kaçırırdı; bütün çingene kabileleri içinde çengilikte bir tane idi, ve onu her yerden çağırırlardı. Düğünlerde delikanlılar bütün diğer kızlardan ziyade ona bakarlardı, hattâ o başını arkaya devirerek çıplak kollarını kaldırdığı, kalça ve omuzlarını titrettiği zaman, ihtiyarların gözleri bile parlayarak o tarafa kaçardı. Fakat o henüz kimseye cesaret vermemişti. Sanki o büyük şehrin içinde, onu arayan ve onun da aradığı meçhul bir adamın gelmesini bekleyordu. O adam bir gün gelecekti ve kollarını açarak böyle diyecekti:

«Bu kadar zamandan beri sizi arayorum, sizi bekleyorum...»

O adam kim olursa olsun, çingene *kalo* veya beyaz, genç veya ihtiyar olsun, o da kolları arasına atılacaktı. Adam tek bir söz söylemese bile o onu tanıyacaktı; o onu kısmeti gibi kabul edecekti, dilenci mi imiş, prens mi imiş, sorup bakmayacaktı.

Şimdi bütün kış geçmişti, ve o adam gelmemişti. Köşedeki kırmızı yanaklı genç polis o adam değildi, eczacı kalfası veya tütüncü delikanlısı da o beklediği adam değildi. Bir zaman, genç çingene çalgıcısı Mitru nun o beklediği adam olacağını zannetmişti. Mitru dan sonra Vasi, Vasi den sonra Gargi ümidini oyalamıştı. Fakat hiç biri kısmeti olan erkek çıkmamıştı.

O gece, kamplarını, çağıltılı Hudson nehrinin sahilinde, bir koyun siperi altında yaptılar; nehrin suları üzerinde hâlâ, son buz parçaları akıntı aşağı yüzüyordu. Aşiretin en ihtiyar adamı Boro bile, bir taraftan titremekle beraber, o gece herkesle birlikte şarkı söylemiş, dansa kalkmıştı. Bahtiyar idiler; çocuklar bahtiyardı, çünkü artık bütün yaz mektebe gitmeyeceklerdi; kadınlar bahtiyardı, çünkü artık kapalı odalarda kalmaktan kurtuluyorlardı; erkekler de bahtiyardı, çünkü çocuklarını ve kadınlarını bahtiyar görüyorlardı. Yalnız Fedya arkasını çıtırdılı ateşe çevirerek oturmuş, uzakta brakmış olduğu hayatı düşünüyordu.

Stan, uzun saçlı, kara sakallı bir devi andıran yumuşak lâkırdılı babası Stan, geldi, kızının yanına oturdu. Yandan ona bakarak, uzun çizmelerini ateşin kenarına kadar uzatarak sordu:

— «Fedya, arkada kimi braktın?»

— «Herkesi» deye cevap verdi.

Bu tek sözden anlamıştı: hususi olarak düşündüğü kimse yoktu. Kızın zamanı gelmişti. Kadınlar hep bunun gibi idi. Bu bahar Fedya nın baharı idi. Baba memnundu. Fedya sı, şimdi, geniş yollar üzerinde, kendi kavminden birini bulacaktı.

«Bu bahar senin baharın olacak, Fedya, dedi; kısmetin açık olsun.»

Fedya babasına baktı. Onun baharı olacaktı, öylemi? Yollar bomboş görünüyordu!

Stan ın çingeneleri henüz akşam yemeklerini bitirirken dört köhne, harap, çatırdılı gacırdılı otomobilli başka bir kafile geldi, aynı yerde mola verdi. Birinci otomobilden, genç bir çingene, çeribaşılık alâmeti olan kamçı koltuğunun altında olarak indi; hepsi *kalo* çingenelerinden olan adamları kamp için arabalardan inmekle meşgul iken, onların yanına gelerek yüksek sesle selâm verdi:

"*Sarrasson!*„

«Benim adım Tiron dur; bunlar da benim adamlarım dır» diye kendini tanıttırdı. Ve öbürleri selâmına mukabeleye vakıt bulmadan, bir adım yaklaşarak, devam etti: «Nasıl oluyor da ben sizi New Yorkta hiç görmedim? Nasıl oluyor da hiç bir *sindrofi* de bu güzel kıza rasgelmedim? Yoksa başka kızlar şarkı söyler ve dans ederken o uyur mu?»

Fedya cevap verdi:

«Anlaşılan sizin gözleriniz kör de ondan» ve yüzünü ateş tarafına çevirdi.

Stan, reis sıfatiyle, kalktı ve elini uzatarak yeni gelenlere «hoş geldiniz» temennisinde bulundu, ve sordu: «Bakırcı Tiron sizmisiniz? Babanızı tanıyordum. Ona son defa, Tuna boyunda bir Türk köyünde rasgelmiştim. O zaman sizin yaşınızda idi ve size çok

benzerdi. Bir az daha uzun; belki. Saçları da sizinkilerden biraz daha uzundu. Demek ki bakırcı *(kaldarar)* Tiron New York ta da ben onu göremedim ha! Bu da benim büyük kızım Fedya.»

Fedya gözlerini kaldırarak sordu:

«Babası da oğlu gibi körmü idi?»

Stan kızının lâkırdısına kulak asmadan sözüne devam etti:

«Kafilenizde ihtiyarlardan kimse varmıdır?»

Tiron cevap verdi:

«Hayır, onlar beygirleri sürerek arkadan geliyorlar. Birkaç saat geride kaldılar. Arabalarla gençler geldiler: Amcamın, teyzemin oğulları, karı ve çocukları.»

Bu esnada Fedya nın anası Gana, yaşına rağmen kızı kadar genç görünen bir kadın, ateşi alevlendirdi, misafirlere yemek hazırlamak için tencereye birkaç parça et, kuru balık ve bâzı sebzeler attı. Gana bu yeni gelen genç Tiron a, şimdiden, Fedya nın erkeği gibi bakıyordu. Bu bahar Fedya nın baharı olacaktı.

Tiron un adamları arabaları bırakarak reislerinin arkasında sıralandılar. Stan hepsine selâm verdi:

«Sarrasson!»

Yalnız bu kelime ile onlara demiş oluyordu ki ateşin yanına oturabilirler, yemeğe iştirâk edebilirler, kendilerini kendi evlerinde sayabilirler.

Yere çömelerek bir halka teşkil ettiler. Kadınlar, ve çocuklar ve erkekler birbirleriyle konuşuyorlar, birbirlerinin isimlerini öğrenmeden birbirleriyle çekişip öpüşüyorlar, ve büyük şehirde nasıl olup da birbirlerini görmediklerine şaştıklarını haykırmalarla ilân ediyorlardı.

— Nerde oturuyordunuz?

— Acayip; bizden bir kaç ev ötede; nasıl olup da birbirimizi tanıyamadık?....

Tiron Fedya ya yakın oturdu. Her iki çeri halkı, Stan ın adamları ve Tiron un adamları, o gece, ateşi geç vakte kadar söndürmemeğe karar verdiler. Açık kırlarda, bu, ilk **sinatrofi** leri (dernekleri) olacaktı. Tironlulardan bâzı delikanlılar kemanlarını akord etmeye başladılar. Kadınlar birbirlerini ateşten uzağa çağırıp konuşuyorlar:

— Şunların ikisine bak! Düğün ne zaman acaba?

— Ne biçim muhabbet bu? Kızı görmeyormusun, delikanlının gözlerini tırmalayacak gibi.

Fedya yine arkasını ateşe dönmüştü, Tiron alevlere bakıyordu.

Tiron konuşmağa başladı:

— Ben sizi görmemiş olsam bile siz beni herhalde görmüşsünüzdür.

Kız bu lâkırdılara metelik vermeyici bir tavırla:

— Ben körlere her zaman acır bakarım, dedi.

Bunun üzerine kalktı, babasının arabasına çıkarak bacaklarını sallamağa başladı.

Delikanlı bu hareketin mânasını anlamayordu: onu kalabalıktan ayırmak, tenha yere çekmek mi isteyordu, yoksa maksadı onun yanında oturmak hoşuna gitmediğini anlatmak miydi? Yerinden kımıldamamağı tercih etti.

Fedya onu bir **sindrofi** de görmüş, fakat kendisini ona göstermek arzusunu duymamıştı. Başka kızların ondan bahsettiklerini işitmişti: ona «yürek yakan» diyorlardı. Daha birçok şeyler söylemişlerdi:

— Çok iyi dans eder.

— Güzel şarkı da söyler.

— Şen, kuvvetli, zengin

— Aşireti büyük.

Yirmi beş yaşında idi, ve evlenmemişti. Hoş bir çocuktu, yüzüne bakılabilirdi; fakat onun beklediği erkek değildi. Şimdi bir az bekledikten sonra, kalktı, tekrar kamp ateşine yaklaşarak genç adamın yanına oturdu, ve sordu:

— Arkanda bıraktığın *biri* varmı?

— Hayır... o *biri* benden önce gitmiş, amma tekrar yakaladım. Yakaladım, değil mi?

— Bana bir cigara ver.

Kız cigaradan birkaç nefes çekip savurduktan sonra, genç adam onu ağzından aldı, o da birkaç nefes çekti, tekrar kızın ağzına verdi. Susuyorlar, birbirine bakıyorlardı; gürültü her şeyin üstüne çıkmıştı.

Tiron, az sonra, Fedya nın yanından ayrılarak kendi adamlarından birinin yanına geldi, oturdu; kısa bir fasıladan sonra, o adam, ateşin öbür tarafında oturan Stan a, şakrak bir tavırla, seslendi.

— Bize söylermisiniz, bu kızcağızın nişanlısı varmıdır? Burada bir erkek var ki bunu anlamak isteyor.

Bu ilk hava fişeği güzel bir şenlik vâd ediyordu. Stan eyi bir alışverişçi idi, kızının kıymeti hakkında yüksek bir fikri vardı. Fedya açılmak üzre olan pazarlığa büyük bir alâka gösterdi. O da, babası gibi, eyi alışverişçi idi.

Stan sakalını sıvazlıyarak, herkesin işiteceği bir sesle:

— Kız istemenin *kalo* yolu bu değildir, Tiron,

dedi; babanı beklesek daha eyi ederiz, o bu işin yolunu daha eyi bilir.

Fedya sabırsız bir heyecanla söze karıştı:

— Babası buraya belki yarın gelir, belki de öbür gün.

Çingeneler kahkahaları salıverdiler:

«Hele şuna bakın, dediler; ne sabırsızlık bu? Yarına kadar bile bekleyemeyor!»

Fedya, gözlerinden ateş püskürerek haykırdı:

— Ne diye sabırsızlık edecek misim. Ben sadece gençlerin yaşlılarla, vagonluların arabalılarla nasıl pazarlık edebildiğini görmek istedim.

Tiron ona ağzını açarak baktı:

— Fedya eyi söyledi: eyi söyledi Fedya.»

Kız şiddetle ağzını kapattı:

— Neyi eyi söylemişim? Bir kerre sen bir yarasa kadar körsün, beni gittiğin *Sindrofi*[illegible]rde görmedin, şimdi de beni gördükten sonra benimle konuşacağına babamla konuşuyorsun.

— Ben her eyi çingene (Kalo) gibi hareket ettim! Ama siz büyük şehrin kibar usullerini aldınızsa, sizi gördüğüme teessüf ederim.

Ve Tiron, tek bir kelime daha söylemeden, istihfaf ile yerinden kalktı, kendi kamyonuna gitti.

Çingeneler, ne olduğunu anlamayarak Fedya ya baktılar, kız yerinden hiç kımıldamamış, kalkıp giden namzedin tarafına bir göz bile atmamıştı. Şimdi kalktı, kalçalarını titreterek, başını sağa sola çevirerek, parmaklarını çalpara gibi şaklatarak, ateşin etrafında, dans etmeğe başladı. Onun üzerine, diğer çingeneler, birer birer parmak şaklatmağa, el çırpmağa, Fedya nın dansına uygun bir ton ile şarkı söylemeğe başladılar. Fedya

böyle idi. Fedya kimsenin şarkısına ayak uydurmazdı; herkes Fedya nın dansına şarkılarını uydurmalı idi.

Stan kızına mağrurdu. Aferin Fedya; böyle aldırmayarak dansa kalkması kadar, gösterilen muameleye,

hiç bir şey cevap olamazdı. Hayır, bu Tiron ona münasip erkek olamazdı. Onun arkasından koşacak değillerdi. Fedya onun, Stan ın hakîkî kızı idi:

«Yaşa Fedya; hora tep Fedya. Çalın, söyleyin, çingeneler; Fedya nın dansına şarkınızı uydurun. Bizim Fedya nın danslarına.»

Bütün gün Hudson nehri boyunca, kısa molalar vererek, seyahat ettiler. Güneş batmadan evel Stan küçük bir köyün yanında kampı kurdurdu. Kadınlar ve çocuklar kendi örmüş oldukları sepetleri satmak için köye gittiler; Fedya nın anası Gana kızının yanına oturdu; parmaklarıyla saçlarını okşadı, kendi başından bir kordela çözdü. Fedya nın uzun örgülerine bağladı. Konuşuyorlardı:

— Tiron çok yakışıklı bir *çul* (delikanlı); gururu var oğlanın. Sen onu tahkîr ettin, gönlünü kırdın. Yine de arkadan haber gönderdi, belki kararından vaz geçersin, deye.

Fedya annesine tatlı bir bakışla baktı, sonra gözlerini çevirdi. Dinleyordu:

— Tiron gururunu yenmişti. Fedya nın babası nasıl söylemişse, pazarlığın kendi babası tarafından yapılmasına razı olmuştu. O gece yine geleceklerdi.

Fedya ne deyecekti?

— Hayır, Tiron benim beklediğim erkek değildir. Fedya nın kat'i cevabı bu oldu.

— Daha yakışıklısını istiyorsan çok zaman daha beklersin, Fedya.

— Kısmetim çıkıncaya kadar beklerim.

Genç kız bu mükâlemeden neş'elenmişti. Gülüyordu. O aralık altı çingene vagonu kamplarına geldi. En evvel vagondan inip Stan a selâm veren Tiron un babası oldu.

Hepsi ateşin etrafında toplanarak şundan bundan konuştular. Köye gidenler de geri dönmüştü. Kimse bir şey söylemeden, herkes anlıyordu ki o akşam iki taraf birbirinden istediğini anlamağa çalışacaktı: Fedya nın babası, kızı için, oğlan tarafının ne kadar fazla verebileceğini; Tiron un babası da kız tarafının en aşağı ne kadara razı olacağını.

Doğrudan doğruya pazarlığı açmıyorlardı. Stan, o kış, şehirde durdukları müddetçe, ne kadar çok para biriktirmiş olduklarını anlatıyordu. Arabalarına yeni atlar satın alacaktı, körüklerini de yep yeni kanaviçalarla kaplatacaktı. Hamdolsun, paraya hiç ihtiyaçları yoktu. İstediklerinden fazlasını kazanmışlardı. Tiron un babası da zenginliğinden dem vurdu, kız için ne isterlerse verebileceğini, para hususunda altta kalmayacağını anlatmak istiyordu.

Gece yarısı geçmisti, hâlâ açıktan pazarlıklarına girişmemişlerdi. Fedya yı babası dansa çağırdı. O kızını, sergiye çıkarılan bir kısrak gibi gösteriyordu. Kız da babasının sözünü hiç kırmayordu. Tiron onun beklediği adam değildi, amma kendisini almak için oğlan babasının veya başkasının ne kadar verebileceğini merak ediyordu.

Hep kenarında dolaşıp ta doğrudan işin içine basmamak usulünden artık usanç getiren kızın amcası, Fedya dansta fevkalâde bir hüner gösterdiği bir anda daha açık bir girizgâha girişti:

— Ben şu kızın amcası olmasaydım, dedi, evet, yalnız amcası olmasaydım, şimdi, su tahtanın üstünde tring tring bin altın feda ederdim.

Bu, mezadın ilk peyi gibi Tiron un babasının önüne atılıyordu. O da altta kalmadı:

— Eyi söylediniz, ben de bu kızı oğluma almak için, babası razı olursa, bin altın saymağa hazırım.

Bütün çingeneler bir az daha ateşin yanına sokuldular. Asıl pazarlık başlamıştı.

Fedya güldü ve dansına devam etti. Amcası pek küçük bir fiat söylediğinin farkına vararak ilâve etti:

— Bin değil, iki bin de verirdim. Hem de arttırmağa hazır olmak şartile. Böyle bir kızın değeri ağırlınca altındır, altın.

Stan hiç bir şey söylemedi. Fedya dansını kesmeyordu. Tiron un babası teklifi süren amcasına baktı.

— Siz kendi hesabınıza bir lakırdı söylediniz, amma yalnız bir tarafa bakmak olmaz. Benim oğlum bir sakat, bir kötürüm değil ya. Neden bir karı almak için iki bin altın versin? Bizi deli mi zann ettiniz?

Stan, kızının kalça ve kol hareketlerini tâkîp ederek karşılık verdi:

— Benim de kızım sakat, kötürüm değil ki iki bin altına vereyim.

Fedya dansı kesmeyerek pazarlık grupundan uzaklaştı. Tiron u kendine uygun bir koca bulmadığı halde bu işe fazla girişmiş bulunduğunu görerek taaccüb ediyor, babası sözü kesecek olursa geri gitmenin mümkün olmayacağını düşünüyordu.

Tiron un babası ara yerde başka bir söz söylememiş gibi devam etti:

— Demek siz bu kız için 2000 altın üstünde ısrar ediyorsunuz, öyle mi?

Stan cevap verdi:

— Ben böyle bir söz söylemedim.

O anda Tiron ve diğer gençler kendi kamyonlarına çekildiler. Delikanlıların kulağına Fedya nın kahkahası geldi. Alaycı kız bir gülüşle o tarafa bakıyordu: gözleri karşı karşıya gelmişti.

Altta kalmak istemeyen oğlanın babası, çabuk çabuk ilâve etti: «4000-5000!» Bu haddini bilmez kızı mutlaka oğluna almaliydi; oğlu mutlaka onun terbiyesini vermeliydi. Tiron bu vahşî mahlûku ehlileştirmenin yolunu bulacaktı.

Stan ihtiyarın sözüne kulak asmamıştı. Gözleri iki gençten ayrılmıyordu; onların birbirlerine oynadığı oyun bütün dikkatini bir büyü gibi celbediyordu. Birdenbire haykırdı:

— Nerdesin kızım, niçin dans etmiyorsun? Çık şuraya, Fedya; ateşin yanında yer açın, Fedya daha dans etsin.

Tiron un babası boyuna peyi arttırıyordu: «6.000 olsun!»

Fedya ağır ağır ateşin yanına geçti, öne ve arkaya eğilerek parmak uçlariyle toprağa değiyordu. Tiron belli ki beklediği erkek değildi. Erkek böylemi olur? Bir gün evel onu tahkir etmişken o ricacılar yollamış, arkadan kendi de gelmişti. Demek ki onu istediği gibi bulduğu için talep etmeyordu, bulduğu gibi kabule mecburiyet görüyordu. Erkek dediğin böylemi olmalıydı? Hayır, Tiron onun beklediği *kalo* olamazdı. Böyle olmakla beraber, hâlâ babasına itaat ederek dans ediyordu. Dansı kesmiş ve birden çekilmiş olsa ne olacaktı? Babası, kavmı ne diyecekti?

Dansı kesmeyordu. Kendi kavmı tekrar parmak şaklatmağa ve dansın ritmine ses uydurarak şarkı söylemeye başlamışlardı. Tiron un sesi de hepsinin üstüne yükseldi. Dans bütün işvelerile devam ediyordu.

(Devamı 76 ncı sahifede)

GARBİN BÜYÜK KLASİKLERİ

Byron Kimdir?

Andre Maurois dan tellıis

Byronlar İngilterenin Nottingham şehrine yakın, Sherwood ormanı içinde açılmış Newstead "Yeni yer„ isminde bir manastır malikânesinin lortları idi. Burayı kilisenin hakimiyetinden, papaya karşı isyan eden Sekizinci Hanri çıkarmış, kendi sadık adamlarından Sir John Byron a sekiz yüz liraya satmıştı. O tarihten beri Byron ailesinden beş lort gelmiş, altıncısı şair Byron olmuştu.

Bu derebeyin ailesi Fatih Giyom la beraber İngiltereye gelen Normantlardandı. Nottingham kontluğunda en eski ve çok toprağa malik bir hanedandı. Eskiden isimlerini fransız imlâsile (Biron) yazarlar ve Fransada kalan Bironlarla akrabalıklarını bilirlerdi.

Byronlar daima kralların tarafını iltizam ederler, hiç bir zaman muhalefete geçmezlerdi. Bunlar arasında askerler ve denizciler yetişmiş, hattâ bir de Amiral çıkmıştı, fakat hiç biri büyük bir muvaffakiyet göstermemiş, tarihî bir şöhret kazanmamıştır.

Şairin büyük babası Jak cesur fakat bedbaht bir gemici idi. Her sefere çıkmasını fena havalar tâkip ettiği için " Dalga koparan „ lakabını almıştı. Büyük amcası Fena Lord namını almış, babasına da Deli Byron denilmişti. Fena Lord amca oğlunu ehemmiyetsiz bir sebepten öldürecek, karısını göle atacak, ormanlarını kesip satacak, malikânesini tahrip edecek gibi hareketlerde bulunan bir adamdı. Babası da bu ayarda idi: hovarda ve müsrif. Gençliğinde başka bir lordun karısını kaçırmış, onun parası ile sefih hayatına devam edebilmişti. Bu kadının vefatından sonra şairin annesile evlenmişti.

Lord Byron

Annesi Catherin Gordon İskoçyanın bir derebeyi ailesindendi. Jon Byron un onunla evlenmesine sebep babasından kendisine kalan mirastı. Genç Byron un güzel yeşil gözlerine vurulmuştu, bundan başka bir şey düşünmeden ve kendi ailesinin rızasını almadan izdivaca razı olmuştu.

Gordonlar arasında katl edilmiş veya katl cinayetinden îdam olunmuş bir çok kişi vardır. "Şecerelerinin hemen her dalına biri asılmıştı„.

Asırlarla İskoçyada türeyip giden eşkiya Sinyorlardan olan Gordonlar dünyaya âdeta şakî gelirlerdi. Bunlardan biri kendi hakkında: "Ne yapayım? Elimi fenalıktan tutamıyorum, dar ağacında öleceğimi de bilirim„ diyordu. Bir başkası da topraklarını almak için beş yetimin kanına girmişti. Ailesinden nehirlerde boğulmuş veya intihar etmiş olanlar çoktur.

Catherin Gordon güzel değildi; hele yaşlandıkça şişman bir köylü kadın olmuştu, fakat zeki ve okumayı severdi, canlı bir üslup ile mektuplar yazabilirdi. İhtiyatlı, idareli bir kadındı. Seciye itibarile anî tehevvürlere tutulur ve hiddetten çılgına dönerdi. O anlarda eline geçen çanakları tabakları hizmetçisinin başına atar, hattâ yakasını çekerek elbisesini yırtardı.

Kocası John Byron o derecede müsrif bir hovarda idi ki az zamanda karısının bütün servetini yemiş bitirmişti. Kadına yalnız senede yüz elli liralık küçük bir irat kalmıştı. Alacaklılardan kurtulmak için, hemşiresinin yardımile, John Byron askerî tahsilini yapmış olduğu Fransaya kaçmış; orada anlamadan inkilaba karışmış, sefahet ve sefalet içinde ölmüştü.

İşte İngilterenin büyük romantik şairi Lort Gordon Byron böyle bir ana babanın oğlu idi. Zekâ ve cesaretten başka sertlik ve müsriflik miras olarak aldığı seciyelerdi. Yirmi iki kânunusani 1788 de doğmuştur. Doğumunda, lavtanın bir hatasile topuğu burkulmuş, yürümeğe başladığı zaman topal olduğu anlaşılmıştı. Bu sakatlık ömrünün nihayetine kadar bedbahtlığının bir amili olmuştur.

Byron un Çocukluğu

Annesile beraber İskoçyanın Aberdeen şehrinde fakîr bir hayat yaşıyorlardı. Dadısı Mary Gray in ona okuduğu Tevrat sureleri, daha dört beş yaşında iken, onu kuvvetle alâkadar eder, şunun gibi sualler sormasına sebep olurdu:

"Cenabı-Hak niçin Kabil in tövbesini kabul etmemişti? Günah ne demektir? Cenabı-Hak Kabil in günah işlemesine niçin müsaade etmişti? Sonra niçin cehenneme atacaktı? Şeytanı niçin yaratmıştı?.." Ve cehennemin alevleri gözünün önüne geliyor, küçük ruhuna dehşet veriyor, onu isyan ettiriyordu. Tevrattaki bu şeytan, cehennem, günah, ateş sözleri çocuğun muhayyilesine korkunç hayaletler dolduruyor, geceleri ışık söndürülüp dadısı çelikdikten sonra bu hayaletlerin dolaştığını görür gibi oluyordu.

Annesile dadısı kendisine fena muamele ederlerdi, sebepli sebepsiz dayak atarlardı. Bu da ruhuna fena tesir eden amillerdendi. Ana ve baba cihetinden ata, dayı ve amcaları hakkında işittiklerini Kabil-Habil masalı ile karıştırıyor, onların da tövbesinin kabul olmayacağına ve Kabil gibi cehenneme atılacaklarına hükm ediyordu. Fakat bir Lortlar ailesine mensup olması daha o yaşta ona gurur veriyordu.

Beş yaşını bitirmeden yaramazlıklarından kurtulmak için mahallenin fakîr ve harap mektebine verilmişti. Yedi yaşında o mektepte öğrenecek bir şey kalmamıştı. İki hususi muallimden ders alıyordu. Bunlardan biri çocuğa tarih zevkîni veriyor; öbürü de latinceyi öğretiyor ve dadısının verdiği Tevrat terbiyesini başka dinî malûmatla tamamlayordu. Bu terbiye çocuğa korkulu düşünceler telkîn ederdi. Acaba kaderim nedir? Cennetemi cehennememi 'gideceğim„ diye düşünür ve küçük aklile kaderin haklı bir iş olmadığına hükm ederdi.

Yedi yaşında tarih okumak hevesi iptila derecesini bulmuştu. Annesi bir kıraat odasına abone idi, çocuk annesinden tarih kitapları getirmesini rica ederdi, okuduğu tarihler hep Roma, Yunan ve Türkiye tarihleri idi.

Yaramazlıkta eşi yoktu. Mektebin kapıcısı afacanlığından yaka silkerdi. Ona "Mistres Bayron un küçük şeytanı„ ismini vermişlerdi. Karakterinde hem sevgi hem sertlik vardı. Arkadaşları, sevgi ile karışık olan haşinliğine mağlûp, kendisini severlerdi. Aralarında en eyi bile oynayan o idi. Cesurdu, topallığına bakmaz, gözünü budaktan sakınmazdı. Dayak işlerinde yediğinden fazla atmağa çalışırdı.

Muallimleri, hakkında: "Eyi anlayan, çok alan fakat evrilip çevrilmesi güç bir yumurcak„ derlerdi.

Yine o yaşta fransızca ve bir az sonra almanca dersleri de alıyordu, fakat pek de ilerlediği iddia olunamaz. Evde yalnız kaldığı zaman bir tarafa çekilir hep okur okurdu. En çok sevdiği ve okuduğu kitaplar Binbir Gece hikâyeleri, Baron de Tott un Türkiye sefaretine ait hatıraları, Lady Montagu nun yine Türkiyeye ait mektupları ve Dr. Moore nin Zelukosu idi. Zeluko romanın kahramanıdır. Kendisi gibi küçük çocuk iken babası ölmüştü. Haşin, çabuk kızar, hiddetten ateş püskürür, kırar döker bir yetim çocuğu... Bir serçe besler ve severken bir gün kuşcağazı öldürüvermişti. Büyüdükten sonra da böyle bir hayat geçirmişti: kendi evladını sevdiği halde boğmuştu. Küçük Byron un zihni bu Zeluko ile çok meşgul olurdu ve onun gibi, dayıları ve amcaları gibi cehennemlik olmaktan korkardı.

Mektepte arkadaşlarına, okuduğu hikâyeleri anlatırdı. Hepsi onu dikkatle dinlerdi. Kışın şimşekler çakar, yıldırımlar çarparken çocuklar bir kenara sinerler, küçük Bayron un bin bir gece masallarını dinlerler ve o kadar dalarlardı ki soğuğu unuturlardı.

Sekiz yaşında kızıl hastalığına tutuldu. Nekahette annesi onu bir çifliğe götürdü. Orada İskoçya köylüleri arasında dere tepe gezer, dayılarının çeteciliklerine dair hikâyeler dinlerdi. Köylülerin "Plaid„ denilen fistanını ve külahlarını giyer, tam bir İskoçyalı olurdu. Yedi yaşından beri ceplerinde çocuk tabancaları taşırdı.

On yaşında iken büyük amcası deli Lort ölmüştü. İhtiyarın oğlu daha evvel ölmüş olduğu için kendisi altıncı Lort Byron olarak Newstead malikânesine mirasçı oluyordu. Buradaki eski manastırdan dönme şato muhayyilesini yeni esrar ile işgal etti, fakat o kadar harap idi ki içinde oturmak mümkün olmamış, Nottingham şehrinin fena bir apartmanına annesile beraber yerleşmişti. Şişmanlığı, hasisliği, gevezeliği, adi köylü gibi tavrı ile her tarafta sevilmeyen annesi yeni miras işlerile Londra ya sık sık seferler yapar, çocuk dadısı Mary Gray ile yalnız kalırdı. Bu kadın hâlâ küçük Lordu hırpalamaktan, dövmekten, evde yalnız bırakıp arabacılarla meyhanelere gitmekten çekinmezdi. Annesi

de kızdığı zaman üstüne varır, apartmanın oda ve koridorlarında onunla gülünç bir kovalamaca oyunu oynardı. Byron çoktan annesinin bir "deli cadaloz„ olduğuna hükm etmişti. Git gide kindar bir çocuk oluyor, anî ve anlaşılmaz tehevvürleri görülüyordu. Bir gün sofrada bir bıçak almış, göğsüne öyle bastırmıştı ki herkesi telaştan çıldırtmıştı. Kendisini haksız muamelelerden müdafaa için hiç bir şiddetli hareketten çekinmezdi.

İşlerini deruhte eden noter Hanson, latince hocası Mr. Rogers, yeni girdiği mektep müdürü D. Glenniye çocuğun zekâsına, çalışmasına, anlayışına hayran kalmışlardı. Artık Virgil ile Çiçeron u okuyordu. Ezberlediği latince şiirleri inşat ediyor, tarih üzerinde mübahaselere girişiyordu. Latince hocasının verdiği ders ile iktifa etmeyor, çoğaltılmasını ve her gün bir ders verilmesini isteyordu.

Burkulmuş ayağını eyi etmek iddiasında bulunan bir şarlatanın eline düşmüştü. Tedavi namı altında çekmediği eza ve cefa kalmayordu. Tahammül edilmez ıztıraplar veren cendereler içinde ayağı sıkıştırılmış olduğu halde dersine devam edebiliyordu. Bu haline acıyan latince hocasına: "Siz bana bakmayınız, Efendim, demişti; bundan sonra acılarımı göstermemeğe çalışırım„..

Byron un Çocukluk Aşkları

Aşk duygusu Byron çocukta pek erken ve çok kuvvetle kendisini göstermişti. Sekiz yaşında,kızıl hastalığının nekahati içinde, Mary isminde küçük bir kızı sevmişti. Aberdeen e döndükten sonra, dokuz yaşında, kuzini kestane gözlü kara saçlı Mary Duff a aşık oldu. Kızın yüzüne hayran hayran bakıyor, ondan güzelini tasavvur edemeyordu. Onunla gezmeyi, yanında oturmayı latif yüzünü okşamayı severdi. Iptilası ilerlemiş, geceleri uyuyamaz olmuştu. Beraber bulunmadıkları zaman o derece üzülürdü ki annesini Mary Duff a mektup yazmağa icbar ederdi.

On iki yaşında, Nottingham da, kuvvetli ve derin yeni bir çocuk aşkı daha geçiriyordu. Sevdiği yine bir kuzindir: Margaret Parker. On üç yaşında bir kızcağız. Byron ömründe onun kara gözlerini, uzun kirpiklerini, Yunan heykellerine mahsus yüzünü unutamamıştır: "Kuzinimin şeffaf güzelliğine ve ahlâkının tatlılığına muadil hiç bir şey bilmeyerum. Kuzah kavsinin bir parçasından yaratılmışa benzeyordu: serapa güzellik ve tatlılık. Ona karşı duyduğum iptila mûtat tesirlerinin cümlesini gösterdi: uyuyamazdım, yemek yiyemezdim, dinlenmek nedir bilmezdim„. Ona dair şiirler yazmağa da çalışmıştı, ihtimal ilk şiirleri bunlardır; on iki yaşını henüz bitiriyordu.

Üç sene sonra, girmiş bulunduğu büyük yatı mektebinde iken, bu sevgilinin pek vakitsiz vefatını haber almış büyük bir matem içine girmişti. Onun için söylediği bir mersiyede şu kıt'a vardır:

Dar bir höcre içinde dinleniyor o balçık,
O madde ki o kadar canlılıkla parladı;
Dehşetler kıralı onu bir şikâr gibi pençesine aldı;
Ne fazileti, ne güzelliği hayatını kurtarabildi...

***

Orta tahsili için Harrow mektebi seçilmişti. Bu mektepte de zekâsı, doğruluğu ve adâleti sevmesi, —sakatlığının verdiği gülünçlüğe rağmen— onu herkese sevdirmiş, orijinal bir çocuk olarak tanıttırmıştı. Mektebin müdürü, grekçe ve latince muallimi doktor Drüry-nin takdir ve muhabbetini kazandıktan sonra bütün muallim ve arkadaşları da meziyetlerini görmeğe başlamışlardı. Doktor Drury Byron hakkında malûmat isteyen vasisine: "Onda asaletine parlaklık verecek meziyetler vardır„ demişti.

Bu mektepte geçirdiği kapalı hayat Byron için pek de bir mahrumiyet hayatı değildi. Yalnız onun her yerde en büyük ihtiyacı bütün kalbini sevgisine lâyık kimselere verebilmekti. Bu yatı mektebinde iki sene tahsilden sonra monitor (Kalfa) olmuştu. Kendisi acemi talebe iken kalfaların eziyetini çekmişti; şimdi kalfalık ona yeni gelenler arasındaki zayıf, aciz çocukları himaye etmek, ezdirmemek arzusunu vermişti; ve topal ayağı bu himayelerini üstüne aldığı küçükleri korumak işine mani olmayordu. Bu küçük arkadaşlarının bazılarına bütün kalbini veriyordu. Kendi yazılarından da anlaşıldığı gibi Harrow yatı mektebinde bazı küçük arkadaşlarına duyduğu dostluk hissi iptilâ şiddetini buluyordu. Bunlar arasında en çok sevdiği Lort Clare dır; fakat Lort Delawr, Dük Dorset ve Wingfield i de çok severdi. Etrafını saran bu genç çocuklar da ona karşı hayranlıkla karışık bir sevgi beslerlerdi. Bir manzumesinden alınan şu mısralar o hayatın bir tasviridir:

....Neşeli tayfa
Beni reis tanıyorlar, emirlerime itaat ediyorlardı;
Yaşımızın bütün sporlarında arkamdan geliyorlardı;
Ben birinci nasihatçileri ve hareketlerinin son zembereği idim.

***

Mektep hayatının üçüncü tâtilinde, on beş yaşında (1803), çocukluk çağının en şiddetli aşkını geçirdi. Malikânesi olan Newstead beş sene müddetle, rüştüne kadar, kira-

Eyüp

Sanki tozlanmış, solmuş bir tablo parçasdır
Eyüp mavi ve yeşil çerçeve ortasında.
O tatlı-ve o eski maziyi hatırlatır
Yılların arkadaşı olarak «Sa'dabad» a.

Yorgun bir kervan gibi kırık mezar taşları
Dizleri üzerinde yıkılmış münacata.
Serviler, sallanırken bir huşu'la başları,
Teselli verir nice toprak olmuş hayata.

Şu beyaz cami sanki dalgaların kumlara
Bıraktığı bir deniz böceğinin kabuğu.
Gözlerinde bir hasret mazi denen rüzgâra,
Tevekkülle seyreder semaları, boşluğu

Caminin geniş, serin avlusunda kumrular,
Dillerinde esrarlı bir duanın tesbihi,
Sükûn ile gezerler, ağır ağır, ihtiyar
Ve yeşil baş-örtülü hanım-nineler gibi.

Vahdat Gültekin

ya verilmişti. Onu kira ile tutan Lort Gray akrabalarındandı, genç Byron u tatili kendi malikânesinde geçirmeğe davet etmişti; annesinin yanında koca tatili geçirmek istemeyen Byron bu daveti can atarak kabul etti. O yaz Newstead in bir yanında, Annslcey de, oturan akrabaları Shaworth larla sıkı bir münasebet tesis etmiş ve kendisinden iki yaş daha büyük olan kuzini Mary Ann a aşık olmuştu. Bu iptilada artık hakikî bir ciddiyet vardı ve Byron sevdiği kuzini ile mes'ut bir izdivaç yapmak hülyasına da düşmüştü.

"Annsley in sabah yıldızı„ namını verdiği kuzini ile bahtiyar bir yaz hayatı geçiriyordu. Atlara binerler, kırlar ormanlar arasında gezerlerdi. Güzel bir ovanın ağaçlarla taçlanmış yüksekliklerinde, bir göl kenarında attan inerler, dinlenirlerdi. Genç aşıkın gözünde kuzininden başka bir şey yoktu. Yaptıkları tenezzühlerden biri de iki kişilik bir sandalla gölün öbür kenarındaki kaya altı mağaralarını dolaşmaktı; bu tenezzühte su ile kaya arasında eğilmeğe, sandal içinde yüzü koyun yatmağa' bir birlerine yaklaşmağa mecbur oluyorlardı. Uzun seneler unutamayacağı bu gezintiler genç şair için tükenmez bir ilham membaı idi. Fakat Mis Mary Ann için Byron ancak sakatlığı yüzüne vurulmayan, bir az sevgiye mühtaç bir kardeşten başka bir şey değildi. Ona bir yüzük bile hediye etmişti. Bununla beraber kızın sevdiği bir başkası vardı: o havalinin en mâruf atleti sayılan Jak Muster nişanlısı idi. Byron bu nişanı bozabilmek ümidine kapılmıştı, fakat bir gün kuzinin hizmetçi kadına söylerken tesadüfen işittiği bir cümle kanı başına sıçratmıştı: "Hiç ben bu topal oğlanla yaşıyabilir miyim?„ demişti. Bu acı söz neş'esini zehirlemiş, kalbini hançerlemişti. Birden kırmak, parçalamak, öldürmek tehevvürü ile dışarıya fırlamış, bütün geceyi kendi şatosunda bu hisler içinde geçirmişti. Fakat sevgilisinin yüzünü görmek, sesini işitmek ihtiyacı, o yaşta, bütün kuvvetlerinden daha kuvvetli çıktı; ertesi gün, hiç bir şey işitmemiş' gibi, tekrar Anssley e döndü ve yüzünden kimseye renk vermedi.

Mektep açılma zamanı geldiği ve annesi mektuplarile mektebe dönmeğe tazyik ettiği, bu hususta mektep müdürünün velisine defalarla yazdığı halde on beş gün, biray, iki ay, tam üç ay mektebini ihmal etti. Sabah yıldızından ümit verecek hiç bir mukabele görmeden ayrılmıştı. Bu muvafakıyetsizlikten sonra Byron sevgi ihtiyacını genç arkadaşlarına kalbini vermekle tatmin ediyordu.

Başka bir tatilde babasının ilk karısından kalan üvey hemşiresi Augusta ile görüşmüş ve kardeşlik hissine gönlünün bütün şiddetini vermişti.

DAR KALIP

Yanyana dururdular bir devle bir cüce;
- Gördüm bir aynada içimle dışımı. -
Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe
Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı?

İçime sığmıyan ejder arzularım,
Gün gibi aşikâr acizlerim vardır.
Saadetim yarım, felâketim yarım;
İçine girdiğim kalıp bana dardır.

Cahit Sıtkı

SPOR KLÜPLERİMİZİN TARİHÇESİ

1. FENERBAHÇE

Fenerbahçenin küşat resmi

Millî takım kaptanı Zeki Bey

Türkiyeye futbolu ithal eden ve ilk oyunu oynayanlar Moda da ikamet eden amerikalılarla ingilizlerdir. Kadıköy Frerler mektebindeki rum ve ermeni talebe de aralarında hususî takımlar teşkil ederek çayırlarda musabakalar yapar ve oynarlardı. İlk türk futbolcusunun Fener Klübünden ve bahriye talebesinden mütekait Fuat Bey olduğu tespit ediliyor. Fuat Beyi yakinen tanırım; bu zat yalnız futbolcu değil, aynı zamanda iyi bir jimnastikçi idi. Bar, paralel, halka ve sair aletlerde güzel jimnastikler yapardı. Futbolu Türkiyeye ve türkler arasına ithal eden ingilizler olduğu gibi, jimnastikleri de fransızlar getirmişti. "Amuröz„ jimnastikleri, namı diğer, alman jimnastikleri ilk evvelâ Galatasaray mektebinde teessüs etti.

Spor ve jimnastikler, tanzimattan sonra millî faaliyet ve eşkâlini kaybederek yavaş, yavaş mevkiini Avrupa sporlarına ve jimnastiklerine terk etti. Sultan Aziz devrinde çok hareketli olan spor yalnız rüştiyei-askeriye, harbiye ve bilâhare Galatasarayda jimnastik tarzında tecellisaz oldu. Bu devirde millî sporlardan yalnız gürleşlere ehemmiyet verildi. Ecdadın icra ettiği spor nevileri o günkü yeni hayatın ef'ulesi içinde yer bulamayıp kendi kendine terki-mevki etti. Hayat Avrupa medeniyetine doğru sürükleniyor, fikirler garbın medenî eşkâlini doğurmaya savaşıyordu.

Sultan Hamit devri her şeyi durdurduğu gibi, tanzimatın spor hüriyetine de tecavüzle içtimaları men etti. Bu sebeple millî sporlarımızdan elde kalan yegâne güreş sporu da öldü. Yalnız, evet yalnız Garlatasaray da fransızların idare ve terbiye sistemlerine terk edilen talebe bir nevi alman jimnastikleri yaparlardı.

Sultan Hamid in son devirlerine doğru Galatasaray talebesi meyanında futbol oyunu merakı canlanmağa başlamıştı. Kadıköy Frerler mektebinde okuyan türk talebede de bu fikirler uyanmıştı. Fenerbahçe çayırında, Kuşdilinde, Moda

çayırında pazar günleri renkli gömlekleriyle didişen ve kaynaşan amerikalılarla ingilizlerin futbol oyunları spora meraklı gençler üzerinde müessir olmağa başlamıştı. Cem'i bir varlığı olan futbol oyunu türk gençliği üzerinde durmadan tesirini icra ediyordu. O vakit ingilizlerle münasebeti olan, o cıvarda bunlara komşuluk eden ailelerin gençleri bunlarla oyun oynamağa başlamıştı... Yukarıda arzettiğim Fuat Bey de bu meyanda olsa gerek...

İşte Fenerbahçe klübü yukarıda kısa bir hülâsa ile yazdığım tarihçenin içinde neb'an etmiştir. Tarihi-tesisi 1323 senesidir. Müessisleri klüplerinin tarihi-teessüslerini bu tarihe istinat ettirirler. Klübü ilk tesis eden zat o vakit Frerler mektepinde türkçe muallimi olan rusumat müfettişlerinden merhum Enver Beydi.

Fener klübünün ilk müessisi Enver Bey olmakla beraber talebelerinden Nasuhi Beyle, Şefkati Bey de vardır. Bin üç yüz yirmi üç senesisultan Hamit devrine tesadüf ettiğinden klüp tesisi ve teşkili memnu olduğu gibi bir yerde tecemmu dahi memnuattandı. Binaenaleyh Fener klübü oyuncuları bir takımlık oyuncu ile gizli olarak çayırlarda top peşinden koşacaktı. Netekim hal böyle oldu.

Fenerbahçenin ilk takımı

Merhum Muallim Enver Bey talebelerini toplayıp bir gün Fenerbahçeye futbol oynatmağa götürmüştü. Bu hareket ilk Fener takımının futbol hareketi ve toplanışı idi.

Fenerbahçe isminin ne suretle ve kimin tarafından vazedildiği malûm değilse de müessislerin hatıralarına nazaran bidayette oyunlarını oynadıkları Fenerbahçe çayırının isminden mülhem oldukları anlaşılıyor. Fenerbahçenin ilk futbol takımı berveçhi atididr:

Asaf
Ayet
Necip Ziya
Sabri Hasan İrfan
Hayri Hüseyin Galip Şefkati Fethi

Klübün ilk heyeti idaresi de şöyle teşekkül etmişti ilk heyeti idare reisi Ziya Bey, ikinci reis diğer bir Ziya Bey, kâtip Ayetullah Bey, Hasan kapdan, Hakkı Saffet Bey, Necip Bey.

Klüp hususî bir surette devrin icabına uyarak gizli dir teşekkül ile çalışıyordu. O devirde en iyi oyuncular Setnoglers rum klübü idi. Dev gibi oyuncuları vardı.

Fener klübünün ilk forma rengi sarı-beyaz idi. Golpostlariyle bütün yaz oradan oraya taşınır, oyun oynardı. Bilahare klüp reisi Ziya Bey bazı ingilizlerle birleşerek papasın bağını hazinei hassadan isticar etti. Bu suretle hem Fenerbahçenin ve hem de bugünkü o büyük klübün temeli atılmış oldu. Artık oyunlar papasın bağında oynanıyordu.

1324 te Meşrutiyetin ilânından sonra klüp inkişafa ve içtimalara başladı. Lâkin başta bulunan bazı zevat ve mekteplerini itmam eden arkadaşlar hayata karıştıklarından Fenerbahçe rengile, takımiyle bir türlü bu hürriyetten istifade edemiyordu. Onbir kişilik takımı itmam edip ortaya çıkmak kabil değildi. Onbeş arkadaş evlerde içtima edip dertleşiyorlardı. On paraları olmadığından faaliyet sahasına geçmek, bir klüp yeri kiralamak mümkün olamayordu. Bu hal epeyce devam etti.

Nihayet Üsküdar klübiyle birleşip takımlarını itmama çalışmak arzusuna düştüler, tarafeynin Mühürdar gazinosunda vaki olan içtimaında bu iş te olmadı. Fenerbahçe gençler üç, beş kişi kaldıkları halde katiyen yılgınlık getirmiyerek daima çıkar bir yol aradılar. Nihayet binbir müşkülattan sonra arkadaşlarından biri Kurbağalıdere de vaki köşklerinin bahçesinde bulunan küçük bir bahçevan kulübesini klübe terk etti. Herkes büyük bir sevinç içinde yeni klüp merkezi olan kulübenin tezyinatı ile meşguldü. Kimi kulübeyi Fenerbahçe rengiyle boyayor, kimi spor levhalariyle ve resimleriyle süslüyordu. Bu kulübe o kadarcık küçük bir yer idi ki, esasen adetleri on kişiyi bulan âzaları istiap etmeyip içtimalarda bazı âzaları kapı-

dışarıda kalıyordu. Maamafi bu kulübe Fenerbahçeye can ve hayat vermişti Gençler sebatla her şeyin husul bulacağına kani olmuşlardı. Aralarında hemen onbeş mecidiye para toplayıp bir sandal almışlar, daha sonra takımlarını tanzim ve formalarını tecdid etmişlerdi. Gün geçtikçe çoğalan âzalarını bahçevan kulübesi almamağa başlamıştı. Müessisler Ünyon klüpte bir müsamere tertibine karar verdiler. Bu müsamere için epeyce masraf ihtiyar etmişlerdi. Gençler bu teşebbüsün neye mincer olacağını kestiremiyorlardı. Nihayet müsamere günü geldi dayandı. Kapıda para toplayan Ayetullah Beydi. Gençler bu müsamerede muvaffak olurlarsa ati için bir klüp binası tutacaklardı. Müsamere günü çiçek bayramı tertip edildiğinden hüsnü-tali eseri olarak çok kalabalık oldu. Kişede bilet kesen Ayetullah Bey yüklüce para yapmıştı. Mevcut para altın hesabiyle kırk lira kadardı. Fenerbahçe gençleri kimseden yardım görmeden sırf kendi sebat ve metanetleriyle istikbali kurtarmış bulunuyorlardı. Hemen bu para ile altıyolağzında bir klüp binası tuttular. Tefriş ettiler. Fenerbahçe klübü bu günden itibaren daha ziyade faal rol oynamağa başlamıştı.

Yeni klüp binasından sonra Fenerbahçenin hayatı dirilmeğe ve futbol sahasında kuvvet ve kudret bulmağa başladı. Hattâ bir sebeple Galatasaray ın sahneden çekilmesiyle sahada şampiyon olarak Fenerbahçe kalmıştı. Fener, klübü Galatasaray ın eksikliğini göstermedi. Bütün diğer klüpler üzerinde galebeyi temin eden bir klüp oldu. Artık Fener formunu almış, istikbale doğru yürüyordu.

Fener klübü yalnız futbol ile başlamakla beraber sporların diğer nevilerine de meydan verdi. Denizcilik şubesine, Atletizme, tenise ve sıhhi jimnastiklere de ehemmiyet atfetti. şimdiki yeni binasına taşındıktan sonra faaliyeti ziyadeleşti.

Fenebahçe klübü gençliğe klüp hayatını aşılamakla beraber azm ve sebat neticesi gençliğin bir yerden muavenet görmeden her şeye muktedir olabileceğini öğretti. Hiç bir menbaa sahip olmayan bu klüp her türlü mevani karşısında yılmadan çalıştı. Oyuncusunu, jimnastikçisini, atletini hep kendi yedi-kudretiyle yarattı.

Harbi-umumiden; her spor klübü gibi Fenerbahçe de yaralı çıktı. Bir çok âzasını şehit vermişti... Bu sebeple mütarekenin ilk senelerinde teşkilatında sıkıntıya uğradı. Bilhassa yeni âzalar meyanında teşettütü-efkâr hasıl oldu. Maamafi müsisler bir araya gelip hemen bir diktatora tesis ettiler ve bu suretle teşettüte mani olundu. Fenerbahçe klübünün müessislerince 1335 senesi mühim ve hayati bir tarih taşır. Bu tarihtir ki, klübü mahvolmadan kurtardı.

Fenerbahçe, herkesin malûmu olduğu veçhile Türkyienin en kıymetli gençlerini sinesinde taşıyan Avrupai şekilde bir klüptür. Bugün güzel bir klüp binasına ve yeniden ihya ettiği Ünyon klüp sahasına maliktir. Fener, metrûk ve bakımsız olarak bırakılan bu sahayı aldı ve tanzim etti. Evvelleri bütün spor klüplerinin yegâne sahası olan Ünyon klübü de Fenerin azimkâr gençliğinin himmetiyle kurtuldu. Bu sene bu sahada yine Fenerbahçenin gayretiyle meydansızlıktan, teşkilatsızlıktan bunalan gençler yer ve yurt buldu.

Fenerbahçenin şimdiki takımı

Fenerbahçe müteaddit beynelmilel maçlarda yüz ağartıcı oyuncularıyle Türk milletine şeref vermiştir. Türkiye millî takımı elyevm boşluklarını Fenerbahçenin kıymetli oyuncularıyle doldurur. Millî takımımızın kaptanı Fenerbahçe takımının kaptanı Zeki dir. Zeki; senelerin mesaisiyle vücuda gelen bir oyuncudur. Müteaddit beynelmilel maçlarda mevki ve şahsiyet almış olan bu oyuncuyu Fenerbahçe başında taşımakla iftihar etse yeridir. Fenerin diğer oyuncuları da istikbal için büyük ümitler taşımaktadır.

Fenerbahçeye; onun azimkâr ve Türk gençliğine nümunei-misal olan müessis ve âzalarına muvaffakiyetler dilerim: *M. Sami*

HALK EVLERİ FAALİYETLERİ

Türk Gençliği ve Mefkûreleri

S-Sivas hattı işletme müfettişi Mühendis Yakup Beyin Samsun Halk evinde verdiği bir konferansın en kıymetli bir kısmını, Türk gençliği için tespit edilen mefkûreye ait kısmı, sütunlarımıza nakl ediyoruz:

Mühendis H. Yakup B.

Alman vatanperverlerinden büyük terbiyeci (Frederik Ludvik Yan) Alman gençliğini bir mefkûre etrafında toplamak için jimnastik klüplerinin genç mensuplarına şu dört F harfi mecmuasını remz olarak telkin ve tâmim etmiş.

1 ci: Frisch — zinde. 2 ci: Frei — hur. 3 cü: Fröchlich — şen. 4 cü: Fromm — dindar. kelimelerinin ilk baş harflerini teşkil eden bu F lere mukabil bizim gençlik için de böyle bir remz yapılamazmı? deye düşündüm ve harfler üzerinde tetkiklere, araştırmalara başladım.

Bu araştırmalar için evvela şu üç esası şart koydum:

1 — Türk gencini tasvir edecek kelimeler halis türkçe olacaktır.

2 — Bu kelimelerin ilk harfleri birbirinin aynı olacaktır.

Bulunacak kelimeler türk gencinin tezeyyün etmesi lâzım olan en kuvvetli sıfatlardan ibaret olacaktır.

Uzunca süren bu araştırmalar neticesinde sırasıyle:

1 — Yiğit
2 — Yanılmaz
3 — Yaratıcı
4 — Yurtçu
5 — Yardımcı

Sıfatlarını tesbit ettim. Bu beş sıfat türk gençliğinin enerji menbaını tavsife ve türk gencini güzelce ifadeye kâfidir.

Çünkü:

1 — Yiğit türk genci dürüsttür, çeviktir, zindedir.

2 — Yanılmayan türk genci ahlâkta, fazillette, namusta, maksatta, meslekte, hayatta, gayede aslâ yanılmaz. Yanılmamak için de mutlaka çok kuvvetli bir bilgisi vardır. Cahil değildir.

3 — Yaratıcı türk genci daima yaratır, hayat yaratır, neş'e yaratır, çöllerde gülüstanlar yarartır, mezellet ve esaretlerden hürriyetler, istiklallar yaratır.

4 — Yurtçu türk genci halis bir vatanperverdir. Memleketini sever. Memleketini seven genç milliyetine,

cemiyetine, ailesine merbut ve bu uğurda fedakâr, cefakâr genç değil midir?

5 — Yardımcı türk genci ittihat ve ittifak, tesanüt esaslarını ihya eden, ailesine, cemiyetine,milliyetine her an sadık kalan gençtir. (Muavenet ve içtimaî yardım) türk gencinin şiarıdır.

Bu vasıfların ifadeleri türk gencini matlup şekilde tavsife kifayet ettiğini gördükten sonra; hepsi bir kül halinde ve bir dairei ittihat içinde bulunsun için bu beş sıfatı beş müsavi parçaya bölünmüş bir daire içinde yazdım.

Fakat: sadelik için, her defasında bu yazıları aynen yazmamak için bunların şimdi de yalnız ilk harflerini yazıyorum:

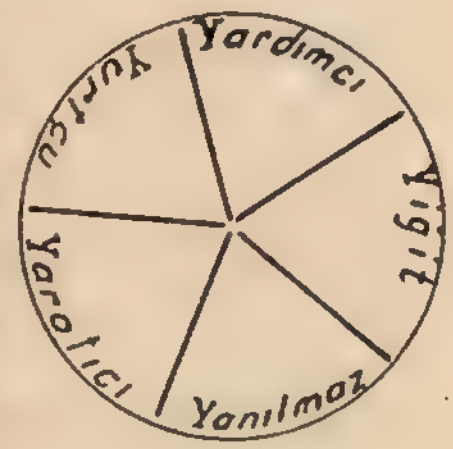

Şu halde: asrî türk gençliğinin mefkûreleri böyle bir remz, böyle bir yıldız vücuda getirir.

Fakat bununla kanaat etmiyorum. Bu yıldızı türk gencinin iki kolu arasına perçinlemek, kalbinde saklatmak istiyorum. Bunun için de türk gencinin ağuşunu telmihan yıldızımızı haricen bir çenberle çeviriyorum:

Binaenaleyh; asrî türk genci bir hilâl, bu gencin mefkûresi, peyki de (manzumei-şemsiyedeki gibi) yıldızı olmuş oluyor.

Binnetice şu beş (Y) den müteşekkil küçük bir yıldız da asrî türk gencinin zarif rozeti oluyor. Dikkat edilirse bu yıldız bir kar tanesini de tasvir eder. Kar; nezahet ve temizlik ifade ettiği için bu rozet aynı zamanda türk gencinin daima temiz, daima nezih olduğunu da ifade ediyor. Bu rozetin merkezine bir damla kırmızı (gençlik ateşine telmihen) konacaktır,

YAZ LEVHALARINDAN:

YAYLA DÖNÜŞÜ.

Gıcırtılar taşlara derdini nakl ediyor,
Kağnılar ağır ağır iniyorlar yamacı.
İhtiyarlar yaylıda, gençler atta gidiyor,
Öküzleri ıslıkla haydayor arabacı..

Onlara bu dönüşü hazırlatan son bahar;
Bu yolculuk gezecek dillerde kışa kadar,
Hepsinin gözlerinde yer edinen neşe var.
Gönüllerde ne elem, ne ıztırap, ne acı.

Atlılar tutturmuşlar yanık bir köy türküsü
Kadınların başında gelincikl rden süsü,
Kağnıların rüzgârda çırpınırken örtüsü:
Öküzleri ıslıkla haydayor arabacı..

— Emin Halil —

TÜRBEN!

- Şehit Komiserimin aziz ruhuna -

Hiç bir kuvvet önünde eğilmezdi dik başın,
Sadece vazifenin önünde eğilirdin.
Fazilet yoldaşındı, cesaret arkadaşın,
Can vermeyi mukaddes bir vazife bilirdin,

Sen ki, biz küçüklere bir mürşit, bir rehberdin
"Ayrıldın kalbimizden kopan bir damar gibi.,,
Şahadet rütbesine pek genç yaşında erdin,
Cephelerde çarpışan yiğit arslanlar gibi.

İman ile haykırdım, nâşının önünde ben,
Yerler mezar olamaz, ufuklar cismine dar!
Polisin kalbindedir senin mukaddes türben
Komserim, dört yıldızın parlar ebede kadar!

Emin Önü: 29—4—932
Y. Z. 1021

GENÇ ŞİİRLER

Kaynak

En ateşli çağında,
Billur kıran menbaı ;
Cezmeniş sularında
Hiç bir kızın dudağı.

Yıllardır akıp gitmiş,
Geçenler yıkıp gitmiş.
Kimler bırakıp gitmiş,
Bu belirsiz kaynağı.

Sularının yası var,
Ne içli sedası var,
Ne bir kırık tası var,
Ne küçük bir yalağı.

Ömrü olduğu yerde,
Geçecek o günlerde ;
Şen, dolaşacak yerde,
Bahçeleri ve bağı..

AHMET KEMAL

DUYGU

Hasretini içerken gözlerim boşluklarda,
Derim bir ışık olsan ürperen boşluklarda
Ben karanlık olurum seni bitirmek için.

***

Ufkumda kanat germiş, uzaklaşan kuş olsan,
Ben bir bulut olurum seni itirmek için.
Sen ömrümle ölçülen pek karanlık bir yolsan
Ruhumun son ferini sende bitiririm ben.
Öyle bir şeysin ki sen,
Bir kör düğüm gibidir kalbim parmaklarında
Bir kızıl şarkı sanki kalbim dudaklarında.

Celal Bedri

Yorozda Gurup [*]

Yorozun ufukları, Yorozun ufukları
Kızıllaştı gözümde, tunçlaştı bulutları.
Dağlar kızıl alevle yavaş yavaş boyandı
Ölen güneşin suda son şuaı uzandı.

Şimdi her taraf ıssız, kalbimde derin yara,
Gözüm bakıyor ufka, arıyor güneş deva.
O anda işittim bir keman sesi derinden
Cevap verdi bu sese uğultular enginden.

Bu kırık keman sesi niçin bu kadar taşkın !
Kim bilir ! hangi hazin bestesidir bir aşkın.
Gönlümü ah bu sese bağlıyan bir hicrandı,
Gözlerim bulutlandı, saçlarım beyazlandı...

CEMİL NURETTİN

Benden uzaklaşma!

Yalnızım, hayatta arayanım yok,
Dertlerim saçımın telinden de çok,
Ümidi, neşeyi ararken senden..
Neye uzaklaşır kaçarsın benden !..

Hayır, uzaklaşma yakın gel, yakın ;
Binlerce düşünce ederken akın,
Boralı ruhuma kulak ver dinle,
Kalmdır hayatım ancak seninle !...

FAZLI CEVAT

(*) Yoros Trabzonla vakfikebir arasında bir burundur.

Gurup ve Sən

Gurup bulutlarından saçın bir parça senin,
Dudağımda saçların bir ipek fırça senin,
Saçların ki gönlüme bir menba serin senin...

Renkli guruplar değil, renkli gözlerin senin,
Ummanlar derin değil, gözlerin derin senin,
Gözlerin bende kalan en güzel yerin senin.

HASİP TAHSİN

Gurbette Bahar

Bükülmüş lüle, lüle
Uzanıyor bir göle
Söğütlün yaprakları..

Dolup taşan pınarlar,
Sevda dolu rüzgârlar,
Müjdeliyor baharı...

Fakat bilmem gurbetin,
Sonsuzlaşan hasretin
Bahar günü var mıdır ?..

Yanarken böyle ruhum,
Gelecek bilmiyorum
Kış mıdır, bahar mıdır ?..

932

H. SIDDIK

MEKTUP

Bir kalın kitap gibi ayırma dizlerinden,
Çevir yapraklarını ara sıra kalbimin
Duy nasıl inliyor bu gönül böyle derinden.

Karşımda sırıtıyor ölen aşkımın piçi,
Sorma, bu küflü kitap, hasta satırlar kimin;
Hangi meçhul şairin böyle inlemiş içi...

NAMIK SENİH

Sahilde Gece

Dalgalar ıztırabın önünde büküldüler,
Besteledi hicranı sahilde ıssız gece.
İnildedi kayalar boşluğu dinledikçe.
Dalgalar bir girdabın içine döküldüler...

Yalvardılar geceye; yeter artık ıztırap,
Yeter artık hicranı terennüm eden beste.
«Ayrılığın nağmesi yaşıyordu bu seste!»
Müteellim, kapansın artık yeter şu girdap..

Deyerek; yalvarıyor geceye engin sular!
Müteellim, muztarip kalplerinde duygular...

NEVHIZ FİKRET

Gözlerin

Ne şahane yanıyor:
Şimdi elâ, şimdi mor...
Şimdi mavi, şimdi kor,
Güneş midir gözlerin?..

Ö. NADİR

Mehtap

Sahilde bir kayanın üstünde hayran hayran,
Sakin göle dökülen, altın mehtaba daldım,
Muhayyel sevgilimin saçlarını andıran,
Bu sarı ışıklara baka baka ağladım....

R. E.

Ölüm

Ölüm geldi «Niğde»mizde kışladı,
Ergen kızdan koç yegitten başladı,
Gülü seven bülbülümü taşladı,
Yüce Tanrı, konça gülüm soldu mu?

S. BASRİ

Yıldızlar

İnce mavi sırçadan yapılmış bir tas gibi.
Şeffaf dururken sema, yıldızla dolmuş dibi.
Göz yaşı incileri, hulyaların nasibi,
Nihayetsiz fezanın soğuğundan donmuşlar.

Orda derin gözlerin ağlıyan melâli var.

T. E.

Tasa

Ufuk enginleşiyor;
Çaylar zenginleşiyor.
Tahassürün elinde
Ruhum bitkinleşiyor...

Güneş altından bir tas;
Olsam içinde Elmas:
Yıkanırdı bu ruhum
Bıraksaydı beni yas.

Yorulmuşsa dizlerim
Ben sırrımı gizlerim.
Karda bile yürüsem
Belli olmaz izlerim...

Altın tutsam pul olur,
İpek giysem çul olur.
Namerde el uzatan
Her gün ona kul olur...

Tasa bana taç oldu,
Derdime ilâç oldu.
Haklı ararken gönlüm
Haksıza muhtaç oldu...

TEVFİK VURAL

Piyano

Karanlıklar sızarken sahile damla damla,
Gün güneşin ardından elek çekti akşamla
Bir piyano ses verdi sedef düğmelerine.

Hicran çeken göğüsler gibi deniz kabardı..
Sular taşkın ruhuma ölüm sükûtu sardı.

. . . . . .

Bir peri kanadını vurdu sulara yine.

3-9-929

YAKUP SABRİ

Mareşal Hinden

Paul von Hindenburg 2 Şubat 1874 de Posen ve asker bir aileye mensuptur. 1870—71 harcephesindekt 4 üncü ordu Kumandanlığına tâyin Muharebe onu tekrar vazifeleri başına sürükledi. Alman orduları erkânı-harbiyet-umumiye reisi itidalini kayb etmeyen bu büyük adam, kıt'alın masını têmin etti. Taraftarları kendisini 1925 26 Nisan 1925 de 13,751,615 muhalif rêye

10 NİSAN 1932 DE 19,359,642

1860 da Wahlstadt harbiye mektebinde talebe.

1897 de Coblence de 8 inci ordu erkânı-harbiye reisi, Miralay

1870-1871 de Fransız-Alman harbinde mülazim.

1926 da, evvelce Şark ordularında kumandanlığı esnasındaki eski arkadaşlariyle, Kaiserhof otelinde bir ziyafette.

1925 de Reisi-Cümhur ve torun sahibi.

1914-1918 de Hindenburg ve İkinci Vilhelm.

burg un Hayatı

(şimdi Polonya da Poznan) da doğmuştur. Aristokrat binde Orduya mülazım rütbesiyle girdi. 1903 de Rus edilmişti. 1911 de bu vazifeden çekilmişken Büyük Şark ordularına Kumanda ettikten sonra, 1916 da oldu. 1918 de, Alman ardusunun hezimeti karşısında muntazam surette ricat ederek Rhin havzasında toplande hatırlayıncaya kadar, Hindenburg Hanovre e çekildi. karşı 14,655,766 rêyle Reisi-Cümhur intihab edildi.

RÊYLE TEKRAR İNTİHAB EDİLMİŞTİR.

1927 de Brandebourg kilisesi şeref üniformasiyle bir merasim esnasında..

1926 da Reichswehr manevrelerinde

1926 da Rhénanie nin tahliyesini, Rhin sahillerinden seyr ederken..

1930 da tâtillerde Bavyera da dağ keçisi avında..

1931 de Berlin de Grünewald yarış sahasında..

1932 de tekrar Reisi-Cümhur intihabında çekilmiş son resim..

SIHHAT - MUVAFFAKIYET - SAADET

Gaye Birliği

Oynak, muhteris, dönek olmayınız. Şimdi dost, sonra düşman, bâzan şen, bâzan gamlı, bugün cesur, yarın müterediddit olan insanlar hiç bir işte muvaffak olamazlar.

Hayatınızda yalnız bir gayeniz olsun ve bu gaye de kendinizi daha mükemmel bir hale koymaktan ibaret bulunsun ve siz bu gayeye ulaşınca saadeti elde edeceğinizden emin olunuz: "**Her an, işinizden, kendinizi tekemmül ettirmeye yarayacak bir şekilde istifade ediniz, bu suretle daha çok intizam, daha güzel idare, daha mükemmel bir vaziyet elde etmek için bir sürü fırsatlar bulacaksınız..**„

Kendi kendinize: "**Dünkü vaziyetimden daha yüksek bir vaziyete geçmek için günün her saniyesinden istifade ediyorum.**„ deyebiliniz. Şiarınız: "Her gün daha yüksek, ve daha eyi ve saadete daha yakın olmak.. „ olsun.

İtidali - dem

Sebat ve sabır kelimelerine bu satırlarda daima tesadüf edeceksiniz: hadiseleri sabırla beklemeyi biliniz, aceleci olmayınız, uzak fakat büyük bir memnuniyet için küçük bir menfaatı derhal feda etmeyi biliniz ve hiç şüphesiz ki bu suretle gayet tabii olarak, o menfaatın en mühim kısmı sizin olacaktır.

İşgüzarlık ve sür'at

İtidali - dem, sabır kelimeleri yavaşlık ve betaet kelimelerinin müradifi değildir. Size: "İtidali-dem sahibi olunuz, sabırlı olunuz, fakat aynı zamanda işgüzar olunuz.„ deyeceğim. İşgüzarlık, faidesine hükm edilen bir işi, gecikmeden, fiil sahasına koymak ve onu mükemmel bir surette itmam etmek için bütün zekâ kuvvetlerinizi seferber etmektir.

Bir çok adamlara rasgelirsiniz ki: "Yarından itibaren yemeklerime itina edeceğim, - hasta olan bir arkadaşıma yarın bir mektup yazacağım, - yarın şu işe başlayacağım.„ derler. Her hangi bir teşebbüse niyet edilirken (Yarın) kelimesi hatıra bile getirilmemelidir: "Bugünden itibaren içkiyi bırakacağım, - arkadaşıma hemen şimdi bir mektup yazacağım, - şu dakikada sabırlı olmayı zihnime koydum, sabırlı olacağım.„ demelidir. Bütün bu faydalı işleri niçin yarına bırakmalı? Nasıl zann edebiliyorsunuz ki bugünün işine yarın başlamakla daha kolay çalışabileceksiniz? Kim têmin eder ki yarın şimdikinden daha kanaatkâr, daha sabırlı olabileceksiniz? Yarın, günlerden beri aynı tasavvurla taakup eden ihmalkârlıklarınızın ebediyen gelmeyecek olan sonudur. Eğer hemen işinize başlamazsanız yarın bugünden daha eyi bir iş yapamayacağınız muhakkaktır; zira işiniz gecikecek, kafanızda başka fikirler yer bulacaktır: her işin kendine mahsus bir zamanı vardır, karar verir vermez hemen işinize başlayınız.

İşinizin başında bütün düşüncelerinizi o işe o suretle hasr ediniz ki o an için ondan daha mühim bir iş hatırınıza gelemesin

İşe başlamadan evvel düşünüp karar verdiğiniz için, bu işin muvaffak olacağında şüphe edilemez. Karar verdikten sonra hemen teşebbüs ederseniz, umduğunuz feyizli neticeleri muhakkak elde edersiniz. İşlerinizde iltizam edeceğiniz sür'at muvaffakiyeti têmin eder.

Victor Pauchet: "Sabahleyin kim daha erken kalkarsa o gün dünya onundur.„ diyor.

Eğer bati, kararsız iseniz bile, bu noksanlarınızı mütemadi bir sây ile muvaffakiyetle telafi edebilirsiniz. Muhtelif vaziyetler alabileceğiniz iki safhalı bir hadise karşısında kalırsanız, her birisinin faydalarını ve mahzurlarını düşününüz. Hangisinde daha nafi' ve umumi menfaata hadim kısımlar bulunduğunu arayınız, zira insan kendi menfaati ile beraber umumun menfaatini de göz önünde bulundurmalıdır. Vaziyet ilk tedbirlerinizi ve tasavvurlarınızı tahakkuk ettirince kat'i karar safhasına geçecek ve teşebbüsünüzü en kolay yoldan muvaffakiyete götürebileceksiniz.

(Sür'at) le (acele) yi birbirine karıştırmayınız. Sür'at muhakemenin, acele ise sevki - tabiinin têsirleri altında cereyan eder.

Aceleci olmayınız, seri' ve işgüzar olunuz, ve bu sür'ati sıhhatinizin mükemmelleşmesine, şahsiyetinizin inkişafına, mânevi kiymetinizin artmasına

[Devamı 78 inci sahifede]

MİRALAY CHABERT

Honnoré de Balzac tan *Yaşar Nabi*

Vay! Yine bizim ihtiyar karik! [1]
Bu nida dairenin [2] ayak işlerinde kullanılan ve bu esnada büyük bir iştahla bir ekmek parçasını dişlemekte olan çocuğun ağzından kaçmıştı: elindeki ekmekten biraz iç kopardı, bir yuvarlak yaptı ve bunu, alaycı bir eda ile, yaslandığı pencereden fırlattı. İyi nişanlanmış olan yuvarlak, dava işleri idarehanesi sahibi mösyö Derville in oturduğu Vivienne sokağındaki evin bahçesinden geçen bir yabancının şapkasına vurduktan sonra hemen pencere çerçevesi hizasına kadar fırladı,

Başkâtip, bir masraf listesinin cemini yarım bırakarak:

— Bana bak, Simonnin, dedi, herkese takılmasan a, yoksa seni kapı dışarı ederim ha! Bir müşteri ne kadar fakir olursa olsun yine bir insandır beyahu!

Ayak işlerinde kullanılan memurlar umumiyetle, Simonnin in olduğu gibi, on üç, on dört yaşlarında çocuklardır ki bütün dairelerde başkâtibin hususî tahakkümü altındadırlar ve mahkeme mübaşirlerine ihzariyeler, adliye sarayına istidalar götürürken onların hususî işlerini de görür ve aşk mektuplarını taşırlar. Bunların ahlâkları Paris külhanbeylerininkine ve talihleri de karışık davalara benzer.

Bu çocuklar hemen daima merhametsiz, başı boş, intizama sokulması imkânsız, maniler uydurucu, şakacı, aç gözlü ve tembel olurlar. Bununla beraber, hemen bütün küçük memurların beşinci katta oturan bir anneleri vardır ki aylık olarak kendilerine tahsis olunan otuz kırk frangı onunla taksim ederler.

Simonnin, hocasının hatasını yakalıyan bir talebe tavriyle:

— Mademki bir insanmış, dedi, ne diye ona ihtiyar karik diyorsunuz?

Ve omuzunu pencerenin pervazına dayayarak peynir ekmeğini yemeye devam etti; çünkü araba beygirleri gibi, bir ayağının parmakları üzerinde yükselmiş, ötekine dayalı olarak ayakta istirahat ediyordu.

Godeschal isimli üçüncü kâtip dördüncü kâtip tarafından sureti çıkarılmış ve taşradan yeni gelmiş iki acemi tarafından temize çekilmiş bir istida hakkında mütaleasını serdederken alçak sesle dedi ki:

— Bu avanağa nasıl bir oyun oynayabiliriz acaba? Sonra irticalen söylemeye dvam etti:... *Lâkin asil ve hayırhah lûtufkârlığiyle, Haşmetmeap On sekizinci* (rakkamla değil yaziyle yazınız, ha! İri yaziyle yazan. âlim Desroches!) *Louis hazretleri idarei hükûmeti tekrar eline aldığı zaman anladı ki..* (Bu koca zevzek te ne anladı bakalım?) *Kudreti Rabbaniye sayesinde yüksek bir vazife başına gelmişti!..* (Takdir işareti ve altı nokta: Saray bunu bize kabul ettirecek kadar dindardır.) *Ve ilk düşüncesi zirde münderiç iradenin tarihinden de anlaşılacağı veçhile, sadık ve sayısız bendelerinin* (sayısız tabiri mahkemenin hoşuna gidecek bir sitayiştir.) *gerek mîrî mallar meyanına dahil almuş, gerek sarayın hususî veya fevkalâde emvali meyanına girmiş olsun ve gerekse umumî müesseselere teberru edilmiş bulunsun, satılmamış olan bütün mal ve mülklerini iade ederek inkılaplarla dolu devirlerimizin korkunç ve hazin musibetleriyle uğradıkları zarar ve ziyanları telâfi etmek oldu, çünkü biz...* Godeschal üç yazıcıya: — Durunuz, dedi, bu kâfir cümle sahifemi doldurdu. Pullu kâğıdının kalın sahifesini çevirebilmek için defterin tersini diliyle ıslatarak: "Ha, deye ilâve etti, ona bir oyun oynamak isterseniz kendisine patronun müşterileriyle ancak sabahın saat iki ve ya üçünde görüşebilecegini söylemeli; bakalım gelecek mi, ihtiyar kârata!„ Ve Godeschal başladığı cümleye devam etti:— *Çünkü biz...* Yazdınız mı? deye sordu.

Üç yazıcı "Evet!„ deye haykırdılar.

İstida, muhavere ve muziplik planı hep beraber ilerliyordu.

Çünkü biz... Hişt? Baba Boucard, iradenin tarihi kaçtı? Her şeyi yoluna koymalı, Saquerlotte [*] Bunlar amma sahife dolduruyor.

Başkâtip Boucard cevap vermeden evvel yazıcılardan biri:

(1) Bir nevi modası geçmiş, pelerinli redingot ki o devirde arabacılar giyerdi. (M. N.)

(2) Burada mevzuu-bahs daire dava işlerini deruhte ve takîp eden bir nevi iş evidir. (M.N.)

(*) Manasız ve nida makamında kullanılan bir kelime. (M. N.)

— *Saquerlotte*, deye tekrar etti.

Godeschal yeni gelenlerden birine hem alaycı, hem de hiddetli bir tavırla bakarak:

— Nasıl, dedi *Saquerlotte* u da yazdınız mı?

Dördüncü kâtip Desroches yanındakinin yazısına eğilerek:

— Tabiî, *her şeyi yoluna koymalı* ve *Sakerlotte* yazmış, hem de (k) ile.

Bütün kâtipler gürültülü bir kahkaha kopardılar.

Simonnin:

— Nasıl, mösyö Huré, deye bağırdı, Saquerlotte kelimesini hukukî bir tâbir mi sandınız? Bir de Mortagne dan olduğunuzu söylersiniz.

Başkâtip:— Silin bakayım onu, dedi. İstidayı okuyacak makam böyle şeyler görürse elâlemle alay ettiğimize zahip olacak. Patronun canını sıkacaksınız. Haydi, bir daha böyle saçmalıklar yapmayınız, Mösyö Huré! Bir Normandiyalı baştan savma bir istida yazmamalıdır. Bu hukukçuların: *Silâh başına!* sıdır.

Çünkü biz... biz.? deye soruyordu Godeschal. Hangi tarihteydi, söyleseniz e, Boucard?

Başkâtip işini bırakmadan:— Haziran 1814, deye cevap verdi.

Daire kapısına vurulan bir darbe uzun istidanın cümlesini yarım bıraktı. İştihaları yerinde parlak ve müstehzi gözlü, kıvırcık saçlı beş yazıcı bir kilise mugannisi sesile, hepsi birden: — Giriniz, diye bağırdıktan sonra burunlarını kapıya doğru kaldırdılar. Boucard, yüzü bir evrak yığını içine gömülü olarak kaldı ve çalıştığı masraf listesini tanzime devam etti. Daire karışık dâvaların görüşüldüğü bütün mağazalarda bulunan sobalar gibi klasik bir soba ile süslenen büyük bir oda idi. Borular odayı çepeçevre kat' ediyor ve kullanılmayan bir şömineye ulaşıyordu; ve bu şöminenin mermeri üzerinde muhtelif ekmek parçaları, üç köşe Brie peynirleri, taze domuz kotletleri, bardaklar, şişeler ve başkâtibin kakao tası görülüyordu. Bu yiyeceklerin kokusu, ölçüsüz yakılmış sobanın ufuneti daire ve evraklara has rayiha ile o kadar eyi mezc oluyordu ki bir tilkinin kokusu bile orada hiss edilemezdi. Odanın zemini esasen kâtiplerin getirdikleri çamur ve karla örtülmüştü. Pencerenin yanında başkâtibin silindirli yazıhanesi. vardı ve buna ikinci kâtibe ait küçük masa dayalıydı. İkinci kâtip bu esnada adliye evrakiyle meşguldü. Saat sabahın sekiz veya dokuzu raddelerindeydi. Dairede yegâne tezyinat olarak gayrımenkul haczleri, satışlar, reşitler ve sagirler arasında müşterek emvalin müzayedeye konulması, ilk veya kat'i ihaleleri haber veren büyük sarı ilanlar, bu iş idarehanelerinin daimi süsleri vardı! Başkâtibin arkasında dıvarı yukardan aşağıya kaplayan kocaman bir evrak dolabı mevcuttu ve dolabın her gözü dâva dosyalarına hususi bir şekil veren kırmızı saplar ve etiketler sarkıtan evrak yığınlariyle dolu idi. Dolabın alt gözleri kullanıla kullanıla sararmış, etrafı mavi kâğıtla çevrili ve üzerlerinde ağdalı işleri bu esnada pişmekte olan yağlı müşterilerin isimleri yazılı mukavvalarla dolu idi. Esasen Paris'te şubat ayında, saat ondan evvel lambasız yzı yazılabilecek pek az dâva işleri dairesi vardır, çünkü bunların hepsi mühmel ve bakımsızdırlar ve bunun sebebi de kolayca anlaşılabilir: oraya herkes gider, fakat kimse orada kalmaz, bu kadar adi bir yer hiç bir şahsî alâka celb etmez; ne idarehane sahibi, ne davacılar, ne de kâtipler, birleri için bir sınıf, ötekiler için bir geçit, ve sahibi için bir işhane olan bir yerin zarafetine ehemmiyet vermezler. Yağlı mobilyalar bir sahipten ötekine öyle dinî bir itina ile terk edilir ki bâzı dairelerde hâlâ çoktan modası geçmiş antika eşyalar bulunur. Bu muzlim, tozla yağlanmış dairenin de ötekiler gibi dâvacıların istikrahını celb eden bir hali vardı ve bu hal burasını Paris in en çirkin ve korkunç yerlerinden biri yapıyordu.Eğer içinde duaların bir mal gibi tartıldığı ve para ile alındığı ratıp kiliseler; eğer, bayramlarımızın nerede nihayet bulduğunu bize göstererek hayatın bütün yalancı hayallerini öldüren eski elbiselerin uçuştuğu eskici kadınların dükkânları; eğer şehrin bu iki çirkef lağımı mevcut olmasaydı bir dâva işleri idarehanesi bütün umumî mahallerin en korkuncu olurdu. Lakin kumarhane, mahkeme, piyango yeri ve umumi evler de böyledir.

Nedenmi? Belli, bu yerlerde, facia insanın içinde oynandığından, onu teferruata karşı lakayt bırakır; bu hal büyük mütefekkirlerin ve büyük ihtiraslar peşinde koşanların basitliğini de îzah eder.

— Çakım nerede?

— Ben yemek yiyeceğim.

— Çek arabanı oradan, şuraya bak, istida üstünde börek.

— Sısss! efendiler.

Bu muhtelif nidalar, ihtiyar dâvacının, betbaht adamların hareketlerini gayrıtabiileştiren tezellül haliyle kapıyı kapadığı esnada aynı zamanda yükseldi. Meçhul adam tebessüm etmeye çalıştı, fakat altı mêmurun tamamen lakayt yüzlerinde beyhude yere biraz nezaket eseri aradıktan sonra yüzünün adeleleri gevşedi. İnsanlar hakkında, şüphesiz, hüküm vermeye alışmış, bu muaccizin kendisine tatlılıkla cevap vereceğini ümid ederek, büyük bir nezaketle Simonnin e hitap etti:

— Mösyö, patronunuzu görmek kabilmidir?

Müzip çocuk zavallı adama ancak "Sağırım„

demek ister şibi sol elile kulağına mükerreren dokunmakla cevap verdi.

— Ne arzu ettiniz, Mösyö?

Bu suali sorarken dörtlük bir topu dolduracak kadar büyük bir lokma ekmeği yutmakta olan Godeschal, bıçağını sallayor, ve üstte kalan ayağını gözü hizasına getirerek ayak ayak üstüne atıyordu.

Sabırlı adam:

— Buraya beşinci defadır ki geliyorum, deye cevap verdi. M. Derville le görüşmek istiyorum.

— İş içinmi?

— Evet; lakin bu meseleyi ancak kendisine izah edebilirim.

— Patron uyuyor; her hangi bir müşkül hakkında onunla istişare etmek istiyorsanız, kendis ancak gece yarısı hakkiyle çalışır. Fakat meseleyi bize anlatmak arzu ettiğiniz takdirde, biz de, onun kadar, size...

Meçhul adam ses çıkarmadı. Yabancı bir mutfağa sokulurken orada dayak yemekten korkan bir köpek gibi, tevazu ile etrafını seyretmeye başladı. Dairelerinin harabisi sayesinde dâva idarehaneleri mêmurları hırsızlardan asla korkmazlar, onun için pelerinli adamdan şüphelenmediler ve odayı seyr etmesine müsaade ettiler. Adam beyhude yere odada oturacak bir yer aradı, çünkü aşikâr bir şekilde yorgundu. Dâva idarehaneleri müdürleri dairelerinde usulen pek az iskemle bulundururlar. Alelade müşteri, ayak üzeri beklemekten usanıp homurdanarak gider, lakin, ihtiyar bir adliyecinin dediği gibi harca dahil olmayan bir zamanı işgal etmez.

— Mösyö, deye cevap verdi, işimi ancak M. Derville e îzah edebileceğimi biraz evvel de zatıâlinize arz etmiştim; kalkmasını bekleyeceğim.

Boucard hesabını bitirmişti. Sütlü kakaosunun kokusunu hiss etti, hasır koltuğundan kalktı, şömineye geldi, ihtiyar adamı baştan ayağa kadar süzdü, pelerinine baktı ve târifi imkânsız bir işmizaz yaptı. İhtimal düşündü ki bu müşteriden ne kadar sıkılırsa sıkılsın, bir santim çıkarmak kabil olmayacaktır; o zaman daireyi fena bir müşteriden kurtarmak maksadiyle kısaca müdahale etti:

— Size hakîkati söyleyorlar, Mösyö. Patron ancak geceleri çalışır. İşiniz mühimse gece saat birde gelmenizi tavsiye ederim.

Dâvacı ahmak bir tavırla başkâtibe baktı, ve bir lahza hareketsiz kaldı. Çehrelerdeki bütün ifade tebeddülatına ve dâvalarla meşgul adamlara has olan kararsızlık veya düşünce mahsulü garip kaprislere alışkın mêmurlar, çeneleriyle ahırdaki beygirler kadar ses çıkararak, yemeye devam ettiler ve artık ihtiyarla meşgul olmadılar.

Betbaht insanlara has bir ısrarla beşeriyeti kabahatli çıkarmak isteyen ihtiyar nihayet:

— Bu akşam geleceğim, Mösyö, dedi.

Sefalete yapılabilecek yegâne târiz adaleti ve hayırhahlığı haksız inkâr ve deriğlere mecbur etmesidir. Betbaht insanlar, cemiyeti yalanla itham ettikleri zaman daha kuvvetle Allaha iltica ederler.

Simonnin ihtiyarın kapıyı kapamasını bile beklemeden:

— Ama kafa ütüleyici adam be! dedi.

Kâtiplerden biri:

— Bir mezar kaçkınına benziyor, deye ilave etti.

Başkâtip:

— Tekaüt maaşı talcb eden bir miralay olacak, dedi.

— Hayır, eski bir kapıcıdır, dedi Godeschal

Boucard:

— Bahsine girerim ki bu bir asılzadedir, deye haykırdı.

— Ben de kapıcı olduğuna bahse girerim, deye Godeschal cevap verdi. Yalnız kapıcılar bu ihtiyar bunağınki gibi eski, yağlı ve alt tarafı lime lime pelerinlere maliktirler. Demek ki ne ökçesi yenmiş, su alan ayakkaplarını ne de gömlek yerine geçen kravatını görmediniz ha?

Bu adam köprüler altında yatmıştır.

Desroches:

— Topu atmış bir asılzade olabilir, dedi. Bu görülmemiş şey değildir.

Kahkahalar arasında Boucard:

— Hayır, deye atıldı; 1789 da bir birahaneci ve Cümhuriyet devrinde de miralay olduğunu iddia ediyorum.

— Ah! Hepinizin bir temaşa masrafınızı çekmek üzere bahsine girerim ki ömründe asker olmamıştır, dedi Godeschal.

— Pek âlâ, deye Boucard cevap verdi.

Simonnin pencereyi açarak:

— Mösyö, Mösyö, deye haykırdı.

Boucard:

— Ne yapıyorsun, Simonnin? deye sordu.

— Miralaymı, yoksa kapıcımı olduğunu sormak için çağırıyorum. Kendisi her halde bunu bilir.

Bütün mêmualar gülüştüler. İhtiyara gelince, merdivene tekrar tırmanmaya başlamıştı.

Godeschal:

— Şimdi ona ne deyeceğiz? dedi.

Boucard:

— Siz bana bırakınız, deye cevap verdi.

Zavallı adam mahçup bir tavırla, gözlerini, belki yiyeceklere bakarken açlığını ifşa etmemek için, yere indirerek, içeri girdi.

Boucard ona:

— Mösyö, dedi, patronun mâlûmatı olmas

için bize isminizi bildirmek lutfunda bulunurmusunuz?

— Chabert.

O zamana kadar bir şey söylememiş olduğundan haset ederek bütün istihzalara bir yenisini ilâve etmek isteyen Huré sordu:

— Eylan da ölen miralaymı?

Adamcağız eski insanlara mahsus bir sadelikle:

— Bizzat kendisi, Mösyö, dedi. Ve dışarı çıktı.

— Yû!

Vay canına!

— Oha!

— Aha!

— Amman!

— Düt!

— Ah! İhtiyar maskara!

— Tram, la, la, taram tram!

— Yandık!

Huré, omuzuna bir kergedanı öldürecek kadar şiddetli bir darbe vurarak dördüncü kâtibe dedi ki:

— Mösyö Desroches, para vermeden tiyatroya gideceksiniz.

Bu, tasviri için lisanın bütün taklidi sadalarını kullanmak îcab eden, bir haykırış, kahkaha ve nida çağlayanı oldu.

— Hangi tiyatroya gideceğiz?

— Operaya, deye başkâtip bağırdı.

—Evvela, dedi Godeschal, hangi tiyatroya gidileceği tasrih edilmemişti. İstersem sizi madam Saqui nin salonuna götürebilirim.

Desroches:

— Madam Saqui nin salonu bir temaşa yeri değildir, dedi.

Godeschal:

— Temaşa ne demektir, deye atıldı? Evvela esas noktayı tespit edelim. Ne üzerine bahse girdim, Efendiler? Bir temaşa. Temaşa ne demektir? görülen bir şey...

Simonnin, sözünü keserek bağırdı:

— Bu nazariyeye göre bizi Yeni Köprü altında suyun akışını görmeye götürmekle borcunuzu ifa etmiş olacaksınız?

Godeschal sözüne devam ederek:

— Para mukabilinde görülen bir şey, diyorbu.

— Fakat insan para mukabilinde temaşa sayılmayan birçok şeyler görebilir. Tarif doğru değildir, dedi Desroches.

— Beni dinlesenize yahu!

— Saçmalıyorsunuz, azizim, dedi Boucard.

Godeschal sordu:

— Curtius bir temaşa yeri midir?

Başkâtip:

— Hayır, deye cevap verdi. Orası bir varyete salonudur.

— Bir meteliğe mukabil yüz franga bahsederim ki, deye atıldı Godeschal, Curtius temaşa namı verilen şeylerin heyeti-mecmuasını teşkil eder. Oturulmak istenen muhtelif yerlere göre muhtelif fiatlrala seyredilen bir şeyi havidir.

— Hop terelellâ! dedi Simonnin.

Godeschal kızdı:

— Gözünü aç, şimdi tokadı yersin ha!

Memurlar omuz silktiler.

Diğer memurların kahkahaları altında boğulan müdafaasını keserek Godeschal:

— Hem esasen, dedi, bu ihtiyar maymunun bizimle alay etmemiş olduğu ne malûm? Makul düşünelim, miralay Chabert in öldüğü muhakkaktır, karısı şûrayı-devlet âzasından kont Ferrand ile evlendi. Madam Ferrand müşterimizdir.

— Dava, yarına talik edildi, dedi Boucard. İş başına, Efendiler! Allah, Allah! kimsenin calıştığı yok burada. İstidanızı bitrin canım, dördüncü şubenin içtimaından evvel verilmesi lâzım. Dava bugün muhakeme edilecek. Haydi, çalışalım.

Huré bu fikrini Godeschalinkinden daha mukni bularak dedi ki:

— Bu adam miralay Chabert olsaydı şu Simonnin maskarasının sağır taklidi yaptığı zaman kıçına tekmeyi yapıştırmaz mıydı?

— Madem ki daha karar verilmedi, deye Boucard ilâve etti, Talma yı Averon rolünde görmek için Théâtre Français nin ikinci localarına gitmek üzere uzlaşalım. Simonnin de parter de oturur.

Bu sözler üzerine başkâtip masası başına oturdu ve herkes onu taklit etti.

— *Çünkü bi', haziran bin sekiz yüz on dört* (yaziyle) dedi Godeschal, yazdınız mı?

Pullu kâğıt üzerinde kalemleri, dairede, mektepli çocuklar tarafından kâğıt fişeklerde hapsedilmiş yüz mayıs böceği kadar gürültüyle çıtırdamaya başlayan üç tebyizci:

— Evet, cevabını verdiler.

— *Tarihli meşhur ve pek âdil iradenin manası bu olduğunu iddiaya muktediriz ve kendimizi bu iktidara sahip addediyoruz. Ve ümit ediyoruz ki mahkeme heyetini teşkil eden zevatı kiramın...* Durun! Cümlemi tekrar okumalıyım, söylediklerimi kendim de anlamamaya başladım.

— Kırk altı.. Bu ekseriya vaki olmalı!... üç daha kırk dokuz, dedi Boucard.

Godeschal hepisini tekrar okuduktan sonra devam etti:

Mahkeme heyetini teşkil eden zevatı kiramı haşmetlû irade sahibinin gösterdiği büyüklükten geri kalmayacaklar ve mezkûr iradenin tefsirini..

— Mösyö Godeschal, bir bardak su ister misiniz?

(Bitmedi)

HALK EVLERİ FAALİYETLERİNDEN

Ankara Halk Evinde Mehmteik

Ankara Halk evinde Mehmetçiğin Sözü ısimli bir perdelik millî bir eser temsil edildi. Halk Evi salonu, şimdiye kadar görülmemiş bir heyecana şahit oldu. Türk neferinin; kahramanlık destanını, Mehmetçiğin türk tarihinde başardığı büyük işleri çok canlandıran hitabe, dinliyenleri coşturdu. Eserin birinci kısmını Aka Gündüz on sene evvel yazmıştı. Bu tarihî piyesi, Ticaret mektebi Türkçe muallimi, Halkevi

Mehmetcik den bir sahne

Resimde ayakta görülen Mehmetcik Muhiddin Doğan Beydir.

Temsil komitesi reisi Muhittin Doğan B temsil etmiştir. Temsildeki muvaffakiyet, dekor ve ziya tertibatının mükemmeliyeti eserin kıymetini artırmıştır. Dekoru sahnemüdürü Hamdi ve ressam Mahmut Beyler hazırlamışlardır. Ankara da dikkate şayan bir alâka uyandıran Mehmetçiğin hitabesinden bazı parçaları dercediyoruz:

«Bana kaç defa Viyana burçlarına dayan, dediniz, gittim, dayandım. Tuna sahillerini aş!. dediniz, Besarapya ovalarında göğsümü gere gere dolaştım... Kara denizi dolaş demeye kalmadı, saflarımın dalgası kazak beldelerinin yalçın kayalarında çağladı. Akdenizi aş derdemez, Tunus çöllerinin mahmur gözlü, kalender develeri kızan üzengimin dibine diz çöktü,»

«Dur!. dediniz, direndim.. Var!. dediniz, biçtim... ve Kal!. dediğiniz yerde, can verdim...»

«Bir Mondros mütarekesi ile saray, beni de, yurdumu da yedi kat ellere yetmiş kat esir etmeğe razı oldu, o vakit yurdun ufuklarında çakan şimşeğin ardından tekrar cephelerde gürledim.

«İstedin de kendimi ölüme ve düşmanı geriye atmadımmı... İstedin de sana düşman kanından bir sakarya yaratmadımmı... Gözümün içine baktın da hepsini ve her şeyi emdiğim süt gibi helâl etmedimmi...»

«Şimdi ne istiyorsun. İznik-Afyon cephesini yarmakmı? Peki onu sana eski bir çaput gibi yırtıvereceğim.. Sonra, Bursa, damı gözün, sana Keşiş in doruğundan İzmire gidivereceğim. İlkbaharda Mericin suyu berraktır sana ondan da bir tas gönderivereceğim..»

«Ben bunları, on yıl evvel söylemiştim.. Söylediklerimi bir çırpıda ve on dört gün içinde yapmadımmı...

«Bu gün ocağımın başında, ateşimin alevinde alnımın akını ayna gibi görüyorum..»

«Artık bu devri, gelecek devirleri, yeni Türk tarihini Türk evlatlarına bırakıyorum..»

Rusya Seyaha

Sovyetler Birliği ziyaret heyeti Leningrad da

Sovyetler birliği ziyareti münasebetiyle
Baş Vekilimiz İsmet Paşa Hazretleri

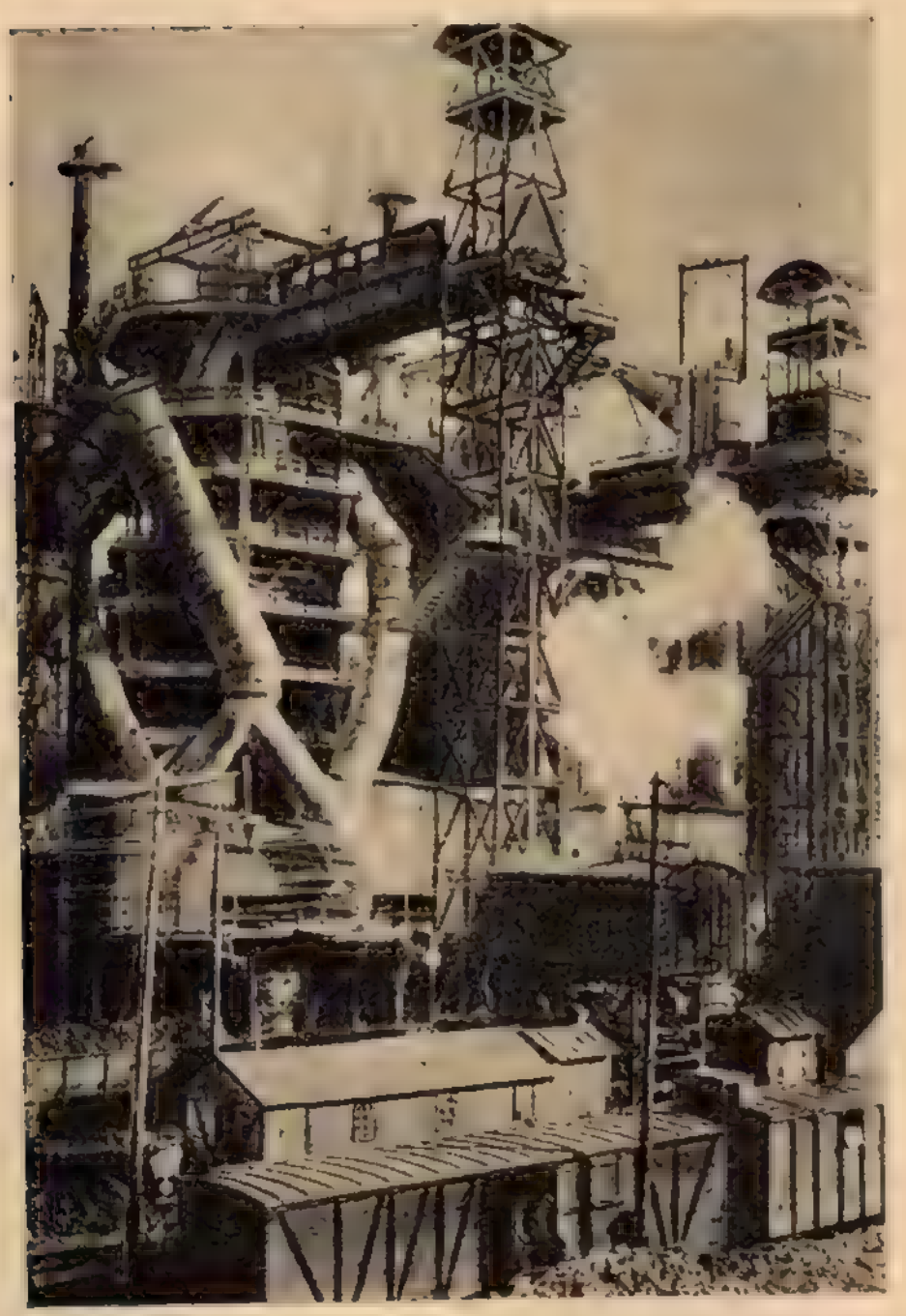

Alçevsk te Voroşilof fabrikaları
izabe Fırını No. 6 ve No. 1

Kerç inşaatından: İzabe Fırınının içi

tinden İntıbalar

Sovyetler Birliği ziyaretinden gelen Hariciye Vekilimiz Tevfik Rüştü Beyefendi

Sovyetler Birliği ziyaret heyeti Moskova da

Leningrad da Karl Markos Fabrikasının bir iç görünüşü

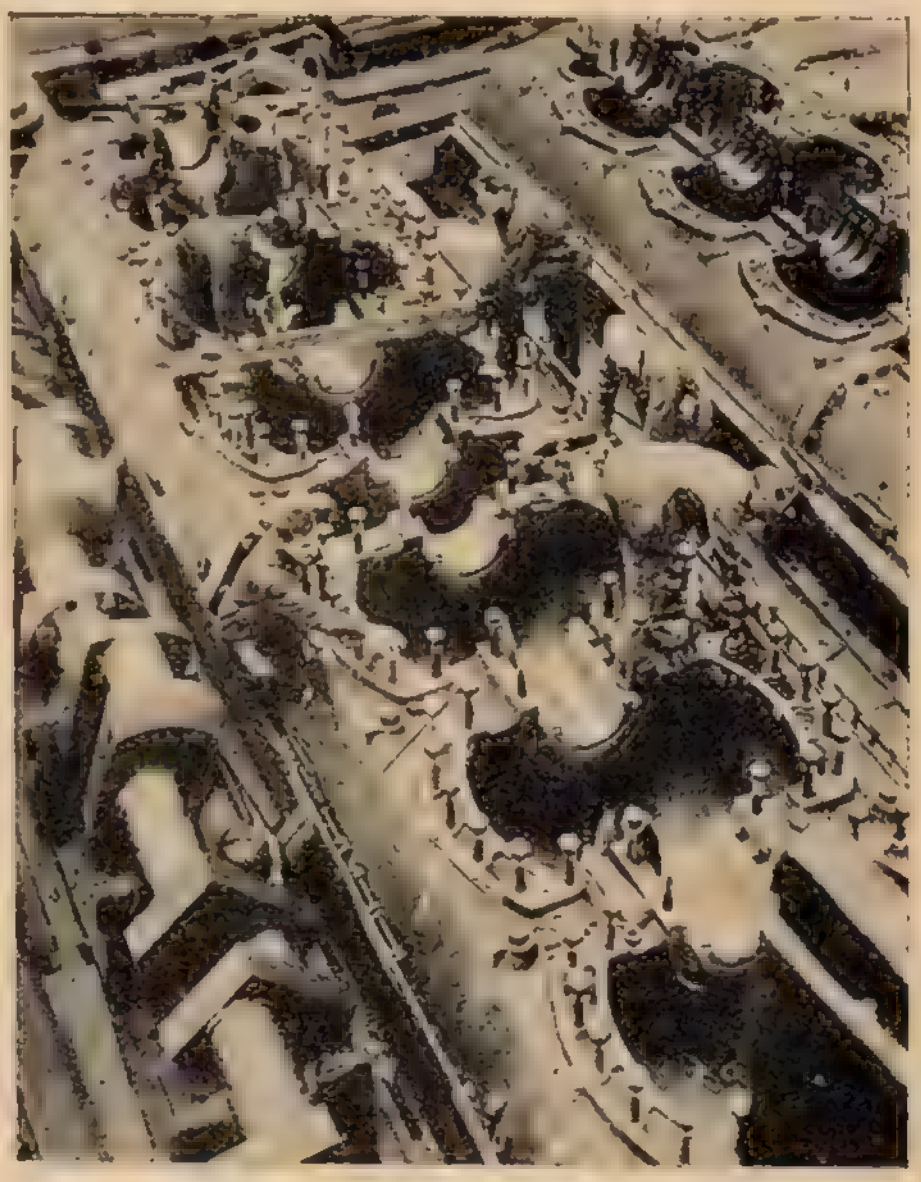

Muazzam biri Diesel Makines Leningrad da

SAN'ATKÂRLAR

Muharriri: NAHİT SIRRI — Basan: Burhaneddin Matbaası — S. 54

Nahit Sırrı Bey, üç küçük hikâyesini (San'atkârlar) ismile kitap halinde neşretti. İlk defa Muhit mecmuasında intişar eden bu hikâyelerde üç san'atkar tipi canlandırılmıştır. Bunlar, bir şair, bir heykeltraş ve bir de ressamdır. Üç tip dedim. Fakat hakîkatte bu üç san'atkâr bire irca edilebilir, çünkü üçünün de haleti-ruhiyeleri, düşünceleri, mizaçları müşterektir. Hepsinde de bir vasıf var: Ruhî asalet.

Kasideler yazan şair Necmi Efendi, gârbin medeniyet diyârlarını gezmiş, dolaşmış olan heykeltraş, büyük bir adamın kabiliyetsiz oğlu olmak talisizliğine uğrayan ressam Cemil, hep bir planda birleşebilen insanlardır. Hepsi de san'at aşkile, alevile tutuşan pervanelerdir. Bu üç kikâye içinde «antipatique» çehreler pek az. Yalnız şairin karısında zahirî bir gayz ve kin görüyoruz. O da hakikatte iyi bir kadındır. Fakat ne çare ki muhitinin tesiri altında kalmıştır, ve o zamanın cemiyeti, ruhundaki merhamet ve şefkat kırıntılarını öldürmüş. Hikâyenin ortalarına doğru bu kadın hakîkaten tiksindirici bir cephe alıyor. Para koparmak için kocasını meddahlığa teşvik eden bu kadın, Şair Necmi Efendi gibi bir idealistin karşısında canlı bir tiptir. Belki farkında olarak belki de olmıyarak muharrir, şair Necmi Efendinin karısı Gülfam Hanım portresini çok iyi çizmiştir. Bu portredeki muvaffakiyet, muharririn lehine fakat hikâyesinin aleyhine bir neticedir. Diğer iki hikâyesinde bu nakise olmadığı için bu noktayı işaret ediyoruz.

Nahit Sırrı Bey.

Muharririn hikâyelerindeki San'atkâr tipleri idealist ve tamamiyle hasbî *désintéressé* insanlardır. İçlerinde en ziyade gadre uğramış olanı hiç şüphesiz Ankara kal'esini ziyarete gelen o heykeltraştır. Bu adamın söylediği sözler adeta muhayyel, başka bir âlemin sesleri gibidir. Öyle bir âlem ki, içine girenler - dünya maddeciliğe doğru gittikçe - azalıyor. Bu âlem hakîkî, sahte olmıyan san'at dünyasıdır. Bu heykeltraş, hayata san'atın zirvesinden bakan bir simadır. Ben onu, meslekleri ayrı olmasına rağmen - fakat aynı gaye uğrunda çalıştıkları için - Vigny ye benzettim. Vignyde de böyle yüksek bir gurur vardı. Onda da böyle mânalı bir içine çekilmişlik vardı. Bugün artık mânasız bir Stoicisme içine bürünmüş gibi görünen bu idealist tiplere tesadüf etmek güçleşti. Yirminci asır medeniyetinin maddeciliğe doğru yürüyen hamlesi böylelerini küstürdü. Ve kara bir pessimisme içine attı. Nahit Sırrı Beyin bahsettiği bu sima saf san'at müntesiplerinin âşinasıdır.

Üçüncü hikâyedeki ressam Cemil'e çok acıdım. O zavallı, bütün gayretine, hüsnü niyetine rağmen muvaffak olamayan bir insandır. Fakat acaba muharririn söylemek istediği şey hakikate yakın mı? ötedenberi vakıa "Zeki babanın zeki oğlu olmaz." gibi biraz *empirique* bir müteârefe vardır. Fakat umumî bir hakikat gibi telâkki edilip hikâyeye esas alınması bilmem ne derece doğrudur.

Muharririn tekniği güzel, bu tekniğe *orijinal* diyemiyeceğiz, hattâ klasiktir. Fakat Nahit Sırrı Bey, mevzularını güzel ve muhkem bir çerçeve içine alabiliyor. Başlangıç ve bitirişler muvaffakiyetli. (Şair Necmi efendi) hikâyesinin bitirilişi ustaca, san'atkârca. Tiyatrodaki *toc* ları andıran bir edası var. Cümleleri uzun olan [1] üslûp, Edebiyatı - Cedide üslûbunu andırıyor. Esasen muharririn hikâyelerinde Halit Ziya nın tesiri

[1] Proustun cümleleri daha uzundu, fakat daha) spontane) cümlelerdir.

Aile Mutfağı:

Eski Ağza Yeni Yemek

Biz, can boğazdan gelir, deriz. Frenklerin de "kalbin yolu mîdeden geçer„ deye bir darbı meselleri vardır. Bunun mânası erkeğini zapt etmek isteyen kadın yemek pişirirken gözünü dört açsın, demeğe de çıkar. Asıl marifet evine yorgun ve bezgin dönen erkeğin yalnız karnını doyurmak değil, onun önüne iştihasını açacak şeyler koymak, yemeğin manzarasiyle keyfini getirmektir. Kapıyı çalarken dün akşamki roştoyu {hatır'ayarak bugün mutlak soğuk sögüş yiyeceğini tahmin eden erkek daha acıkmadan doymuş, tıkanmış demektir. Dilim dilim kesilen pişmis et parçalarını yumurta ve galetaya bulayarak kızartmak, koyu bir salça ile ıslatıp, kat kat bir kaba dizip üstünü patates püresi ile örttükten sonra fırında veya kızgın saç altında nar gibi bir renk vermek; patates, havuç ve arpacık soğanlarından mürekkep bir türlünün veya salçalı makarnanın üstüne yayarak ısıtmak vs. hep az emekle çok gösteriş yapan yemeklerdir.

Balık bakîyeleri biraz haşlanmış sebze ve jelatinle kalıpta dondurularak üstüne mayonez dökülmekle yeni bir yemek olur. Didiklenip biraz ezilmiş patates haşlaması, maydanoz ve çiy yumurta ile hamur gibi yuğurarak külbastı şeklinde köfteler yapıp kemik yerine de bir makarna parçası sokarak galetaya bulayıp kızgın yağda kızartmak bambaşka bir netice verir. Gerek et, gerek balık parçaları ufak ufak doğranıp kıyılmış hazırlop yumurta ile karıştırılıp bir çiy yumurta ile de ıslatılarak iki yassı kadayıfı arasına sandviç gibi yayılıp yumurtaya bulanarak yağda kızartılır ve tabağa konurken üstüne kıyılmış maydanoz serpilirse çok hoş olur.

Rendelenmiş kaşar peyniri ve hazırlop yumurta dilimleri de bu suretle pişirilebilir. Kadayıfların arasına meyve dilimleri ve kıyılmış ceviz yayılırsa o zaman kızarttıktan sonra üstüne vanilya veya tarçınlı toz şekeri de serpilebilir.

---

zaman zaman hissediliyor. Lâkin bu tesir menfi olmamış, muharrir şahsi bir tasvir *ve* tahkiye kullanabilmiş.

Mevzularına sahne olan muhit, tasvir ettiği tipler Aristokrat bir hava taşıyor. Hikâyelerinde rastladığımız simaların hepsinde de aşikâr bir güzidelik var. Bu, üzerinde tavakkuf edilecek bir hususiyettir. Ve: "Acaba muharrir biraz daha aşağı muhitleri tasvir etse, bu kadar muvaffak olacak mı?" gibi bir sual dilimizin ucuna geliyor. Fakat Nahit Sırrı Beyin en mütevazı tipleri yaşatan bir çok hikâyesini de hatırlıyorum. Muharririn hikâyelerine serpiştirdiği ufak tasvirler kuvvetli. Meselâ; kitabın 19 uncu sayfasındaki şu satırları seveceksiniz:

"Henüz İstanbul seması bulutlarla kaplı, rüzgâr soğuk ve keskindi. Fakat bilinmez nasıl bir şey baharın gelmiş olduğunu anlatıyor, keşfettiriyordu. Rüzgârda mı, havada mı, ağaçların çıplak dallarında mı, toprakta mı, her halde bir yerde ve her halde bir şey vardı ki, artık baharın gelip yetişmiş bulunduğunu ve birdenbire meydana çıkarak eskimiş bir dünyaya sanki birinci baharın tazeliğini ve saflığını vereceğini anlatıyordu."

Şair Necmi Efendinin sadrâzama yazacağı kaside yerine bahara kaside yazmasını tasvir eden satırlar da muvaffak: "Şimdi kalemi bir kuş tüyü kadar hafif olmuştu. Mürekkebinden her rengin tılsımları dökülüyor, bulup kullandığı sözlerde her sesin akisleri duyuluyordu. Bahar, bin bir kokusu ile, taze rüzgârları, taze ışıkları, taze yağmurlarile kasidesinde baştan başa yaşıyordu. Bu kasidede ne Abdülkadir Hulûsi Paşa, ne onun dört elle sımsıkı sarıldığı mansıp, ne de belki arsasını zabt ederek malzemesini gasb ederek, işçi hakkını vermiyerek yaptırdığı o köşk vardı...„

Kitapta daha buna benzer güzel parçalar yok değil. Görülüyor ki Nahit Sırrı Beyin pişkin fırça darbeleri var. Şu kadar ki bazan bu üslûp, hikâye üslûbundan ziyade (hatırat) yazan garp müelliflerininkini andırıyor. Muharrir gördüğü, gezdiği yerlerin tasvirlerinde bilhassa muvaffak oluyor. Paris ten, Roma dan, Ankara dan bahseden satırlar fevkalâde güzeldir. Esasen Nahit Sırrı Bey, kahramanlarının anlattığı yerleri gezmiştir. Bu yüzden pek tabiî olarak görüş ufku daha ziyade genişlemiştir.

(San'atkârlar), hakikî bir zevkle okunabilecek bir eserdir.

Bedrettin

YORGUN EBEVEYN VE ÇOCUKLAR

Yorgunluk hepimizin âşina bulunduğumuz bir derttir. Maişet gailesi, iş güç, içtimaî vazifeler hep kuvvetimizi âzamî surette sarf eden, tüketen amillerdir. Hayatta ilerledikçe daha ziyade muhtaç olduğumuz mukavemetimiz ise inadına yaş ile eksilir. Bunun farkına en ziyade vardığımız zamanlar, hareket ve kuvvet menbaı gibi durmadan didinen çocuğumuzun karşısında onun harekete, bizim ise istirahate olan ihtiyacımızla mukayese ettiğimiz zamanlardır. Halbuki o genç mevcudiyet kedi faaliyetiyle atâkadar olmamızı, ona arkadaşlık etmemizi bekler ki mevcut şerait dahilinde bu pek kolay değildir.

Aile efradından birinin fazla yorgunluk sebebiyle titiz ve hırçın olması bütün ev halkının, bilhassa çocuğun rahatını ve keyfini kaçırır. Bunun önüne geçmek üzere yapılacak bâzı şeyler, kuvvet ve faaliyetini israf etmeyip icabında mahalline sarf etmek için alınacak bâzı tedbirler vardır. Herkes bunları kendi kabiliyetine göre tayin ve tertib eder. Bâzı kimseler soğuk duş, bâzıları sıcak banyo, uyku, diğerleri de idman ile dinlenmiş olurlar. Çalışma şeraitinin yorulma üznrinde çok têsiri vardır. Ziyanın fenalığı, gürültü ve acele, fazla sıcak veya soğuk, veya her hangi mânevi teessür, yorucu amillerdendir. Bâzı adamlar, bilhassa kadınlar da dinlenmenin yolunu bilmezler. Tamamiyle bunaldıktan sonra ölü gibi serilip dinlenmekten ise, ara sıra işe fasıla verip yeniden başlamak daha müessirdir. Böyle olursa akşam birleşildiği zaman anne ve babanın bütün günün yorgunluğundan biriken aksiliklerini birbirine yüklerken ortada çocuğun da ezilmesine meydan kalmaz.

Bir kaç ay evvel şehrimize gelen ingiliz şairi John Masefield ile görrşüyordum. Biraz evvel söylediği iki hikâyeden çocuklarımın ne derece mütahassis olduklarını anlatırken zevcesi sözümü kesti ve dedi ki: «Bu bir şey değil. Zevcim bugün tam yirmi yaşında olan kızımıza el'an akşamları masal söyler.» Ve şair ikmal etti: «Hem de ne masal. On sene evvel uydurduğum muhayyel John ailesinin gittikçe uzayan maceraları. Çocuk masal istedikçe birer bap daha uydurup ilave ettim. Artık sermaye tükeniyor. Masal bitecek dedikçe kîyametleri kopanyor.» Bu basit mükâleme bende derin bir êsir bıraktı. Âdeta bu sevimli ihtiyarın anlattığı masalı hâlâ bir çocuk şevkîyle dinleyen genç kızı görür gibi oldum. Ne mutlu aile ocağı, Allahım!

Her ne hal ise çocukları mes'ut yaşatmak için onlara aile muhitinde bir yer ayırmalı ve mütemadi sual ve taleplerine sabır ve sükûn ile mukabele edecek surette kendi sinirlerimize hakim olmalı, ve dinlendirmeliyiz. Çocuğun aramak, bilmek ve bildiğini anlatmak ihtiyacını, tabiatiyle, ana baba tatmin etmeli ve bu emirde îcap ederse biraz sıkılmalıdır. Bilhassa tek çocuklu aileler için bu mesele çok mühimdir.

Emine Saffet

Sıhhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos

Hasan Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her hastalıklara mani' olur. DANTOS diş mâcunu yalnız memleketimizde değil,' Aarupada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini isbat eder. HASAN ECZA DEPOSU nda yirmi kuruşa satılır. Her yerden Dantos Hasan diş macununu isteyiniz.

Yapılması Kolay Abajurlar

Peşin haber vereyim ki bu târif edeceğim abajurlar kendim gibi tenbellerin harcıdır. Kalıp ve teller ile saatlerce uğraşarak nihayet yine şüpheli bir netice elde edeceğinize (meğer ki bu işte tam bir ihtisas sahibi olasınız ki, bu takdirde bu satırlar sizin için değildir) işin en iyisi ucuz cinsinden ve istediğiniz şekilde bir kâgıt abajur tedarik edersiniz. Dikiş sepetinizde veya parça bohçanızda oda takımınıza uyan bir renkte ve abajuru örtmeğe kâfî ölçüde tercihan açık renk ve ince kumaş parçaları arar, bulursunuz. Bu kumaş abajurun yukarı ve aşağı taraflarından birer parmak fazla gelecek kadar geniş olmalıdır. Fotoğraf resimlerini yapıştırmak için kullanılan beyaz tutkaldan (kola gibi bir şey) alarak evvela kumaşınızın bir kenarını boydan boya abajurun üstüne yapıştırırsınız, sonra yer yer, elinizle iyice sıvayarak buruşuk ve kabarıklara meydan vermeden bu ameliyatı tekrar ederek tekmil kumaşı abajura kaplarsınız. Kumaş ne kadar ince olursa netice o kadar muvaffakiyetli olur. Çünkü lamba yanınca üstündeki resimler yağlı boya gibi durur, Lamba için de öyle mükellef, pahalı bir şey istemez. Bazan ağzı kazaya uğramış eski bir vazo, bir surahi altı, hatta aşağıdan gelme reçel veya şeker kavanozu bu işi pek âlâ görür. Eski pirinç el şamdanları şu sıralarda çok rağbette olduğu gibi yşil sırlı toprak testiler de çok hoş oluyor.

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemezmisiniz?

Hasan Kuvet Şurubu

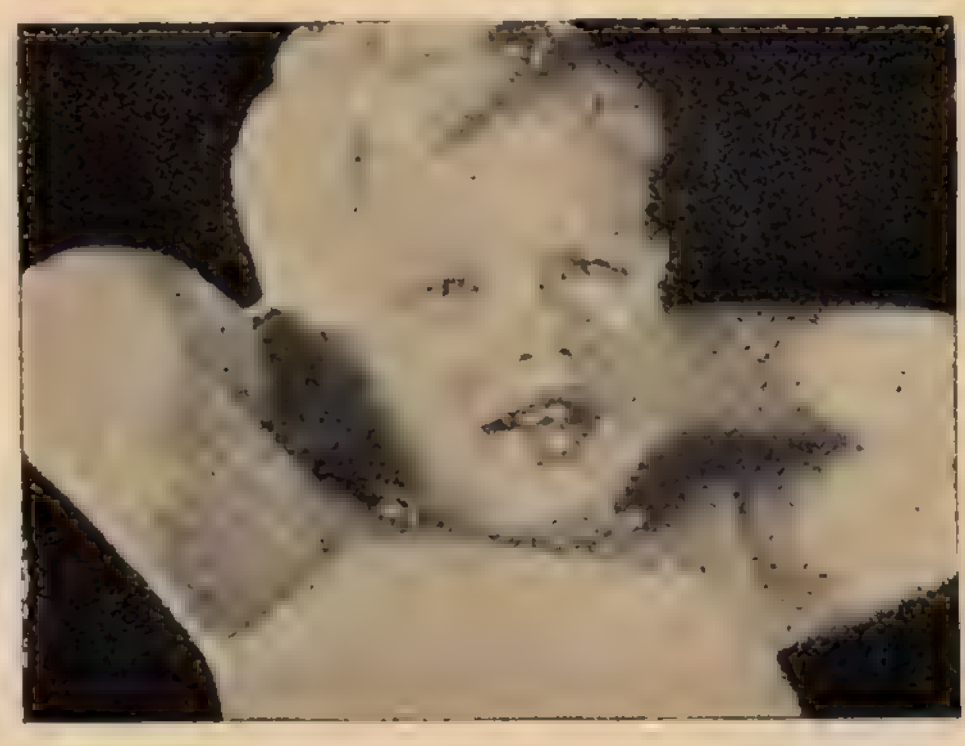

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs, damar, ademi-iktidar, sinir hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOKTORLAR tasdik ederler.

Hasan Ecza Deposu

EMLÂK ve EYTAM BANKASI

TÜRK ANONİM ŞİRKETİ

Sermayesi: 20,000,000 Türk lirası

İhtiyat akçeleri: 1,050,000 Türk lirası

Merkezi: ANKARA - Şubeleri: İSTANBUL ve İZMİR

Mevcut veya inşa edilecek binalar üzerine ikrazat

Mevduat ve aile tasarruf sandığına

En müsait faiz verir

YENİ MODELLER

7 — Geniş kalçalı kadınlar için çizilmiş bir model. Bel hizasından yukarı uzanan ampiyesman ince kalça hissini vermeğe yardım ediyor. 90 sm. eninde koyu benekli kumaştan 3 m; açık benekli kumaştan 1 1/2 m. lâzımdır.

8 — Bu model kısa boyluları uzun göstermeğe yardım eder. 90 sm. eninde kumaştan 3 m.; aksi renkte kumaştan 75 sm. lâzımdır.

9 — Geniş kalçalılar için bu biçim vücudü en çok incelten biçimlerden biridir. 90 sm. eninde çiçekli kumaştan 3 m. 25 sm; düz kumaştan 75 sm. lâzımdır.

10 — Geniş kalçalılar için Diyogonal denilen çapraz çizgili kumaşlar bu sene çok rağbet görüyor. 90 sm. eninde diyagonal kumaştan 5 m. 50 sm; çiçekli kumaştan 75 sm. lâzımdır.

11 — Bu güçük jaketler bu sene çok görülecek, çünkü düz yazlık elbiselere pek zarif bir ilâve teşkil ediyorlar. Çapraz dikişler yeni bir hat gösteriyor. 90 sm. eninde ekose kumaştan 2 m. 50 sm.; düz kumaştan 1 m. lâzımdır.

12 — Geniş kalçalılar için 90 sm. eninde kumaştan 4 m. lâzımdır.

Metot Dersleri

ÖLÇÜ

Dersten evvel, ölçülerin nasıl alındığını tarif edeceğiz:

Ölçüler, şekillerde görölen mezüre işaretleri üzerine alınır. Evvela şunu hatırdan

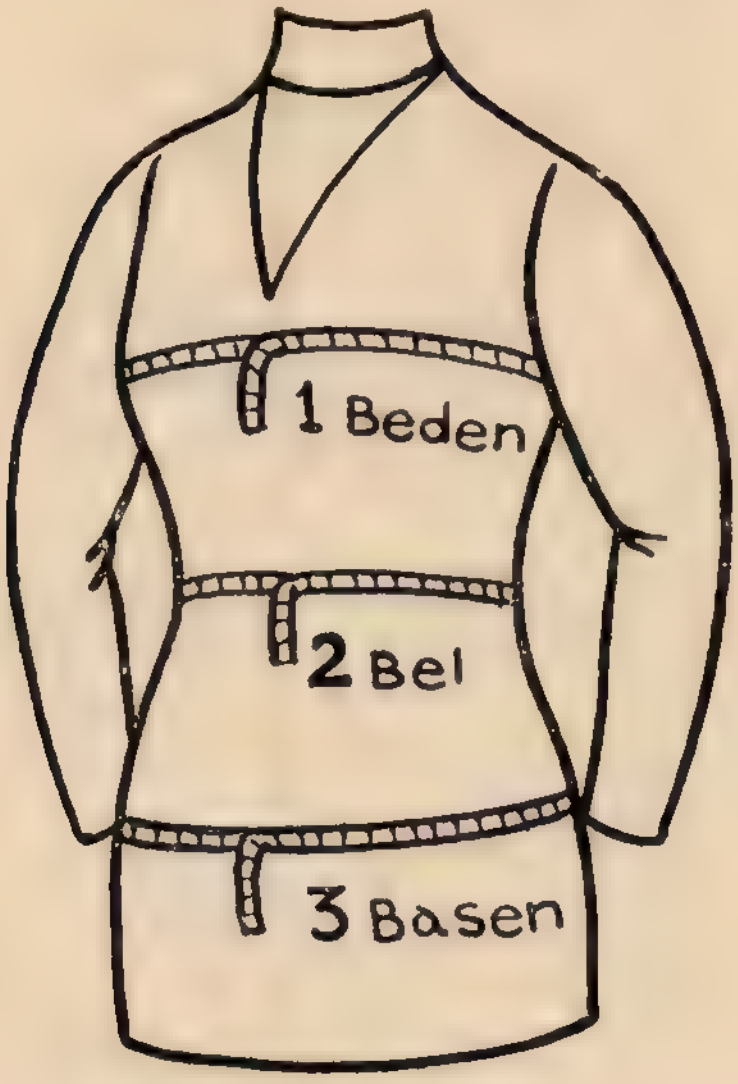

Şekil 1

çıkarmamak lazımdır ki, her ne kesilecek olursa olsun insan üzerinde ölçü yalnız bir def'a alınır. Mesela rob için ayrı, manto için ayrı ölçü alınmaz.

Enine alınan ölçülerin nısfı, boyuna alınan ölçülerin tamamı itibar edilir

1) Beden ölçüsü: Birinci şekilde gördüğümüz gibi, mezüreyi sırt kürek kemikleri üzerine tutarak, koltuk altından geçirip, göğsün yüksek mahalline kadar alınan ölçünün nısfıdır.

2) Bel ölçüsü: Belin en dar mahallinden alınan ölçünün nısfıdır.

3) Basen ölçüsü: Belin yirmi santim aşağısından, kalçanın yüksek kısmından alınan ölçünün nısfıdır.

4) Bel boyu ölçüsü: İkinci şekilde görülpüğü veçhile, bu ölçü ense kemiğinden, (bel ölçüsü) alınan noktaya kadar olan kısmın ölçüsüdür. Tamamı yazılır.

5) Boy ölçüsü: Mezüre ensede tutulud arzu edildiği kadar boy ölçüsü alınır ve tamamı yazılır.

Şekil 2

6) Arka genişliği ölçüsü: iki omuz başlarının arası alınıp nısfı bulunur.

7) Kol ölçüsü Arka genişliği ölçüsünün nısfı çıkarılıp, üçüncü şekilde gördüğümüz gibi, dirsek ve sonra bilek ölçüsü alınır ve tamamı yazılır.

Şekil 3

5 Numaralı bluz patronu

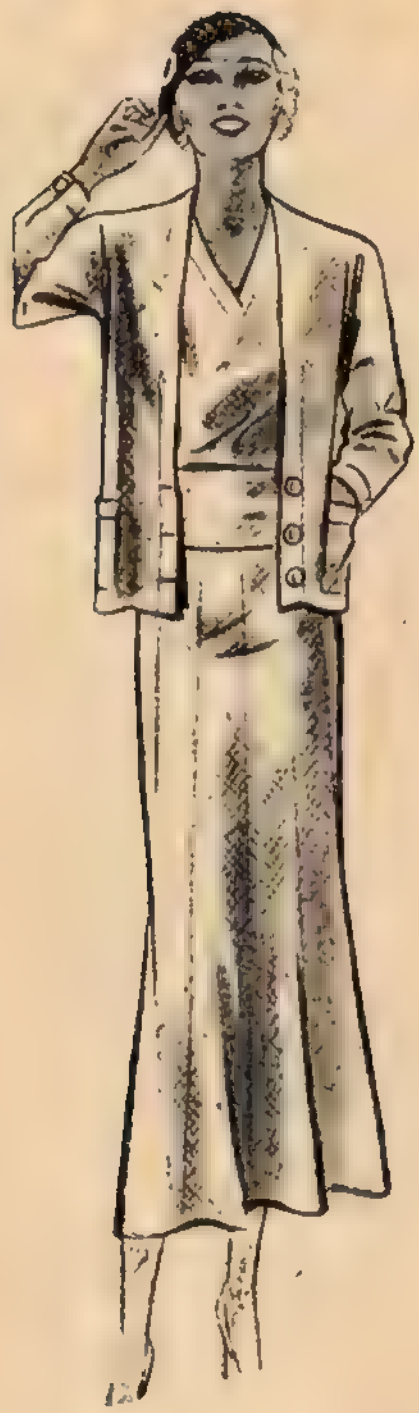

6 Numaralı ceket patronu

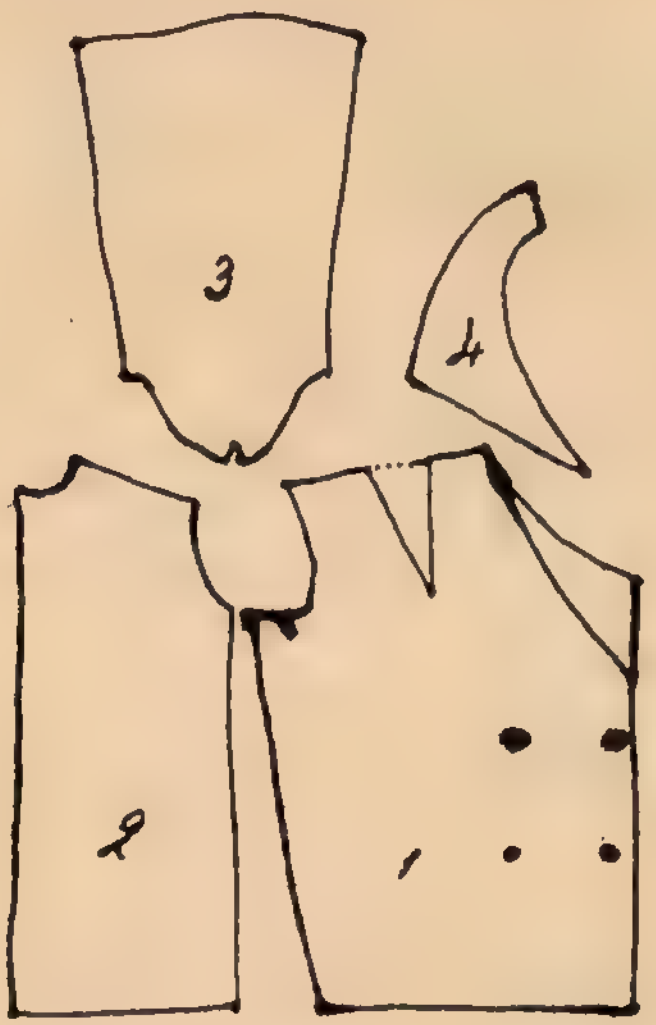

Şekil 1

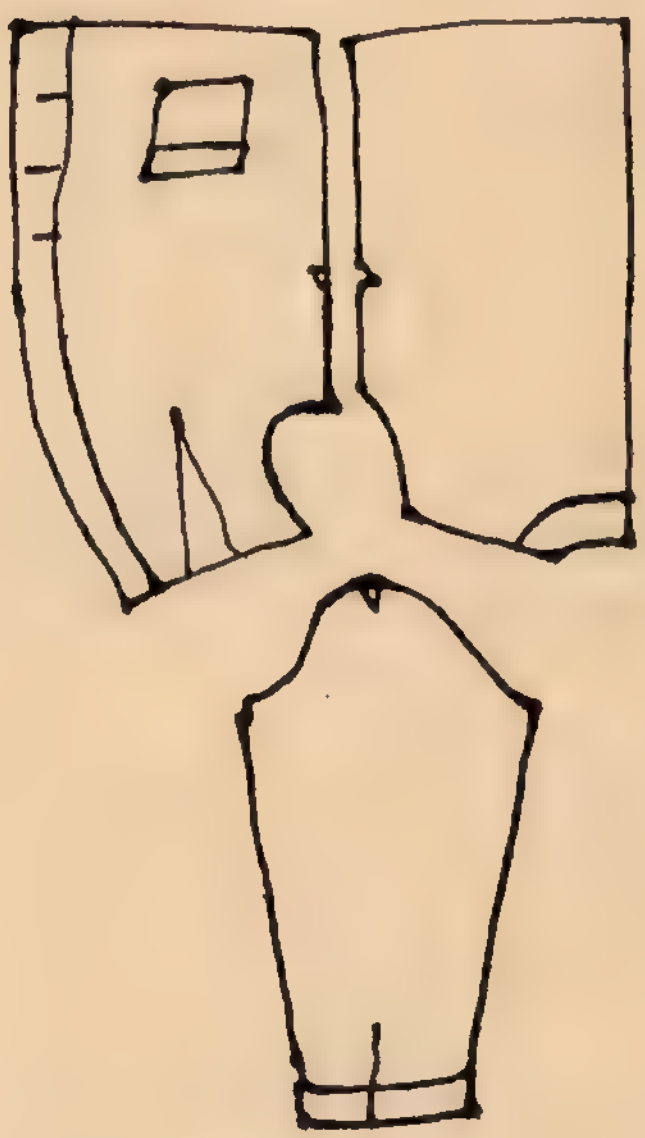

Şekil 2

Patronların tarifi

Mevsimin iki zarif modelini takdim ediyoruz. Biri bluz, öbürü ceket. *Bluz* dört düğmelidir ve önü üst üste kavuşur. (Şekil 1) 1 numaradan, kumaşın boyundan, iki tane kesilir. 2 ile gösterilen parça iki katlı kumaştan aynı kesilir: koltuktan bir tutup aşağıya doğru yanları dikilmelidir; kolun işaretli noktası omuz dikişine, kol dikişi koltuk altındaki işaretli yere gelecektir.

Ceket: Kumaş bir metre ve kırk santim-enindei olursa, bu ceketi yapmak için, bir boy ve bir kol almak kâfidir. (Şekil 2) Kol bluz kolu gibi geçirilir, diğer kısımları resimde gösterildiği gibi birleştirilir.

Geçen ayın patronları

Geçen ayın patronları bütün mevsim içindir; arzu edenler bu sayıdaki kuponla o patronların bir tanesini isteyebilirler. Bu nushanın kapağındaki kuponumuz, geçen ayın 4 ve bu ayın 2 patronu için mûteberdir. [Bir kuponla yalnız bir patron stenebilir.]

ÇOK KIYMETLİ BİR ESER:

SERMAYE HAREKETİ

Remzi Saka ve Hâmit Tahsin Beyler tarafından telif edilen bu ciddi eser, bizde, mali istatistiğe dair ilk ilmî tasnif ile neşr olunmuş muazzam kitaptır.

Müelliflerini tebrik eder ve son üç senenin sermaye hareketini de diğer bir cilt altında neşr etmelerini himmetlerinden bekleriz.

Bu gibi ihtısas eserlerinin bir prim ile mükâfatlandırılması son derece arzu olunur. Bütün millî ve yüksek mektep kütüphanelerine alınması bir kadirşinaslık olur.

KRAL EDİP

Şairlerimizden Kemal Emin Beyin nazmen terceme ettiği bu klasik eser İstiklâl lisesi kooperatifi tarafından basılarak neşr olundu.

Kemal Emin Beyin himmeti cidden takdirlere lâyıktır. Sofokl un bu meşhur dramı her lisana terceme edilmiştir, hattâ her lisanda müteaddit tercemeleri vardır. Bütün eserin tam olarak nazm edilmesi, ve tercümenin zevk ile okunacak bir selasette olması büyük meziyetlerdir. Diyebiliriz ki eski Yunan klasiklerinden lisanımıza tam olarak nazmen terceme edilen ilk eser budur. Kemal Emin Beyi tebrik ederiz.

AND

Bu güzel manzum eseri yazan genç şair ve muallimlerimizden Azmiye Asım Hanımdır. Manzume serapa selistir, saf bir faciayı tasvir ediyor. Okuyucularımıza tavsiyeye lâyık gördüğümüz eserlerdendir.

BİR ÖMÜR BÖYLE GEÇTİ

Faruk Nafiz bütün gençlik *lirik* şiirlerini bu nam altında topladı.

Kitapta evelce neşr olunmamış parçalar da vardır.

"Akın„ şairini tavsiye etmeye ihtiyaç yoktur, zannederiz.

Okuyucularımıza

Evvelce yazmış olduğumuz gibi muhtelif memleketlere mahsus fevkalâde nushalar hazırlamakta devam ediyoruz. Neşr ettiğimiz Amerika nushasının mazhar olduğu rağbet bizi son derece teşvik etmiştir. Şimdi, Başvekil Pş. Hazretlerinin büyük bir heyetle beraber ziyaret ettikleri Şimal dostlarımızın memleketine, Soyyetler Birliğine, mahsus nushayı hazırlamakla meşguluz.

45 inci sayımızın bu memlekete tahsis edileceğini arz ederiz. Ondan sonra: Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere... nushalarını da ikişer ay fasıla ile neşretmeğe gayret edeceğiz.

Renkli illustrasyonlar

Amerika ve Almanya magazinlerinin temayüzüne hizmet eden tekemmüller den biri iki renkli illüstrasyonlardır, Mucip olduğu fedakârlığa katlanarak, bu nushadan itibaren, bu tekemmülü Muhit e getirdik. Karilerimizin bu azîm fedakârlığı takdir edeceğindcn eminiz.

Patronlarımız

Okuyucularımız şimdiki şekilden memnuniyet gösteriyorlar, yalnız mecmuanın kesilmesinden şikâyetler alıyoruz. Buna çare bulduk: kuponları kapağın son sahifesine koyuyoruz.

Karilerimiz bazan gaflet ederek kapalı zarfla kuponları gönderiyorlar; açık zarfla ve şehir dahilinde bir, taşralardan iki kuruşluk pulla göndermelidir. Fzla bir masraf ihtiyar etmelerine luzum yoktur. Patronun posta masrafını biz ihtiyar ediyoruz.

Klasik ilâveler

"Muhit„ e klasik eserlerden terceme edilmiş, on altı, hattâ 32 sahifelik ilâveler koymak arzusundayız, fakat buna muvaffak olmak için okuyucularımızın himmetine ihtiyaç vardır. Eğer her okuyucu bir veya iki arkadaşını abone olmağa teşvik edecek olursa, Muhitin fiatına zamm etmeksizin ve kitap hediyelerimizi eksiltmeksizin, tasavvur ettiğimiz klasik ilâveleri vermek mümkün olacaktır.

Sinek, tahta kurusu, güve ve sair haşarati kökünden imha ve izale eder. Kokusu latiftir; kat'iyen leke yapmaz. San'at ve rekabet sahasında kazandığı muvaffakiyet üzerine birinciliği ibraz etmiştir. Yerli malıdır ve emsaline nazaran yarı yarıya ucuzdur. Tesiratı-mühlikesi kat'idir. KASAN ecza deposu.

FEDYA

(46 ıncı sahifeden devam)

Birden şiddetli ve tiz, yabancı bir ses hepsini bastırdı. Hem de bu ses Fedya nın dansına uyan ses değildi. O başka bir makamdan, kendi beğendiği bir makamı söyleyordu ve bu makam Fedya yı dansının ritmini değiştirmeğe mecbur etmişti. Kim idi? Bu ses kimindi? Fedya adamı görmemek için gözlerini kapadı; ona bir dehşet gelmişti. Sesinin tonundan adamın çehresini keşfetmeğe çalışıyordu.

Hepsinin sesi kesildi. O, yalnız, söyleyordu. Sesi kızın ayaklarına bütün vücuduna hükmediyordu; istediği gibi ona omuz veya kalçalarını titrettiriyor, başını öne veya arkaya çevirtiyordu. Bu bir ses değildi, şaklayan bir kırbaçtı! Adam kimdi? Nereden ve ne zaman gelmişti? Gençmiydi? Güzelmiydi!

Fedya birinci defa olarak birinin makamına ayak uydurarak dansediyordu. Bütün çingeneler birer birer çekildiler. Tiron babasına baktı. İhtiyar adam ellerini kaldırarak:

— Kardeşin, öz kardeşin Buda! Kim buna ihtima verebilirdi?

Baba oğul kamyonlarına çekildiler. Stan da ortadan silinmişti. İkisi kalmışlardı, biri söylüyor, öbürü hâlâ dans ediyordu. Fedya bir işve ile gelerek Buda nın kolları arasına kendini attı!

— Sen Buda imişsin; ben seni hiç tanımamıştım.

— Ben de öyle; sen Fedya imişsin! *Sindrofi* lerde sana bakmıştım, fakat görmemiştim,

Fedya taliine teşekkür etti; beklediği kısmeti bu idi, Buda idi. Gençti, güzeldi, kuvvetli idi; taliine bir daha şükr etti.

Buda: «Baban bize kendi arabasını bıraktı, dedi; kendimize bir araba alıncıya kadar... Yalnız yanıma oturduğun zaman sağ tarafıma geç; çünkü solağım, kırbacın aramızda kaldığını istemem.

Fedya:

«Buda, ömrümde makamına ayak uydurduğum ilk adam sensin» dedi, ve genç çingenenin göğsüne kendini attı.

Tereyağılı ekmekle çay

(36 ncı sahifeden devam)

dır. İşçiler bu mekteplerde gördükleri tahsilden çok memnundur. Bu memleketin umumî terbiye kaidesi herkesin herkese yardım etmesidir, bu kaidenin neticesi olarak genç amelelere eyi bir tahsil verilmektedir.

Küçük Vitya pek yakında, teknikleştirilen mekteplerden birine girecektir, şimdilik apartman binasına mensup yuvaya devam ediyor. Rus kadınları kreşlere ve yuvalara ehmmiyet veriyorlar, bunlarda çocuklara pek iyi bakılıyor ve annelere çalışacak zaman veriliyor. Yuvalarda her cocuğun eltası, diş fırçası ve havlusu vardır. Onlara sıhhat ve temizlik kaideleri öğretiliyor. Yuva talebelerine bile **Dinyeprostrey** un iktisadî ehemmiyeti, derebeylerinin ve popların günahları anlatılıyor. Bir çok çocuklar, yuvadan eve gelince, analarına, babalarına mektepte işittikleri şeyleri nakl ederler ve putlara artık tapınmamak, noel ağaçları dikmemek ve hiç olmazsa beş günde bir (Rusyanın yeni haftası) yıkanmak lâzım geldiğini söylerler. Ebeveyn bu derslerin tesiri altında kalıyorlar, çünkü mektep hocalarının tahsil görmüş yüksek birer şahsiyet olduklarına kanaatleri vardır. Hattâ köylerde bir çok anneler sekiz yaşındaki çocuklarından okuma yazma öğreniyorlar.

Şeker hastalarına mahsus

Hasan Gluten Mâmulâtı

Hasan gluten ekmeği, bademli Hasan gluten ekmeği, Hasan gluten gevrekleri, Hasan gluten makarna ve şehriyeleriyle unu ve Hasan diyabetik çıkolatasını bilcümle gluten mustahzaratına tercih eylemeniz lazımdır. Çünkü Hasan gluten mâmulâtı yerli ve saf unlarla yapılmış ve Etıbba kongresinin kabul eylediği formülde istihzar edilmiş olup etibbayı muktedire ve meşhurenin takdiratını ve yüzde 60-80 miktarında saf gluteni havi olduğu kimyagerlerin raporları ile sabittir.

HASAN KOLONYASI

Halis limon ve turunç çiçeklerinden müstahzar bir harikai-san'at olup çO derecedir. Hastalara şifa ve hayat bahş eder. Sinir, baygınlık, helecanı-kalb, nezle, baş ağrısı zamanlarında bir hayat arkadaşıdır. İnce kadınlar, ihtiyar nineler için ebedi bir ihtiyaçtır. Tuvalet âleminde büyük şöhreti olup bir defa istimal etmekle anlaşılır. Memleketimizin büyük ricali, ecnebi mahafil Hasan kolonyası istimal etmekte olup bu ruhnuvaz Kolanyanın sahibini tebrik ve takdir etmektedirler.

Hasan Kolanyasının namından istifade etmek isteyen bâzı kimseler aynı namda başka bir Kolonya çıkarmışlardır. Dikkat ve ihtiyat ile hareket edilmesini, aldanılmamasını ve taklitlerinden sakınılmasını tavsiye ederiz. Hasan ecza deposu.

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvvetlí* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta tatlılarda, pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa mîde rahatsızlığı çekenler yemeklerde yalnız Hasan zeytin yağını istimal eylemelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musaddaktır.

Küçük Casus

(28 inci sahifeden devam)

Bu hareketile de yastık kaymış, paralar yuvarlanmıştı.

İhtiyar adam titreyerek:

— Bunlar ne? Çaldın mı?

Deye sordu.

O vakît küçük Sten, bir solukta, Almanlara gittiğini, gazete sattığını anlattı.

Konuştukça yüreğinin hafiflediğini, içinin rahatlandığını hiss ediyordu.

Sten baba korkunç gözlerle onu dinledi, dinledi.

Çocuk sözünü bitirince zavallı adam birden yüzünü ellerile örttü ve ağladı.

Küçük Sten: «Baba... Baba!» deye yalvarmak istedi.

İhtiyar cevap vermeden oğlunu itti, paraları topladı:

— Hepsi bu kadar mı? deye sordu.

Küçük Sten, başile evet demek istedi. O zaman ihtiyar dıvardan tüfeğini, fişenkliğini aldı ve paraları cebine koyarak:

— Gidip düşmana bunları geri vereceğim. Dedi.

Ve başka bir şey söylemeden, başını bile çevirmeden indi, karanlıkta yola koyulan gönüllülerin arasına katıldı.

Bir daha da onu hiç gören olmadı.

Ankara: Nisan 932

VEZNECİLERDE

Türk Kadınları

Biçki Dikiş Mektebi

3 ve 6 ayda
1 ve 2 senede

Makastar ve Terzi yetiştirir. En son metodları takib eder. Son zamanda bu mektebin meydana getirdiği gayet basit usüller ile patron çıkarmadan elbiselik kesmeyi öğretir. Maariften musaddak diplomasını haiz olanlar memleketin her tarafında biçki mektebi ve terzihane açabilirler.

Kayt için şifahen veya tahriren mektep müdürlüğüe müracaat edilmelidir.

SIHHAT ve Muvaffkıyet

[60 ıncı sahifeden devvm]

tatbîk ediniz: o zaman muvaffakiyet ve saadet taliiniz iki kat fazlalaşacaktır.

İntizam ve verilen sözü tutmak

İntizam her şeye bir yer ayırmak ve her şeyi yerine koymak, her işe bir zaman ayırmak ve her işi zamanında yapmaktır.

"Her şeyi öyle bir halde tanzim ediniz ki, gece veya gündüz, aradığınız bir şeyi, bir kör gibi, koyduğunuz yerde bulabilesiniz.„

Bu suretle bir ihtiyaç veya bir eğlence için kullanacağınız zamandan tasarruf etmiş olacaksınız. Törpüsünü kayb eden ayarcıya, kayb ettiği bir şeyi bulmak için ortalığı altüst eden kuyumcuya hepimiz sık sık tesadüf ederiz. Her ikisi de kiymetli zamanlarını kayb ediyorlar. kendilerine çok lazım olan aletlerini aramak için nahak yere sinirleniyorlar, bu suretle arkadaşlarının çalışmasına da mâni oluyorlar. Bu işçileri taklit sevdasına düşmeyiniz. Daima hatırlayınız ki (Vakit nakittır.)

Gününüzü mesaiye taksimde de intizamı nazarı-itibara alınız, her işe kendisine en münasip gelen zamanı tâyin ediniz.

Her gün için, saat saat, bir program çiziniz ve onu inatla takîp ediniz; aynı suretle her hafta, her ay için de birer program hazırlayınız ve bunları tatbikte îtina gösteriniz. Bu suretle şu büyük içtimai meziyeti kazanmış olacaksınız: sözünde durmak. Öyle insanlar vardır ki her vakît her şeyde ve her işte geç kalırlar: muvaffakîyetsizliklerini daima tesadüflerin aksiliğiee haml ederler. Güzel fırsatlar bâzan o kadar yakınımıza gelir ki zekâ sayesinde onları ele geçirmek ve istifade tâmin etmek mümkün olur.

Nihayet (verdiğimiz sözü tutmak) hemcinslerimize karşı terbiye ve hürmet borcudur, ve menfaatimiz mevzuu-bahs olmasa bile, yalnız bu noktaya riayet sayesinde hakîkî muvaffakîyet yolunda yürüyebileceğiz.

ESKİ ŞAİRLER ARASINDA

FUZULİ

(S. 11 den devam)

Fakat bu sualin cevabını yine kendi verir:

"Bin can olaydı kâş meni-dilşikestede,
"Ta her birile bir kez olaydım feda sana!„

(Keşki bende bir yerine bin can olsaydı da her biriyle bir dafa s nin için feda olsaydım!)

Bazan bu fedakarlığı o kadar ileri götürür ki:

"Pare pare dili-mecruhu-perişanımdan
"Seri-kûyunda gezen her ite bir pare feda!

(Yaralı ve perişan gönülümün her bir parçası senin köyünde gezen köpeklere feda olsun!)

diyor. Eski edebiyat kitapları bunu hasis bulurlar, niçin? Aşkı, Fuzuli gibi duyan bir şair için bundan kuvvetli bir şiir olmaz.

Fuzuli, tevazuuna, mahviyetine, nefsini istihkar edişine rağmen asla izzeti-nefsi düşkün bir şair değildir. Onun felsefesince: İnsanlar[6] kıymet verilecek şeyleri bilemeyorlar, hakikati göremeyorlar, gaflet içindedirler:

"Dehr sermesti-şarabı- gaflet etmiş âlemi,
"Bunca sermestin temaşasına bir hüşyar yok!„

(Dünya, her kesi gaflet şarabiyle sarhoş etmiş, bu kadar serhoşu seyredecek bir aklı başında adam yok!)

"Fuzuli„ ruhun asıl ihtişamını uzlet ve fakr içinde yaşamakta, mevki ve servete karşı istigna göstermekte buluyor. Meşhur "şikâyetname„ sinde bunu çok açık söylüvor:

[Başımı kanaat taciyle, vücudumu uzlet hil'atile süslemiştim. Mâna ölkelerini zaptetmeği ikimler teshir etmekten üstün görmüştüm. İstigna mülkünün padişahı, fakirlik ve yokluk diyarının mutlak hakimi iken...]

Diyor. Bu manzumesi de aynı hissin ifadesidir:

"Benim ki kafilesâlârı -kârıvanı- gamem,
"Misafiri-rehi-sahrayı mihnetü elemem,
"Hakir bakma bana kimseden sağınma kemem,
"Fakiri-padişehâsa, gedayi-muhteşemem.

[Ben ki gam kervanının kafile başıyım, mihnet ve elem sahrası yolunun misafiriyim. Beni hakir görme ve kimseden dun zannetme. Ben muhteşem bir dilenci, padişah misali bir fakirim.]

Bu da:

"Ey felek yoktur libası-fakrdan ârım benim.
"Atlasından bilmişim üstün, muhakkar şalimi.„

Bağdat kadısına yazdığı kasidede ruhunun nâzır ve istiğnasını daha iyi anlatıyor:

"Kılmazam kârü-barı- âleme meyl,
"Çekmezem azlü nasp için gavga.
"Bana vermiş cihan kamu fakrın,
"Nola etsem cihana istigna.
"Âlemi-uzletin yegânesiyim,
"Kaftan Kafa yok bana hemta.
"Suretim fakrü siretim mün'im.
"Hey'etim mûr, himmetim anka.
"Rif'ati-kadrim iltimas etmez
"Ger Süleyman kılarsa arzı-ata.
"Fanii-mutlakım kabul etmem
"Minneti-Hızr ile zülâli-baka.

[Dünya menfeatine meyl etmem. Azl edilmek için, nasp edilmek için endişe çekmem. Cihan bütün fakirliğini bana versin ben yine ona minnet etmezsem ne çıkar! Uzlet âleminde yaşayan yegâne adamım, dünyanın bir başından öbür başına kadar aransa bir eşim bulunmaz. Dışım fakir görünüyor, fakat içim zengin. Karınca görünüyorum, fakat ankayım. Kadrim o kadar yüksektir ki Süleyman dan bile ihsan istemem. Mutlak bir faniyim, abıhayat için Hızra minnet etmem.]

Şu iki mısra uzlet hisini ne kadar kuvvetle ifade ediyor:

"Ne yanar kimse bana âteşi-dilden özke
"Ne açar kimse kapım badi-sebadan gayrı„

"Fuzuli„ nin kasideleri güzel değil. Bunlardan bir kısmı:

"Sedayı-sîl çeker meddi-muttasıl, yani
"Ki meddi-muttasıl ile olur kraati-ma.
"Göründü hey'eti-abı-revanda şekli-habap,
"Sübuta yetti sebatı-nücumu seyri-sema.„

[Selin sadası muttasıl uzar. Çünkü, "ma'„ kelimesi, meddi-muttasıl ile okunur. Akan suyun üstünde kabarcıklar göründü, bu da yıldızların sabit olup semanın döndüğünü ispat ediyor.]

Gibi soğuk ve çocukça malûmatfuruşluklardan' tasannulardan ibaret. Bir kısmı alelâde medihlerle harp vakalarının manzum hikâyesinden başka bir şey değil.

Baki ile Fuzuli birer kasidelerinde tesadüfen aynı bahar tasvirini yapıyorlar. Hattâ aynı manzarayı gösteriyor ve aynı fikri söylüyorlar. "Baki„ nin renk ve ahenk ile dolu canlı mısraları karşısında "Fuzuli„ nin ki pek sönük ve pek yavan kalıyor. Fuzuli:

"Hava arayişi-gülzare oldu çehre-küşa,
"Bahar gülşene giydirdi hüllei-hadra,
"Çemen eyaletine oldu nasp husrev'i gül,
"Haya ebr sıfat hükmün etmeğe icra.„

[Hava, gülzardaki gelinlerin (gül fidanları) yüzünü açtı. Bahar gülşene yeşil hülleler [*] giydirdi.

(Bitmedi)

(*) Hülle Cennette giyilecek bir elbisedir.

ABONE ŞARTLARI

Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Üç aylığı 1.50 lira

Ec. memleketler için:
Seneliği 4 dolar
Altı aylığı 2 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: **AHMET CEVAT**

Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1-2*
Telefon: *24118 - Posta kutusu: 706*

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşr olunur.

Hediyeler ve tenzilat yalnız şahıslara mahsustur.

Her nushada: metin harici tablolar bulunur.

Fihrist

Memlekete dair:

	Muharriri	Sahifesi
Profesör Malche ile mülâkat	*A. C.*	38
Türk gençliği ve mefkûreleri	*H. Yakup*	54

Edebiyat, San'at, Lisan:

Romanda hakîkat ve icat	*Ahmet Cevat*	1
Werther den bir parça	*Göthe*	5
Yalnızlıklar	*Reşat Nuri*	8
Fuzuli	*Orhan Seyfi*	10
Kızılcık dalları	*A. C.*	16
Viyolonist Ekrem Zeki B.	*Mahmut Ragıp*	17
Byron kimdir?		47
Ankara Halk Evinde Mehmetcik		65
San'atkârlar	*Bedrettin*	68

Hikâye, Seyahat ve Tiyatro:

Küçük Ca us	*Alphonse Daudet*	25
Tereyağlı Ekmekle çay [1]	*Ella Winter*	29
Fedya [2]	*Konrat Berkovici*	40

Tefrika:

Hüsün ve Aşk	*Şeyh Galip*	12
Miralay Chabert	*Balzac*	61

Şiirler ve Nesirler:

	Muharriri	Sahifesi
Köy duyguları	*Fevziye Abdullah*	9
Eyüp	*Vahdet Gültekin*	50
Dar kalıp	*Cahit Sıtkı*	50
Yayla Dönüşü	*Emin Halil*	55
Türben	*Y. Z.*	55
Genç şiirler		56

Düşünce ve Duygu Çiçekleri:

Dostluk	*Waldo Emerson*	21

Spor:

Fenerbahçe	*M. Sami*	51

Kadın sahifeleri:

Eski ağza yeni yemek	69
Yorgun ebeveyn ve çocuklar	70
Yapılması kolay abajurlar	71
Moda	72
Metot dersleri	73
Patron târifi	74

Müteferrik:

Sovyetler merkezinde bir iş sarayı [3]		37
Mareşal Hindenburgun hayatı [4]		57
Sıhhat-Muvaffakîyet-Saadet	*J. Tomine*	60
Moskova seyahatinden intıbalar [5]		66

[1] Asia [2] Goodhouse Keeping [3] London News [4] Vu [5] U. R. S. S. in Construction Kapak Pictorial Review den.

İmtiyaz sahibi ve Neşriyat Müdürü: AHMET CEVAT

Reklam matbaası, Ankara caddesi, Reşit efendi Hanı, 31.